

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт
Факультэт журналістыкі
Рэдакцыя газеты «Звязда»
Рэдакцыя газеты «Советская Белоруссия»
Беларускі Саюз журналістаў
Нацыянальны архіў Рэспублікі Беларусь

Матэрыялы
Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі,
прысвечанай 90-годдзю газеты «Звязда»
і 80-годдзю газеты «Советская Белоруссия»

(25 кастрычніка 2007 г.)

Мінск
2007

УДК 070(476)(063)
ББК 76.01(4 Бел)я43

Рэдакцыйная калегія:

*С. В. Дубовік (адк. рэдактар), Т. Дз. Арлова, А. У. Баранавы,
Т. М. Дасаева, А. І. Конанавы, В. І. Іўчанкаў, В. М. Самусевіч,
І. І. Сачанка, А. Г. Слука, Н. Ц. Фральцова*

Рэцэнзенты:

доктар філалагічных навук, прафесар *Г. К. Тычко*;
галоўны рэдактар «Беларускага гістарычнага часопіса»,
кандыдат гістарычных навук, дацэнт *В. Ф. Кушнер*

Матэрыялы Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі,
прысвечанай 90-годдзю газеты «Звязда» і 80-годдзю газеты «Советская
Белоруссия» / Рэд. кал.: С. В. Дубовік (адк. рэд.) і інш. – Мінск, 2007. –
91 с.

Зборнік уключае матэрыялы вучоных, даследчыкаў айчыннага друку,
журналістаў-практыкаў пра дзейнасць вядучых агульнапалітычных выданняў
Беларусі, асвятляе многія малавядомыя падзеі з мінулага «Звязды» і «Советской
Белоруссии».

УДК 070(476)(063)
ББК 76.01(4 Бел)я43

© Факультэт журналістыкі

УСТУП

Старэйшай беларускай газеце «Звязда» споўнілася 90 год. 80-годдзе з дня выхаду першага нумара адзначыла і самае масавае выданне Рэспублікі Беларусь «Советская Белоруссия». На старонках гэтых агульнапалітычных выданняў прадстаўлена цэлая эпоха: рэвалюцыйны час, першыя даваенныя пяцігодкі, гераічныя дні Вялікай Айчыннай вайны, перыяд пасляваеннага аднаўлення народнай гаспадаркі, час хрушчоўскай «адлігі» і брэжнеўскага «застою», перабудова, жыццё незалежнай Рэспублікі Беларусь. За многія дзесяцігоддзі змянілася шмат галоўных рэдактараў і супрацоўнікаў, аўтары-тэтнымі ў газетным цэху і сярод чытачоў сталі творчыя школы журналістыкі «Звязды» і «Советской Белоруссии». І сёння ўжо немагчыма ўявіць сетку газет і часопісаў нашай краіны без яе авангарду, флагманаў айчыннай перыёдыкі, адкуль выйшлі многія таленавітыя майстры прэсы, выдатныя дзеячы беларускай культуры.

Старонкі мінулага ў працяглай па часе творчай біяграфіі калектываў абе-дзюх газет даследавалі многія вучоныя і журналісты-практыкі. Одним з першых гісторыю стварэння і дзейнасці «Звязды» вывучаў былы прарэктар КГЖа, пазней дацэнт факультэта журналістыкі БДУ М. С. Зярніцкі ў манаграфіі «Газета «Звязда» ў барацьбе за перамогу Кастрычніцкай рэвалюцыі ў Беларусі» (1957 г.). У 1968 г. выйшаў калектыўны зборнік нарысаў «Наша «Звязда», прысвечаны 50-годдзю старэйшай беларускай газеты. Гісторыю ваеннай «Звязды» даследаваў журналіст і вучоны М. Е. Дастанка («Газета «Звязда» ў гады Вялікай Айчыннай вайны» (1970). Многія невядомыя старонкі з гісторыі «Советской Белоруссии» знайшлі адлюстраванне ў публікацыях дырэктара НАРБ В. Д. Селяменева, супрацоўнікаў газеты Л. Ф. Селіцкай, С. І. Ліцкевіч, В. А. Корбута і інш. Шэраг каштоўных артыкулаў пра гісторыю старэйшай беларускай газеты быў змешчаны ў зборніку «Звязда: час, падзеі, людзі», які выйшаў да яе 80-годдзя (1997 г.).

Гэтыя даследаванні – толькі невялічкі фрагмент з багацейшай гісторыі газет. У «Звяздзе» за час яе існавання працавалі больш за 3 тыс. супрацоўнікаў, звесткі пра большасць з іх застаюцца невядомымі для нашых сучаснікаў. Шмат «белых» плям і ў гісторыі «Советской Белоруссии». Рэспубліканская навукова-практычная канферэнцыя, прысвечаная 90-годдзю «Звязды» і 80-годдзю «Советской Белоруссии», праведзеная 25 кастрычніка 2007 г. на факультэце журналістыкі БДУ, дазволіла выявіць многія невядомыя факты з творчых біяграфій як асобных супрацоўнікаў, так і рэдакцыйных калектываў у цэлым, асвятліць выдатныя старонкі з мінулага, абагульніць вопыт дзейнасці журналістаў гэтых агульнапалітычных выданняў на розных этапах гісторыі Беларусі XX – пачатку XXI стагоддзя.

ФІЛАСОФІЯ РЭЧАІСНАСЦІ Ў БЕЛАРУСКАЙ КАМУНІКАЦЫІ («Звезда», «Советская Белоруссия»)

Заканамернасці грамадскага развіцця мінулага ХХ ст. былі заснаваны на фарміраванні новых рэалій у жыцці асобнага грамадзяніна і ўсяго чалавецтва. Адбыліся тэктанічныя зрушэнні ў філасофіі ўсталявання сусвету: на змену традыцыйнаму саслоўна-іерархічнаму ўяўленню аб уладкаванні чалавека ў прыродзе і грамадстве прыйшла рэвалюцыйная метадалогія асваення і падпарадкавання космасу, асэнсавання адносін людзей да веры ў Бога і дэмакратычнай арганізацыі сацыяльнай рэчаіснасці.

У аб'ектыўным працэсе палітычнай рэфармацыі праявіўся крызіс буржуазнай маралі і філасофіі, якія супярэчылі новым ідэалагічным прынцыпам развіцця свабоды, дэмакратыі і сацыяльнай справядлівасці, і стала глабальна распаўсюджвацца сацыялістычная канцэпцыя светаўладкавання, як магчымы, новы і эфектыўны шлях прагрэсіўнага развіцця грамадства і спасціжэння вышэйшай ісціны чалавекам (М. Вебер, «Пратэстанцкая этыка і дух капіталізму»). Ідэалогія сацыялізму значна пацясніла філасофію лібералізму і стала не толькі прывабным, але і аўтарытэтным сусветным вучэннем.

Прапаганда новай ідэалогіі і кансерватыўнае апаніраванне з боку традыцыйнай буржуазнай навукі запатрабавала стварэння масавай трыбуны для абвешчэння сацыялістычных ідэй у грамадстве. Выйсці на перманентны дыялог з «усім чалавецтвам» дапамагла масавая камунікацыя, выбуховае развіццё перыядычнага друку, а затым радыё і тэлебачання. Гэта была трэцяя сусветная «цывілізацыйная рэвалюцыя» (К. Ясперс, «Сэнс і прызначэнне гісторыі»).

У адказны для чалавецтва час змены эпох у розных краінах з'явіліся нацыянальныя перыядычныя выданні, цэлыя атрады сацыяльна і палітычна арыентаванай прэсы, моцная індустрыя друку для фарміравання рэвалюцыйнай грамадскай думкі (У. Ленін, «Задачы партыйнага друку»). Грамадства чакала ад інтэлектуалаў канкрэтнай і зразумелай анталагічнай арыентацыі ў новых гістарычных умовах і хацела бачыць рэчаіснасць пазнавальнай і прывабнай для сябе. Як вынік грамадскага пошуку, у розных краінах узніклі нацыянальныя сістэмы друку і з'явіліся грамадскія выданні, якія ператварыліся ў своеасаблівыя энцыклапедыі развіцця нацый і створаных на пераломе эпох новых дзяржаў.

У Беларусі таксама ўзнікла спецыфічная нацыянальная сістэма прэсы як новы грамадскі інстытут і адметны палітычны феномен, які стаў прапагандыстам ідэалогіі практычнага сацыялізму. Першымі і асноўнымі выданнямі беларускай рэвалюцыйнай эпохі сталі газеты «Звезда» (1917 г.) і «Савецкая Беларусь» (1920 г.).

Названыя газеты былі вынікам аб’ектыўных рэвалюцыйных абставін і дзеянняў уплывовай палітычнай сілы – бальшавіцкай партыі, якая прапанавала грамадству сваю ўнікальную праграму сацыяльна-эканамічнага будаўніцтва сацыялістычнай краіны. Бальшавіцкая прэса стала прапагандыстам самых пажаданых насельніцтвам праграм: *Канец вайне! Заводы – рабочым! Зямлю – сялянам!*

Даследчыкі іншы раз характарызуюць дзейнасць савецкага друку як пазбаўленага свабоды слова. Гэта сучасная ацэнка, і яна небеспадстаўная з боку крытыкі гістарычнага вопыту сацыялізму. Аднак патрэбна зыходзіць з аб’ектыўнага факта, што функцыянаванне партыйнага друку было заснавана на камуністычных прынцыпах і савецкія журналісты выконвалі законы партыйнай праграмы і статута партыі. Інакш і быць не магло пры існаванні аднапартыйнай сістэмы.

Беларускі партыйны друк свядома падтрымліваў дзяржаўную палітыку будаўніцтва сацыялізму і ў агульным імкненні да гэтай мэты выконваў грандыёзныя задачы. «Звязда», «Советская Белоруссия», уся беларуская прэса фарміравалі грамадскую думку новай палітычнай эпохі. Камунікацыйныя каналы і, у першую чаргу, партыйны друк сталі ідэалагічным прапагандыстам і заснавальнікам СССР і, што не менш важна, нацыянальных савецкіх рэспублік, нашай БССР – адносна свабодных дзяржаўных утварэнняў, якія цяпер з’яўляюцца незалежнымі краінамі на прасторы СНД.

Беларускі друк не толькі дэклаваў партыйныя лозунгі, але і прапаноўваў грамадству канкрэтныя праграмы жыццядзейнасці ва ўмовах станаўлення савецкай улады, якія сталі вырашальнымі пры сацыялістычным выбары развіцця, рэалізацыі палітычных, эканамічных і культурных праблем савецкай дзяржавы і нацыянальных рэспублік.

Палітычныя сентэнцыі на адрас камуністаў, што іх палітыка не прадугледжвала стварэння самастойнай Беларускай Рэспублікі, – гэта больш эмацыянальнае заключэнне крытыкаў «бальшавіцкага рэжыму». Савецкі ўрад будаваў новую краіну на геапалітычных прасторах былой Расійскай імперыі і па аб’ектыўных ваенна-палітычных, эканамічных і асобных суб’ектыўных прычынах не ўзнікала праблемы тэрытарыяльнага яе дзялення, хаця ў ленинскай праграме быў пункт рашэння нацыянальнага пытання «вплоть до самоопределения».

Падкрэслім асабліва важнае: перыядычны друк, асабліва газета «Звязда», спрыяў канчатковаму афармленню маладой беларускай нацыі ў канцы 20-х гг. і ўз’яднанню беларускага народа ў адзінай рэспубліцы ў канцы 30-х гг. Гэта пацвярджаецца тым, што ў даваенны перыяд у БССР была сфарміравана спецыфічная палітычная культура і эфектыўная сацыялістычная эканоміка. Беларуская прэса ў той час стала інтэлектуальным набыткам беларускай нацыянальнай культуры і моцным фактарам фарміравання грамадскай думкі.

Канцэпцыя сацыялістычнай мадэлі атрымала спецыфічнае развіццё ў беларускай прэсе ў гады другой сусветнай вайны. Рэпрэсіўнаму нашэсцю фашысцкіх войскаў разам з ваеннай арганізацыяй было супрацьпастаўлена маральна-палітычнае аб'яднанне савецкіх людзей у барацьбе за свабоду Радзімы.

Беларускае грамадства ў час вайны па многіх прычынах было моцна раздробленым маральна-палітычна і аслабленым арганізацыйна. Здавалася, што на акупіраванай тэрыторыі ваенна-палітычная перавага павінна была заставацца за фашысцкімі захопнікамі, на што яны моцна разлічвалі. Тым больш, што разам з рэпрэсіўным «новым парадкам» на беларускае насельніцтва значны ўплыў аказвала фашысцкая і калабарацыйніцкая прапаганда, якая гвалтоўны захоп тэрыторыі суверэннай краіны выдавала як «збаўленне ад камуністычнай сістэмы».

Аднак і ідэалагічную вайну фашысты прайгралі. Яны парушылі закон герменеўтыкі, знаёмы еўрапейскаму грамадству яшчэ па Гегелю – «узнясенне над сваёй сутнасцю», аднак змест гэтай сутнасці ў акупантаў быў фактычна звярыным. Фашысты на беларускай тэрыторыі расстрэламі, забойствамі, катаваннямі, рабаўніцтвам, гвалтаваннем растапталі асноўныя гуманістычныя прынцыпы існавання чалавецтва. Пад прыкрыццём «новага парадку» было памкненне адняць свабоду народа і дзяржавы – тыя каштоўнасці, да якіх беларускі народ ішоў больш за тысячагоддзе.

Савецкія сродкі камунікацыі ў час вайны абстрагіраваліся ад мінулых унутраных палітычных і эканамічных праблем і сацыяльных канфліктаў. Асноўным імператывам асобы было змаганне супраць рабства і пагрозы заўчаснай і ганебнай смерці ад рук заваёўнікаў. Такая маральная ўстаноўка на адстойванне сваёй чалавечай годнасці, на актыўнае адмаўленне фашысцкага разбою была зместам беларускай філасофскай публіцыстыкі Я. Купалы, Я. Коласа, К. Крапівы, К. Чорнага, А. Куляшова і інш. і супадала з сутнасцю савецкага грамадства, якое пратэставала супраць гвалту.

Газета «Звязда» была зоркай вызвалення ад фашысцкага рабства, маральна-палітычнай апорай грамадства і арыентавала людзей, як у жахлівым, паднявольным становішчы захаваць жыццё і нацыянальныя сілы для будучага росквіту Радзімы. Сфакусіраваная грамадская каштоўнасць дзейнасці «Звязды» выражана таксама ва ўзнагародзе яе ваеннага рэдактара Уладзіміра Амелянюка званнем Героя Савецкага Саюза. «Савецкая Беларусь» у час вайны набыла акрэсленую мадыфікацыю перыядычнага выдання, друкавалася ў Расіі трыма выпускамі і распаўсюджвалася ў прыфрантавой паласе і на акупіраванай тэрыторыі рэспублікі. Свабодалюбівым друкаваным беларускім словам быў узняты справядлівы меч народнага гневу.

Вядома, што ідэалогія пасляваеннага развіцця сацыялізму была моцна абцяжарана палітычным валютарызмам не толькі з боку камуністычнай

стратэгіі і тактыкі, але і «халоднай вайной». Аднак беларускія сродкі інфармацыі ў меншай ступені падпалі пад «шкодны ўплыў Захаду» і асноўную ўвагу надавалі развіццю народна-гаспадарчага комплексу, культурнаму і матэрыяльнаму забеспячэнню насельніцтва.

«Звязда» і «Советская Белоруссия» як галоўныя газеты БССР стваралі пазітыўную карціну складанай савецкай рэчаіснасці. Паколькі ў сферы партыйнай свабоды слова па-ранейшаму дзейнічала цэнзурнае права і ў палітыка-эканамічным становішчы існавала дырэктыўнасць, то партыйна-савецкі друк асноўную ўвагу надаваў маральна-этычным праблемам чалавека і грамадства. Праблемы творчай дзейнасці, «працоўнага гераізму» былі не толькі зместам сродкаў інфармацыі, але і своеасаблівым маральным культуам усяго савецкага грамадства.

У 60-я гг. у беларускай журналістыцы сфарміравалася маральна-праблематычная ўплывовая публіцыстыка, якая найперш канцэнтравалася ў вядучых рэспубліканскіх выданнях, на радыё і тэлебачанні. Гэта цікавая культуралагічная тэндэнцыя праявілася ў працэсе кансалідацыі ўсяго беларускага грамадства і ў шэрагу партыйна-палітычных, дзяржаўна-арганізацыйных і маральна-этычных фактараў аказала вырашальны ўплыў на агульны працэс імклівага эканамічнага і культурнага развіцця рэспублікі: 60–70-я гг. – гэта найбольш эфектыўны перыяд развіцця СМІ Беларусі і аб’ектыўнага супадзення з’яў рэчаіснасці са зместам сродкаў інфармацыі, запросамі масавай аўдыторыі і прафесійнымі інтарэсамі журналістаў. Сістэмны аналіз рэалій сучаснасці і перспектывы погляд у будучыню сфармуляваны ў публіцыстыцы А. Адамовіча, В. Быкава, У. Караткевіча, А. Макаёнка і інш. Ідэі публіцыстычнай творчасці гэтых выдатных творцаў фактычна сталі асновай дэмакратызацыі беларускага грамадства.

Аднак працэс сацыяльна-эканамічнага развіцця савецкай краіны быў падарваны суб’ектыўна-валонтарысцкай партыйнай палітыкай, якая прывяла да роспуску СССР і агульнага краху сацыялістычнай сістэмы. Свой негатывны ўплыў на ўсеагульны крызіс сацыялізму ўнеслі і СМІ. У 80-я гг. аб’ектыўная рэальнасць у СМІ была маніпулятыўна падменена міфатворчасцю. Працэс скажэння інфармацыі дасягнуў такога становішча, што іррэальныя ўяўленні партыйнай наменклатуры трансліраваліся журналістамі як аб’ектыўная ісціна.

Адбылося штучнае аддзяленне грамадскай інфармацыі ад аб’ектыўных поглядаў насельніцтва на крызіснае становішча, выявілася бяссілле партыйнай і савецкай улады пазітыўна ўплываць на супярэчлівыя сацыяльныя працэсы. Законы партыйнага кіраўніцтва грамадскай думкай і СМІ супярэчылі рэчаіснасці і дыскрэдытавалі ўсю сістэму старой камунікацыі. Савецкія СМІ не змаглі прааналізаваць прычыны стагнацыі палітыка-эканамічнай сістэмы і не папярэдзілі грамадства аб блізкай сацыяльнай катастрофе.

У той жа час у плыні састарэлай партыйна-савецкай інфармацыі вызначылася новая дэмакратычная тэндэнцыя камунікацыйнай сувязі з грамадствам. Пасля стварэння незалежнай Рэспублікі Беларусь у 1991 г. пачаўся сучасны перыяд дзеяння СМІ на аснове законаў дэмакратычнага грамадства. Да гонару «Звязды» і «Советской Белоруссии» рэдакцыі захавалі свой дзяржаўны статус, масавую аўдыторыю, народныя традыцыі і яркі публіцыстычны змест, які быў напоўнены ідэалогіяй свабоднага будаўніцтва суверэннай краіны Рэспублікі Беларусь.

Канцэптуальнай праграмай камунікацыі ў новым часе стала філасофская парадыгма XXI стагоддзя: захаванне прыроды ў сучасным стане для будучых пакаленняў; вырашэнне дэмаграфічных праблем беларускай нацыі; стварэнне ўстойлівай сістэмы нацыянальнай бяспекі па ўсім спектры выклікаў часу – ад вырашэння праблемы забеспячэння прадуктамі да ліквідацыі пагрозы «глабальных хвароб»; фарміраванне новай культурнай прасторы для рэалізацыі інавацыйнай праграмы «грамадства ведаў».

На фоне глабальных задач нацыянальныя СМІ, якія сталі цяпер паўнапраўнай падсістэмай сусветнай інфармацыйнай прасторы, аналізуюць стратэгічныя праблемы беларускага гарамадства: абмеркаванне механізмаў арганізацыі і функцыянавання дзяржаўнай улады, палітычнага працэсу, заканамернасцей развіцця сацыяльна рэгулюемай эканомікі, нацыянальнай культуры, што інтэгруецца ў распрацоўку сучаснай ідэалогіі беларускай дзяржаўнасці – «беларускага шляху» ў XXI ст.

Рэспубліканскія СМІ, і найперш нацыянальная «Звязда» і прэзідэнцкая «Советская Белоруссия», распрацоўваюць новыя традыцыі адлюстравання сучаснасці на аснове інавацыйнай праграмы стварэння эфектыўнай дзяржавы ўстойлівага развіцця. Гэта праграма вельмі складаная і працяглая ў часе, аднак яе перспектыўныя вынікі яскрава паказваюць, што гэты шлях беларускаму народу неабходна прайсці.

Сутнасць беларускага шляху публіцысты бачаць у рэалізацыі Дзяржаўнай праграмы інавацыйнага развіцця Рэспублікі Беларусь – стварэнні інтэлектуальнага навуковага прадукта – інавацыйнай універсітэцкай адукацыі; арганізацыі вытворчасці на шостым ўзроўні тэхналагічнага забеспячэння; вырашэнні задач сацыяльнай абароны насельніцтва на сучасным узроўні. Такім чынам, сучасныя СМІ будуць свабодную і незалежную Беларусь XXI ст. – суверэнную краіну ў сусветнай супольнасці.

Вывады можна зрабіць наступныя. Дзве нацыянальныя газеты – «Звязда» і «Советская Белоруссия» – з’яўляюцца аб’ектыўным летапісам беларускай рэчаіснасці XX ст. У змесце гэтых выданняў адлюстравана супярэчлівая, трагічная і гераічная біяграфія беларускага народа, яго складаны шлях да свабоды і незалежнасці, а таксама стваральная творчасць і гуманізм, што з’яўляецца асноўным філасофскім сэнсам яго існавання.

Газеты сталі адным з асноўных і моцных фактараў фарміравання беларускай мовы і нацыі, ідэалогіі будаўніцтва самастойнай дзяржавы, развіцця нацыянальнай культуры і самасвядомасці беларускага народа. Галоўныя беларускія газеты з'яўляюцца маральна-этычным інтэлектуальным асяродкам фарміравання новай культурнай прасторы – «грамадства ведаў», заснаванага на інавацыйнай дзейнасці сучаснага цывілізаванага грамадства.

Творчы вопыт многіх пакаленняў журналістаў з'яўляецца асновай таленавітай школы беларускай літаратуры і публіцыстыкі, які паўплываў на развіццё працэсу падрыхтоўкі кадраў для СМІ ў Рэспубліцы Беларусь. Падкрэслім таксама, што і «Звязда», і «Советская Белоруссия» з'яўляюцца найбольш устойлівымі перад выклікамі часу, аказаліся ў ліку тых грамадска-палітычных перыядычных выданняў, што перажылі супярэчлівае і трагічнае ХХ ст.

Якія змены адбудуцца ў беларускіх СМІ ў бліжэйшы час? Аналіз паказвае, што «Звязда» і «Советская Белоруссия» і ў новым стагоддзі захавваюць свой статус вядучых нацыянальных выданняў. Іх далейшае развіццё можа быць адзначана тым, што ў бліжэйшы час у Беларусі будуць створаны два холдынгі са змешаным дзяржаўна-прыватным капіталам пад патранатам дзвюх масавых нацыянальных газет.

Першы холдынг – «Звязда» – аб'яднае большасць рэспубліканскіх беларускамоўных выданняў, у тым ліку і традыцыйныя часопісы. Другі холдынг – «Беларусь Сегодня» – ужо фактычна функцыянуе, калі ўлічыць дадаткі, што выпускае «Советская Белоруссия». Пры юрыдычным афармленні холдынгаў да іх будуць далучаны некаторыя іншыя выданні (напр., «Знамя юности») і будуць пераразмеркаваны дзяржаўныя датацыі.

Працэс развіцця інфармацыйнай прасторы паказвае таксама, што паступова згладжваюцца супярэчнасці паміж афіцыйнымі і неафіцыйнымі каналамі камунікацыі. Збліжэнне пазіцый адбываецца на агульнай метадалагічнай аснове дзейнасці дэмакратычных СМІ і не азначае ідэалагічнай ідэнтычнасці зместу. Канчатковая праграма «дзяржаўнай і апазіцыйнай» прэсы, іх «мэтаімякнёнасць» супадае ў канчатковым выніку – пабудова свабоднай і незалежнай краіны, дасягненне высокага матэрыяльнага і духоўнага развіцця беларускага народа, што з'яўляецца асноўнай сутнасцю ідэалогіі беларускай дзяржаўнасці на сучасным этапе.

Афіцыйныя СМІ будуць непазбежна эвалюцыяніраваць у сваім змесце да больш крытычнага аналізу і грамадскага кантролю дзяржаўных органаў, што паспрыяе іх эфектыўнай дзейнасці, а неафіцыйныя ўжо цяпер паступова набліжаюцца да канструктыўнага і аб'ектыўнага адлюстравання рэчаіснасці. Такім чынам, афіцыйныя і неафіцыйныя СМІ – гэта два бакі аднаго працэсу будаўніцтва краіны. Такая аб'ектыўная матрыца камунікацыі – міжнародная норма дзейнасці сучасных СМІ і адзіны шлях набліжэння да ісціны. Ён становіцца характэрным і для Беларусі.

БЕЛАРУСКІ «СВЕТ КУЛЬТУРЫ» НА СТАРОНКАХ ГАЗЕТЫ «ЗВЯЗДА» І ЯГО РОЛЯ Ў МІЖКУЛЬТУРНАЙ КАМУНІКАЦЫІ

Сучасная сістэма адукацыі мае шырокі выбар разнастайных спосабаў і метадаў навучання міжкультурнай камунікацыі, адным з якіх з'яўляюцца інфармацыйныя сувязі – асноўная крыніца сацыяльна-культурнага прагрэсу. У абмеркаванні адных і тых жа пытанняў рознымі краінамі ўзнікаюць праблемы, звязаныя з розным выкарыстаннем рознымі нацыямі сваёй мовы. І СМІ з прычыны аднароднасці жанраў іх тэкстаў у розных краінах свету з'яўляюцца найбольш надзейным сродкам разумення і згоды. Аб'ектыўна існуючае адзінства відаў, формы і будовы СМІ, узнікненне ўсё большай колькасці агульных крыніц інфармацыі паказвае на карысць узаемазалежнасці паміж краінамі, што вымагае пошуку магчымасцей найбольш эфектыўных міжнацыянальных кантактаў.

У кожнай краіне сутыкаемся з праявамі розных культурных традыцый і даводзіцца абавязкова – хоць часам і павярхоўна – знаёміцца з вытокамі той ці іншай культуры: светабачаннем і светаўспрыманнем, іх адлюстраваннем у мове пэўнай нацыі. У розных нацый у залежнасці ад іх ментальнасці і культурных традыцый па-рознаму выкарыстоўваюцца і ўспрымаюцца словы і выразы ў адпаведнасці з сітуацыяй і мэтамі зносін, не заўсёды адназначна ўспрымаецца камунікатыўная мэтазгоднасць і сама правільнасць маўлення. Неабходна таксама ўлічваць спецыфіку аўдыторыі ў залежнасці ад геаграфічнага рэгіёна і канкрэтнай краіны. Галоўнай прычынай непаразумення пры міжкультурных зносінах з'яўляецца не адрозненне моў, а адрозненне нацыянальных свядомасцей камунікантаў. І без засваення асноўных элементаў комплексу ведаў пра культуру пэўнай краіны немагчыма адекватная камунікацыя паміж камунікантамі. Гэтыя веды далучаюць чалавека да яе нацыянальнай культуры і дазваляюць яму больш хутка і грунтоўна сфарміраваць у сябе неабходны ўзровень камунікатыўнай кампетэнтнасці.

Кожнаму народу ўласцівы свой «вобраз свету», абумоўлены яго менталітэтам, і звязаны з яго прыналежнасцю да пэўнага культурна-гістарычнага арэалу, геаграфічнай і гістарычнай прасторы. Так, уваходжанне ў беларускі «свет культуры», удзел у міжкультурнай камунікацыі магчымы толькі пры ўмове разумення кодаў беларускай культуры, якія вызначаюцца «нацыянальным вобразам свету», нацыянальным складам псіхікі, мысленнем, геаграфічным становішчам Беларусі. Гэта патрабуе пошуку такіх тэкстаў і метадаў і прыёмаў працы з імі, якія, па магчымасці, экспліцыравалі б агульнанацыянальную культуру з яе традыцыямі, эстэтычнымі і маральна-этычнымі

каштоўнасцямі, нацыянальным светабачаннем і светаўспрыманням, з культурна-гістарычнымі асацыяцыямі.

Сродкі масавай інфармацыі інфармуюць нас аб тым, чым жыве кожны з нас і ўсе мы разам, якія нацыянальныя каштоўнасці спавядае грамадзянін і як яны, гэтыя каштоўнасці, укладваюцца ў грамадска-палітычную культуру нацыі, дзяржавы, уладаў і саміх сродкаў масавай інфармацыі (2, 162). Творчае жыццё ў сродках масавай інфармацыі больш цікавае, змястоўнае і паспяховае, калі аўтары рацыянальна ўключаюць у свае тэксты элементы культуры, адметнасці мыслення свайго народа, яго светаўспрымання, паводзін, таму што газета не толькі фарміруе свядомасць, ідэалогію, адносіны да грамадства, свету, але і мову чытача. У кантэксце нашага даследавання выклікаюць цікавасць шматлікія тэксты, якія змяшчае адно з найстарэйшых нашых перыядычных выданняў – газета «Звязда», і ў прыватнасці, тэксты рубрыкі «Простыя рэчы» (аўтар – А. Касцень), якія яскрава сведчаць, што сёння «Звязда» не толькі адраджае лагасферу беларускай нацыянальнай культуры, але і развівае яе. Толькі пералік некаторых назваў гэтых артыкулаў «Студня» (Звязда, 22.03.2006), «Аловак» (Звязда, 04.04.2006), «Страха» (Звязда, 19.06.2007), «Знак» (Звязда, 11.09.2007), «Дрот» (Звязда, 12.09.2007), «Мёд» (Звязда, 14.09.2007), «Капешка» (Звязда, 21.09.2007), «Яблыня» (Звязда, 27.09.2007) (у працэсе пазнання і разумення культурныя прадметы адкрываюцца чалавеку сваімі прыроднымі, функцыянальнымі і сістэмнымі якасцямі – Г. Б.) гаворыць пра закладзены ў іх лінгвакультуралагічны феномен нацыянальных каштоўнасцей і маральна-этычных арыенціраў беларусаў, што мае істотнае значэнне ў фарміраванні і выхаванні асобы чалавека. У якасці загалоўкаў да тэкстаў аўтар выносіць назвы тых рэалій, якія далей разглядае ў сваіх тэкстах, як з боку семантыкі, так і з боку фразеалагічнага нападзення і функцыянавання ў народнай мове і мове мастацкай літаратуры. Так, у артыкуле «Страха» аўтар падае значэнне гэтага слова («Страха – ва ўжытку вясковым. Некалі беларусы крылі стрэхі саломай, найперш жытняй, а то і чаротам... У свой час нават была такая прафесія – страхар, чалавек, які быў вельмі дасведчаны ў гэтай справе, мог і кроквы паставіць правільна, і засцяліць як след. Раней лічылася, чым больш высокую мае хата страху, тым больш заможны гаспадар той хаты...»), яго суадноснасць з лексмай «страх» («набрацца страху», «нагнаць страху», «на свой страх», «на вялікі страх» і інш.), прыводзіць прыклады яго ўжывання ў творах мастацкай літаратуры: «...Максім Танк таксама паэт «з-пад страхі», але віленская школа, еўрапейскі досвед праглядаюцца ў яго творчасці вельмі яскрава: Часам месяц, бяздомны бадзяга, забярэцца на стрэхі дзіравыя хмар». Ці, напрыклад, у артыкуле «Знак» аўтар аналізуе лексему «знак» і яго ўжыванне і значэнне ў жыцці беларусаў: «бульбу садзяць пад «знак», «Знак бяды» Васіля Быкава, вадзяныя знакі на грошах, дзяржаўны знак якасці ў савецкі час, дыякрытычны знак («ў» у беларускай мове), знакі адрознення ў вайскоўцаў, знакі Задзяка». Па сутнасці, у кожным з вышэй згаданых тэкстаў экспліцытна ці імпліцытна рэалі-

зуюцца прынцып уліку мовы і культуры, інакш — у іх заключаецца інфармацыя, якая садзейнічае пазнанню нацыянальна-культурных адметнасцей.

Такія тэксты садзейнічаюць знаёмству з нацыянальнай маўленчай культурай, з краізнаўчымі рэаліямі, з непасрэдным функцыянаваннем нацыянальных самабытных канатацый. Неабходнасць народаў у культурным узаемадзеянні, імкненне спазнаць духоўны свет адзін аднаго вядзе да пашырэння духоўных сувязей і кантактаў, якія набываюць сістэмны характар. І сёння «Звязда» з’яўляецца кансалідуючым інструментам фарміравання ментальнасці беларускамоўнага насельніцтва, бо багатым і адметным сваёй выразнасцю маўленнем далучае чытача да той духоўнай скарбніцы, без якой не можа існаваць найвышэйшая форма праявы нацыянальнай культуры — літаратурная мова (1, 170), садзейнічае фарміраванню ў асобы творчых маўленчых навыкаў, далучае яе да нацыянальнай культуры, традыцый і звычаяў беларусаў.

Літаратура

1. Іўчанкаў В. І. Газета «Звязда» напрудвесні абнаўлення беларускага правапісу // Журналістыка — 2006: Тэорыя, практыка, творчасць: Матэрыялы 8-й Міжнар. навукова-практ. канфер., прысв. 85-годдзю Беларускага дзяржаўнага ўніверсітэта. — Мінск, 2006. — С. 170–173.
2. Карповіч М. П. Затэкставая і тэкставая рэчаіснасць у беларускіх СМІ: «праўда — няпраўда» // Журналістыка—2004: Матэрыялы 6-й Міжнар. навукова-практ. канфер. — Мінск, 2004. — С. 162–164.
3. Тер-Минасова С. Г. Язык и межкультурная коммуникация. — М., 2004.
4. Hofstede G. Cultures and Organizations. Software of the Mind. — N.Y., 1997.

Інга Воюш

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЭЛЕМЕНТ «ЦУДУ» НА СТАРОНКАХ «ЗВЯЗДЫ» (на матэрыяле публікацый рубрыкі «Беларушчына» 2006–2007 гг.)

Газета «Звязда» на сённяшні дзень з’яўляецца адным з нешматлікіх выданняў (калі не браць у разлік апазіцыйныя), якія выходзяць на нацыянальнай мове. Карыстаючыся т. зв. «наркамаўскім» правапісам, які пакуль прызнаны нарматыўным, яна прыцягвае беларускамоўных і рускамоўных чытачоў, якія калі не гавораць, то, як мінімум, разумеюць па-беларуску. Паколькі выданне належыць, хутчэй, да лініі кансерватыўнага друку, то ад яго не адпрэчваюцца рэцыпіенты з адрознымі грамадска-палітычнымі поглядамі. Такім чынам, газета кансалідуе вакол сябе даволі шматлікую колькасць падпісчыкаў, якія праз яе, акрамя атрымання навін, далучаюцца да скарбаў культуры

Беларусі, прычым пры дапамозе мовы нашага народа. Разгледзім гэты аспект больш падрабязна.

Зусім невыпадковым для стратэгічнай канцэпцыі «Звязды» стаў рэгулярны выхад у свет матэрыялаў пастаяннай рубрыкі «Беларушчына», якія маюць, несумненна, вялікае пазнавальнае і, кажучы педагагічнай тэрміналогіяй, выхаваўчае значэнне. Як вядома, пераважная большасць беларусаў заканчвае знаёмства з нацыянальнай гісторыяй, культурай і літаратурай у сярэдняй школе. Прыгадаўшы, што, напрыклад, сённяшнія праграмы па беларускай літаратуры скарачаны (асабліва гістарычная проза і літаратура 30-гг. XX стагоддзя), а праект адукацыйных стандартаў вышэйшай адукацыі не прадугледжвае вывучэння роднай мовы, можна заключыць, што ў хуткім часе для двухмоўнага чытача будзе створаны пэўны нацыянальна-духоўны вакуум у культурнай сферы. Менавіта гісторыка-краязнаўчыя артыкулы «Звязды» на беларускія тэмы закліканы хаця б часткова кампенсаваць прабелы ў ягонай адукацыі, задаволіць патрэбу ў нацыянальнай самаідэнтыфікацыі.

Звяздоўцы, разумеючы, што агульны ўзровень аўдыторыі ў плане духоўнай культуры блізкі да «пасляшкольнага», імкнуча зацікавіць чытачоў і шматтэмнасцю «Беларушчыны», і жанравай разнастайнасцю, і, што самае цікавае, выкарыстаннем матыву беларускага цуду (у прамым сэнсе – ‘праява звышнатуральнага як іншасветнай сілы’, і ў пераносным – ‘нешта дзівоснае, незвычайнае’).

Так, рэдакцыя ўмела падбірае матэрыялы, спалучаючы навукова-папулярныя гістарычныя, лінгвістычныя, этнаграфічныя, краязнаўчыя артыкулы. У жанравым плане актывы рубрыкі таксама даволі шматгранныя. Побач з інтэрв’ю («Старажытны горад Казімір сапраўды быў» (19), «Трыумф пад Клецкам – 500!» (25)), нарысамі («Дастаеўскі з Дастоева» (30)), нататкамі («Заступніца» (20)), каментарыямі («Трэба гаварыць усёй грамадой...» (18)), вандроўнымі замалёўкамі («Дакрануцца да горада-музея, або 33 разы вакол Барысава каменя» (13)), праблемнымі артыкуламі («Храм пад буслінымі крыламі» (21)), анонсамі («Слуцк адзначае 890-годдзе» (15)), справаздачамі («Шукай кнігу летам» (29)) – сінтэтычныя матэрыялы, якія ўключаюць разнародныя структурныя элементы. Гэта і тэкст апавядання героя артыкула («Таямніцы «божага каменя» (16)), і гістарычныя даведкі – («Зроблена ў Слуцку» (28), «Выява ліку Хрыста ў Пустынях» (1), «Белавежа: турыстычная мека ў сэрцы Еўропы» (23)), і дакументы, помнікі летапісання («Горад дрыгавічоў» (14)), і вершы («Ложак» (4)), і слоўнікавыя артыкулы («Ад слова да слова» (8)).

Нарэшце, улічваючы і часта апярэджваючы запыт чытацкай аўдыторыі, рэдактары ўводзяць параўнальна вялікую колькасць матэрыялаў, якія маюць асноваю міфалагічны або рэлігійны досвед. Асноўным у іх можна было б назваць элемент цуду як звышнатуральнага факта, пра які інфармуецца чытач, або выклад версіі яго (цуду) узнікнення. На працягу 2006 года, напрыклад, каля 30 % тэкстаў, змешчаных у рубрыцы «Беларушчына», так ці інакш

былі звязаны з цудамі. Умоўна можна размежаваць рэлігійныя (у т. л. язычніцкія) цуды і містычныя супадзенні, якія ўспрымаюцца як цуд.

Да хрысціянскіх рэлігійных – божых – цудаў можна аднесці матэрыялы, прысвечаныя цуду ва Успенскім манастыры, што ў Пустынках Мсціслаўскага раёна (1, 2). Увага чытача засяроджваецца на праявах боскага наканавання – пасля доўгіх гадоў забыцця напамінаюць пра сваё галоўнае прызначэнне манастырскія сцены, праявіўшы на тынкоўцы лік Хрыста, крыніца з гаючай вадой, якая ў XIV стагоддзі вылечыла ад слепаты князя Сямёна (Лугвенія).

Не засталіся па-за ўвагай карэспандэнтаў і пастаянных аўтараў іншыя праваслаўныя і каталіцкія святыні Беларусі, трывала звязаныя ў народнай свядомасці са шматлікімі праявамі цудоўнага, – Сафійскі сабор і Каложская царква (3, 13), 500-гадовая ікона Божай Маці Мінскай (20), фарны касцёл у Гродна (3), касцёл XVII стагоддзя ў Вялікай Бераставіцы (3).

На мяжы язычніцкага і хрысціянскага балансуе У. Пернікаў у матэрыяле, дзе апісаны трэці з крыжоў, што «расце» з зямлі на тураўскіх Барысаглебскіх могілках (22). Факт «росту» каменнага крыжа-сына (як і ўвогуле камянёў) асацыіруецца са старажытнымі капішчамі беларусаў, але форма яго мае выразны хрысціянскі змест. Менавіта таму для верніка і абывацеля гэта святыня ў аднолькавай ступені цудоўная – так сказаць, па двух паказчыках. Блізкі да крыжа ў гэтым плане «божы камень» на Любаншчыне (16). Вада, злітая з яго, па меркаванні наведвальнікаў, не толькі вылечвае ад хвароб, але і дае заспакаенне, робіць жыццё шчаслівым. Персанажы артыкула мяркуюць, што цудадзейная сіла каменя нейкім чынам звязана з выявай ступні Божай Маці на яго баку. Праўда, у выніку эксперымента, аўтар канстатуе, што такой выявы не знойдзена.

На факце падобнага цуду пабудавана і нататка «Цуд-возера... Праглытае сонца» А. Пукшанскага (24). Не паддаецца тлумачэнню, як бяздзетныя пары пасля «стаяння» ў вадзе возера Сяляеўскага, што ў Віцебскім раёне, атрымліваюць шчасце мацярынства і бацькоўства. А яшчэ возера «бярэ на сябе грахі» воднай прасторы Заходняй Дзвіны і вяртае іх тым людзям, што шмат награлі – тыя не толькі не атрымліваюць дапамогі, а наадварот, моцна пакутуюць пасля наведвання святыні.

Рысы не рэлігійнага, а хутчэй, містычнага цуду праступаюць у артыкуле-інтэрв'ю з гісторыкам, прафесарам БДТУ Сяргеем Рассадзіным, які дзякуючы загадкавым абставінам адкрыў у польскіх архівах новыя дакументы аб сапраўдным існаванні ў XVII стагоддзі міфічнага горада Казіміра (19). Да таго ж герой гутаркі паведамляе, што яго надзвычай рэдкія археалагічныя знаходкі на месцы раскопак гарадзішча «самі прасіліся ў рукі».

Шмат магічнага, блізкага да цуду, у народных звычаях, апісаных у жнівеньскім цыкле этнаграфічных артыкулаў А. Катовіч і Я. Крука «Вясельны каравай – сімвал аб'яднання і працягу роду».

Цікава, што і ў дзвюх вельмі далёкіх ад рэлігійнай або магічнай тэматыкі публікацыях «Беларушчыны» пра Белакежскую пушчу таксама прысутнічае лексема «цуд» – па-першае, у пераносным значэнні: пушча – ‘цуд прыроды’, па-другое, цуд звязаны з дзіцячым любімцам Дзедам Марозам, які «пасяліўся» ў запаведніку (23, 26).

Такім чынам, элемент «цуду» выразна прысутнічае ў публікацыях рубрыкі «Беларушчына». Гэта праяўляецца на светапоглядным, семантычным, лексічным узроўнях. З’яўленне згаданага элемента сведчыць аб імкненні рэдакцыі зацікавіць чытача беларускай «экзотыкай» і разам з ёю нацыянальнай культурай, выклікаць гонар за яе і матываваць больш глыбокае вывучэнне гісторыі і геаграфіі роднага краю.

Літаратура

1. Іванова І. Выява ліку Хрыста ў Пустынях // Звязда. – 2006. – 30 снежня.
2. Бегункова М. «Святая вада» лясной пустэчы // Звязда. – 2006. – 8 жніўня.
3. Бераснеў П. Сведка лёсу Беларусі, або Вандроўка ў Гродна // Звязда. – 2006. – 9 чэрвеня.
4. Касцень А. Ложак // Звязда. – 2006. – 4 жніўня.
5. Касцень А. Простыя рэчы: шалі // Звязда. – 2006. – 18 ліпеня.
6. Касцень А. Шыфер // Звязда. – 2006. – 1 жніўня.
7. Катовіч А., Крук Я. Вясельны каравай – сімвал аб’яднання і працягу роду // Звязда. – 2006. – 4 жніўня. – 5 ліпеня.
8. Клышка А. Ад слова да слова // Звязда. – 2006. – 4 жніўня.
9. Клышка А. Добры дзень, родныя словы! // Звязда. – 2006. – 22 ліпеня.
10. Клышка А. На адной ночце багата не сыграеш... // Звязда. – 2006. – 5 жніўня.
11. Клышка А. Не бачыць... далей носа? // Звязда. – 2006. – 5 жніўня.
12. Клышка А. Праўду кажаш!.. // Звязда. – 2006. – 29 ліпеня.
13. Кузьмін У. Дакрануцца да горада-музея, або 33 разы вакол Барысава каменя // Звязда. – 2006. – 8 снежня.
14. Літвінаў М. «Горад дрыгавічоў» // Звязда. – 2006. – 20 верасня.
15. Літвінаў М. Слуцк адзначае 890-годдзе // Звязда. – 2006. – 16 верасня.
16. Літвінаў М. Таямніцы «божага каменя» // Звязда. – 2006. – 2 снежня.
17. Лахманенка Л. Уладзімір Гілеп: «Нам неабходныя пакуты рэстытуцыі» // Звязда. – 2006. – 26 ліпеня.
18. Лыч Л. «Грэба гаварыць ўсёй грамадой...» // Звязда. – 2006. – 8 ліпеня.
19. Мачалава А. Старажытны горад Казімір сапраўды быў // Звязда. – 2006. – 4 кастрычніка.
20. Мядзведзева В. Заступніца // Звязда. – 2006. – 30 снежня.
21. Пацэнка М. Храм пад буслінымі крыламі // Звязда. – 2006. – 13 чэрвеня.
22. Пернікаў У. Вылячэнне даруецца па веры // Звязда. – 2006. – 30 снежня.
23. Протас С., Даўжанок А., Жылінская М. Белакежа: турыстычная мека ў сэрцы Еўропы // Звязда. – 2006. – 28 верасня.

24. Пукшанскі А. Цуд – возера... Праглытвае сонца // Звязда. – 2006. – 30 снежня.
25. Свірская В. Трыумфу пад Клецкам – 500! // Звязда. – 2006. – 5 жніўня.
26. Свістуновіч С. Дзе яшчэ можна ўбачыць статкі зуброў, што пасуцца на волі? // Звязда. – 2006. – 30 снежня.
27. Хурсік В. Цётка ў душах жыве... // Звязда. – 2006. – 18 ліпеня.
28. Цімошык Л. «Зроблена ў Слуцку» // Звязда. – 2006. – 30 снежня.
29. Цімошык Л. Шукай кнігу летам // Звязда. – 2006. – 22 ліпеня.
30. Яскевіч С. Дастаеўскі з Дастоева // Звязда. – 2006. – 11 лістапада.

*Сцяпан Говін
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

МАСАВАЯ РАБОТА НА СТАРОНКАХ «ЗВЯЗДЫ»: РАНЕЙ І ЦЯПЕР

У 1925 г. у СССР (адпаведна і ў БССР) завяршыўся г.зв. аднаўленчы перыяд, звязаны з выхадам народнай гаспадаркі на рубяжы даваеннага 1913 г. Аднак яна ніякім чынам не задавальняла партыйна-савецкае кіраўніцтва краіны, бо па вытворчасці Савецкі Саюз адставаў ад перадавых краін Захаду ў 5–10 разоў. У БССР гэтыя паказчыкі былі яшчэ больш нізкімі (1, 154).

Кіраўнікі СССР разумелі, што ва ўмовах эканамічнай ізаляцыі, а значыць, і адсутнасці эканамічнай дапамогі, трэба было разлічваць толькі на ўнутраныя рэсурсы, танную рабочую сілу, уласныя навукова-тэхнічныя кадры, якія амаль што адсутнічалі. Яны ўяўлялі і тое, што прырост прадукцыі ў такіх умовах можна было ажыццявіць толькі за кошт інтэнсіфікацыі працы, мінімізацыі заробкаў, фактычна дармавой рабочай сілы ў сельскай гаспадарцы, рассялянвання і г. д. Задача была неверагодна складанай, але, каб выжыць, трэба было рашуча нарошчваць матэрыяльна-тэхнічны патэнцыял, рыхтаваць вытворчыя кадры. ЦК ВКП(б) СССР распачаў індустрыялізацыю (па рашэннях XIV з'езда партыі, 1925 г.) і калектывізацыю (XV з'езда, 1927 г.).

Калектывізацыю планавалася завяршыць ў 1931 г., напрыканцы чацвёртага года першай пяцігодкі (1928–1932 гг.), але кіраўнікі БССР ужо ў лютым 1930 г. прасілі ЦК ВКП(б) прызнаць Беларусь рэспублікай суцэльнай калектывізацыі (1, 165).

На выкананне народна-гаспадарчага плана першай пяцігодкі былі накіраваны ўсе сілы. Вялікую ролю ў яго асвятленні павінны былі адыграць СМІ, пастаўленыя ў жорсткія ўмовы кантролю спецыяльна створаным для гэтай мэты Галоўлітам. Сродкі масавай інфармацыі, асабліва папяровыя, у гады першых пяцігодак сталі не толькі інфарматарамі, але і папулярызатарамі перадавога вопыту, арганізатарам сацыялістычнага спаборніцтва. Амаль ці не кожны працоўны дзень прыўносіў у арганізацыю працы новыя формы работы. Усе яны знаходзілі адлюстраванне на старонках старэйшай белару-

скай газеты «Звязда». Вось толькі некаторыя: вытворчыя пераклічкі, нарады, канферэнцыі, у тым ліку завочныя, вытворчыя паходы, грамадскія агляды, конкурсы, рух за зніжэнне сабекошту прадукцыйнасці працы, барацьба за рэжым эканоміі, рацыяналізацыя вытворчасці, ударніцтва, сустрэчнае планаванне, гаспадарчы разлік (з 1931 г.), заключэнне дагавораў (ад галін вытворчасці да асобных рабочых), скразныя брыгады, стаханаўскі рух, рух «За авалоданне тэхнікай» і інш.

Рэдакцыя газеты «Звязда» выкарыстоўвала г. зв. «чырвоныя» і «чорныя дошкі», «грамадскі буксір», арганізоўвала «выязныя рэдакцыі», пасты (часта сумесна з рабкорамі) і інш. Пераможцам спаборніцтва разам з матэрыяльнымі прэміямі ўручаліся пераходныя сцягі, вымпелы, прозвішчы перадавікоў заносіліся на Дошку гонару. Некаторыя кіраўнікі заносілі прозвішчы гультаёў, лайдакоў, прагульшчыкаў на «чорныя дошкі», выкарыстоўвалі своеасаблівы дыялог двух станкоў: гаспадар аднаго з іх выстаўляўся клапатлівым рабочым, які сочыць, каб яго станок заўсёды быў чысты і падрыхтаваны да работы, другі ж – неахайны, абыякавы. У Клічаўскім раёне, напрыклад, такіх «кузнароджвалі» рагожнымі сцягамі, стаптанымі лапцямі, дзіравымі галёшамі. У некаторых калектывах гультаёў сімвалічна нават «хавалі» ў дамавіну. Зразумела, што формы работы, якія абражалі асобу, не прыжываліся і хутка зніклі са старонак перыёдыкі.

Кіраўнікі некаторых прадпрыемстваў рабілі адпіску ці, наогул, не рэагавалі на крытычныя выступленні, у тым ліку і «Звязды». ЦК КП(б)Б 19 лістапада 1934 г. прыняў пастанову «Аб нерэагаванні шэрагам наркамаў і райкамаў на пісьмы працоўных, надрукаваныя або дасланыя “Звяздой”». Пасля пастановы рэакцыя на крытычныя выступленні СМІ мясцовых кіраўнікоў стала больш дзейснай і аператыўнай.

Адной з важнейшых задач у 20–30-я гг. XX ст. стала барацьба за рэжым эканоміі. Праблема, актуальная ва ўсе часы. Так, у 70–80-я гг. XX ст. яна вырашалася пад лозунгам «Эканоміка павінна быць эканомнай». І ў наш час Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь А. Лукашэнка ставіць гэтае пытанне, асабліва пасля таго, як Расійская Федэрацыя павысіла тарыфы для Беларусі на вуглевадародную сыравіну.

Рэдакцыя газеты «Звязда» стала ініцыятарам ў асвятленні тэмы барацьбы за эканомію. Так, 3 сакавіка 1926 г. яна выступіла з перадавым артыкулам «Больш эканомікі», а 9 сакавіка аб’явіла конкурс на лепшую прапанову і лепшую карэспандэнцыю па гэтай тэме. Газета завяла рубрыку «На барацьбу з невытворчымі выдаткамі», пад якой надрукавала шэраг грунтоўных артыкулаў: «Барацьба за эканомію» (1926, 10 сакавіка), «Рэжым дзяржаўнай эканоміі» (16 сакавіка), «Год работы па рэжыму эканоміі» (1927, 6 красавіка) і інш. Пазней з’явілася яшчэ адна рубрыка – «Рэжым эканоміі – шлях да сацыялізму». За час правядзення конкурса рэдакцыя «Звязды» атрымала каля тысячы матэрыялаў. У час з сакавіка 1926 па сакавік 1927 года па гэтай тэме газета надрукавала 23 перадавіцы, 61 артыкул, 610 заматак, 1 агляд, 11

справаздач, 27 фельетонаў (2). Папулярнымі сталі ў чытачоў матэрыялы, якія друкаваліся пад рубрыкамі «За прамфінплан трэцяга, рашаючага», «Пераклічка з фабрык і заводаў», «Апошнія весткі з фронту індустрыялізацыі», «Генеральны агляд прамысловасці», «Аператыўныя зводкі барацьбы за прамфінплан», «Сацыялістычнае спаборніцтва», «Энтузіясты сацыялістычнага спаборніцтва», «3 фронту сацыялістычнага спаборніцтва», «Праверка дагавора сацыялістычнага спаборніцтва», «Сацыялістычнае спаборніцтва – у вёску!», «Пяцігодку – за чатыры гады!». Пад імі друкаваліся матэрыялы розных жанраў – ад аператыўнай заметкі да аналітычнага артыкула, нават фельетона. У іх карэспандэнты, пазаштатныя аўтары расказвалі пра новабудоўлі, работу першых МТС, новыя метады працы (напрыклад, аб рэкорднай кладцы цэгля будаўнікамі), масавае ўдарніцтва, спаборніцтва пераможцаў. Разам з тым «Звязда» крытыкавала лайдакоў, прыстасаванцаў, кар’ерыстаў. Пра ролю газеты «Звязда» ў здзяйсненні планаў першых пяцігодак цікава расказаў у сваіх успамінах былы загадчык прамысловага аддзела газеты У. Вержбаловіч (3, 49–52). Яны карысныя і павучальныя і для сённяшніх супрацоўнікаў СМІ.

СССР усё больш упэўнена становіўся на рэйкі індустрыялізацыі. У БССР толькі за гады першай пяцігодкі было пабудавана каля 1 тыс. прадпрыемстваў, у тым ліку 78 буйных і 460 сярэдніх. У Мінску пайшоў першы трамвай (1929 г.), у Койданаве (Дзяржынск) адкрылася першая МТС (1932 г.), адменена картачная сістэма на ўсе віды тавараў (1935–1936 гг.), уведзены 8-гадзінны рабочы дзень (1940 г.) і г. д. За гады першых пяцігодак у БССР колькасць і якасць вырас рабочы клас, кадры інжынерна-тэхнічнай і навуковай інтэлігенцыі. Кардынальна змянілася структура прамысловасці – з’явіліся новыя вытворчасці: хімічная, машынабудаўнічая і інш. А СМІ набывалі вопыт канкрэтнага ўдзелу ў развіцці прамысловасці, сельскай гаспадаркі, асветы, навукі, культуры.

У 70–80-я гг. XX ст. узнагарода «Звязды» знакамі «Ударнік камуністычнай працы», «Ударнік пяцігодкі», прэміямі, асабліва ў такіх накірунках, як эканомія і беражлівасць, масавае спаборніцтва была пачэснай і ганаровай. З распадам СССР і адыходам ад камуністычных ідэалаў гэтыя формы былі зведзены на нішто.

На жаль, многія сённяшнія кіраўнікі, ды і журналісты нават і не ўяўляюць сабе, якімі багатымі і разнастайнымі былі формы масавай работы рэдакцый, у тым ліку і «Звязды», у 20–30-я гг. мінулага стагоддзя. Менавіта яны дапамагалі ў больш хуткім развіцці эканомікі, пераходзе СССР з рээк аграрна-прамысловай на рэйкі прамыслова-аграрнай краіны.

Сёння Рэспубліка Беларусь развіваецца стабільна. Прэзідэнт краіны А. Лукашэнка яшчэ 30 верасня 1999 г. падпісаў Указ «Аб Рэспубліканскай дошцы гонару» (адкрыта напярэдадні Свята працы ў Мінску ў 2000 г.). Яна функцыянуе ўжо некалькі гадоў, і калектывы прадпрыемстваў, арганізацый і ўстаноў лічаць за вялікі гонар стаць пераможцамі ў спаборніцтве і быць занесенымі на яе.

А як жа рэдакцыя газеты «Звязда» ўдзельнічае ў асвятленні развіцця народнай гаспадаркі, як яна імкнецца падтрымаць перадавы вопыт, раска- заць пра перадавікоў, наогул, пра жыццё вытворчых калектываў? На жаль, амаль ніяк. Дык што, праблемы адсутнічаюць? Як бы не так! Возьмем, да прыкладу, работу заводаў «Прамень» і «Мотавела», прадукцыя якіх яшчэ нядаўна карысталася попытам у пакупнікоў замежжа. Сёння яны на мяжы банкруцтва. Дык чаму ж карэспандэнты «Звязды» не імкнуцца ўнікаць у вытворчую дзейнасць гэтых ды і іншых вытворчых калектываў, справы на якіх таксама ідуць не лепшым чынам. Зразумела, інфармацыйна-рэкламна-заклі- кальныя публікацыі і пра ААТ «Ашмянскі мясакамбінат», і «Рагачоўскі ма- лочна-кансервавы камбінат» і інш. падрыхтаваныя журналістамі У. Бара- ноўскім, У. Здановічам, В. Хількевічам, патрэбны: яны дазваляюць газеце ў няпростых рынковых умовах выжываць, але што яны нясуць чытачам ды і самім аўтарам? Напісаны яны «пад капірку», аздоблены пастановачнымі ста- тычнымі здымкамі.

Міжволі ўзнякае пытанне: ці вучыць чаму-небудзь «звяздоўцаў» пачат- ку ХХІ ст. багачейшы вопыт масавай работы іх калег-папярэднікаў – пака- лення журналістаў 20–30-х гг. ХХ ст.?

Літаратура

1. Нарысы гісторыі Беларусі: У 2 ч. – Мінск, 1999. – Ч. 2.
2. Звезда. – 1927. – 5 мая.
3. Вержбаловіч У. Наша «Звязда». – Мінск, 1968.

Ігорь Горский

Белорусский государственный университет

ЖЕНЩИНА И ОБЩЕСТВО. НОВАЯ ПРОБЛЕМАТИКА «СБ»

80 лет – достаточный период для того, чтобы сравнить, что было вначале и что мы имеем сейчас. Множество тем, проблем, символов, образов, имен из каждого отрезка истории хранят пожелтевшие от времени страницы «Советской Белоруссии». И еще большее множество тем, проблем, дискуссий, имен, множество, стремящееся к бесконечности, захватывает свободные бу- мажные и электронные пространства нынешней «СБ – Беларусь сегодня».

В настоящее время традиционное линейное мышление, одномерный подход к осмыслению такого феномена, каковым являются средства массо- вой информации и коммуникации, становятся принципиально недостаточ- ными. Роль СМИ в процессе создания различных вербальных и невербаль- ных текстов существенно корректируется. Мы можем наблюдать перемеще- ние акцента с того, О ЧЕМ говорится, на то, КАК об этом говорится. Это вполне понятно в современной ситуации медиарынка. Как видно, газета не может в полной мере конкурировать с аудиовизуальными СМИ в скорости

передачи информации. Поэтому она вынуждена «упаковывать» информацию, уже известную читателю из вчерашних радио- и теленовостей, в более привлекательную, иногда шокирующую форму. Вдобавок к уже имеющемуся набору исторически устоявшихся тем (внутриполитическая ситуация в стране, проблемы экономики и сельского хозяйства, культурная жизнь страны и т. д.) современному изданию необходимо разрабатывать новую проблематику и преобразовывать свою тематическую стратегию в соответствии с требованиями времени.

Проанализируем, каким образом справляется с поставленными задачами «СБ – Беларусь сегодня». В качестве предмета исследования был взят процесс формирования изданием образа женщины. Период анализа – 1 год (247 номеров (459 текстов); март 2006 – март 2007 гг.). В ходе исследования был применен комплекс методов, основу которого составил семиотический подход с элементами контент-анализа.

С появлением в белорусской экономике рыночных элементов произошли определенные сдвиги в социальной стратификации. Очевидна явная либерализация общественных взглядов и стирание многих стереотипов и табу. Можно говорить о своего рода «вестернизации» отдельных слоев населения (молодежи, работающего социально активного населения). Поэтому вопрос, как воспринимаются женщины в настоящее время: как представители второстепенного, противоположного мужчинам пола (патриархатные взгляды) или как равноправные субъекты в различных областях социума (западное понимание), – является чрезвычайно актуальным.

Осуществив небольшой экскурс в историю тематики «СБ» в свете обозначенной проблемы, можно увидеть, что женщины на страницах центральной советской печати были представлены в едином обобщающем образе с минимумом оригинальных характеристик: «труженица, крестьянка, хозяйка», «женщина-героиня (смелость, самоотдача, жертвенность)» и «женщина-трудоголик, отдающая себя работе, профессии, целеустремленная». Что же произошло за последние 15 лет? Вместе с процессами трансформации и ломки всей системы периодической печати подверглась корректировке и тематическая стратегия изданий. Особенно это заметно на примере освещения социальных проблем.

Рассмотрим, как «СБ» формирует образ современной белорусской женщины в четырех аспектах: семантическом, визуальном (анализ невербальных характеристик), прагматическом (соотношение образа и субъекта-носителя (женщины)) и аксиологическом. При анализе были выделены так называемые «градации» публикаций или семантические поля: 1) мода, красота, стиль, «гламур»; 2) бизнес-леди; 3) женщина-политик; 4) семья, дом, любовь; 5) работа, профессия; 6) хобби, творчество, любимое дело; 7) секс, эротика, криминал. Также были определены так называемые слова-«маяки», ключевые при построении образа женщины, которые отражены в трех группах: слова-знаки с низкой (*буренка, ведьма, дива, женщина-сингл, карьеристка* и др.), средней

(героиня, девица, приятельница, труженица и др.) и высокой частотностью (женщина, девушка, дама, бабушка, красавица и др.). Наконец, основные знаково-семантические категории текстов представляют тексты-«портреты», воплощающие имиджевые характеристики определенной женщины, известной, успешной, знаменитой в своей сфере; далее – тексты, разрушающие стереотипы относительно ряда «неженских» профессий; тексты, которые привносят негативные элементы и характеристики в имидж современной белорусской женщины и др. Во время семиологического анализа были определены знаковые комплексы визуального материала: «образ женщины», «образ мужчины», «другое», – и указано соотношение количества иллюстраций из каждого комплекса по месяцам. Также были проанализированы социально-ролевые характеристики белорусской женщины, транслируемые через журналистские тексты: мать, хранительница семейного очага; женщина, следящая за собой (красота, мода, эпатаж, «гламур» и т. п.); женщина-трудоголик, отдающая себя работе, профессии, целеустремленная; сексуальный объект; труженица, крестьянка, хозяйка; героиня и др.

Таким образом, проведенное исследование с использованием семиотического метода позволяет сделать некоторые выводы. «СБ – Беларусь сегодня» при изображении современной белорусской женщины отдает приоритет знаковым составляющим «работа, профессия» и «мода, красота, стиль, “гламур”». «СБ» последовательно выстраивает образ женщины с первоочередным использованием знаков, символов и кодов из указанных семантических полей. Издание четко создает имидж современной белорусской женщины: это целеустремленная, сильная женщина, отдающая себя профессии, следящая за собой, у которой хватает времени на семью и детей.

Александр Градюшко
Белорусский государственный университет

ПЕЧАТНЫЕ СМИ БЕЛАРУСИ В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛЬНОЙ ТРАНСФОРМАЦИИ ИНФОРМАЦИОННОЙ СРЕДЫ

Приход традиционной прессы в Интернет начался в середине 90-х гг. XX в. Первой белорусской газетой, которая создала свой сайт, был «Вечерний Минск» (июль 1996 г.). Сегодня в сети представлено более 170 белорусских СМИ, в том числе «Звезда» и «Советская Белоруссия». Под влиянием новейших технологий традиционная пресса трансформируется. Печатные средства массовой информации находятся на пороге фундаментальных изменений.

Практика показывает, что все больше людей предпочитают просматривать информацию на постоянно обновляемых сайтах, в онлайн, нежели получать подборку новостей в печатном виде с утра. Данные тенденции во мно-

гом связаны со стремительным распространением широкополосного Интернета и беспроводных технологий. Читателям нужен разнообразный контент на разных носителях 24 часа в сутки, семь дней в неделю, а не один раз в день за завтраком. Во всяком случае, так сегодня обстоят дела за рубежом.

Президент Республики Беларусь А. Г. Лукашенко во время встречи с руководителями республиканских СМИ в редакции газеты «Советская Белоруссия» 1 августа 2007 г. отметил, что в Беларуси с 2003 по 2006 гг. число пользователей Интернета увеличилось в два раза: с 1,3 млн. до 2,6 млн. Сегодня Интернетом в нашей стране пользуется 3,4 млн. человек. При этом рост подписки на печатные СМИ не превышает процента, а среднедневная посещаемость интернет-сайтов растет более чем на 20 % за полугодие. Вместе с тем государственные массмедийные структуры в Интернете присутствуют незначительно. Среди государственных сайтов нет ни одного с аудиторией больше 5 тыс. посетителей.

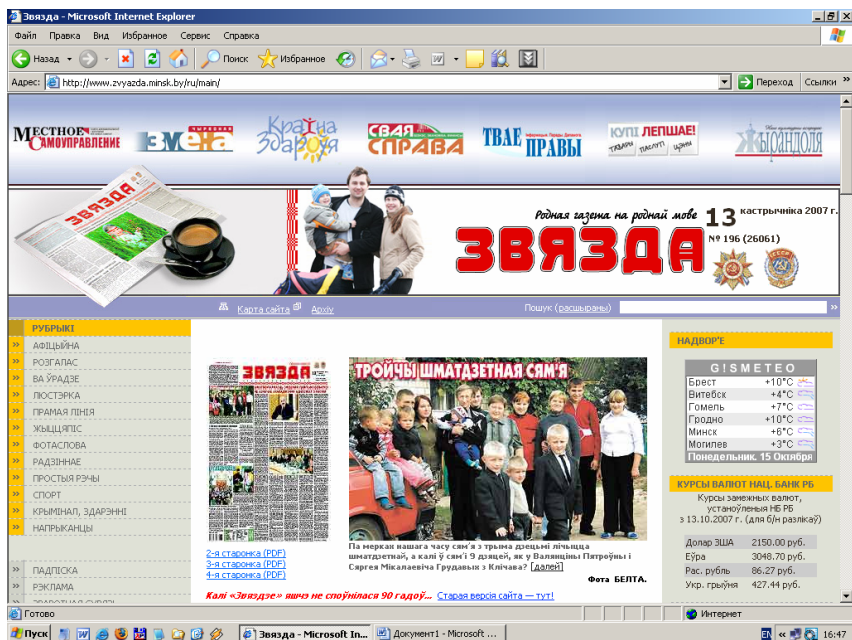
Диверсификация информационного пространства оказывает серьезное влияние на индустрию массмедиа. Большинство белорусских газет, представленных в Интернете, базирует свои онлайн-стратегии на традиционных методиках журналистики. Их сайты представляют собой «зеркала» печатных аналогов. Все материалы просто дублируются в сети. Подобные веб-ресурсы ученые называют «клонами».

Пока что редакции газет «Звезда» и «Советская Белоруссия» недооценивают масштаб и глубину перемен в сфере СМИ, связанных с развитием Интернета. Подача новостей осуществляется по старым принципам оффлайн-прототипов. Электронные версии представляют собой эквивалентные копии «материнских» СМИ (те же рубрики, тексты, частота обновлений). Как правило, сделаны они по принципу смены носителя. С бумажного на электронный.

Рассмотрим сайты «Звезды» и «Советской Белоруссии». Веб-ресурс газеты «Звезда» <http://www.zvyazda.minsk.by> был создан в 2000 г. В день своего 90-летия, 9 августа 2007 г., газета «Звезда» представила пользователям сети новую интернет-версию. Дизайн стал более гармоничным. Улучшилась навигация. Добавились новые возможности. Правда, концепция осталась прежней.

Практически все материалы, публикуемые в «Звездзе», размещаются в Интернете. Свежий номер газеты появляется в сети раньше, чем в киосках. Материалы завтрашнего номера размещаются в Интернете вечером после 21.00. Кроме того, можно скачать полосы в формате PDF (не только свежего, но и предыдущих номеров).

Данных о количестве посещений сайта <http://www.zvyazda.minsk.by> нет. Судя по всему, веб-ресурс не зарегистрирован в рейтинговых системах. Представлен архив номеров за 2006–2007 гг. Реализована возможность поиска в архиве. Дополнительные сервисы представлены прогнозом погоды, гороскопом, курсами валют Национального банка Беларуси. Заявленная рубрика «Опрос» находится в разработке.

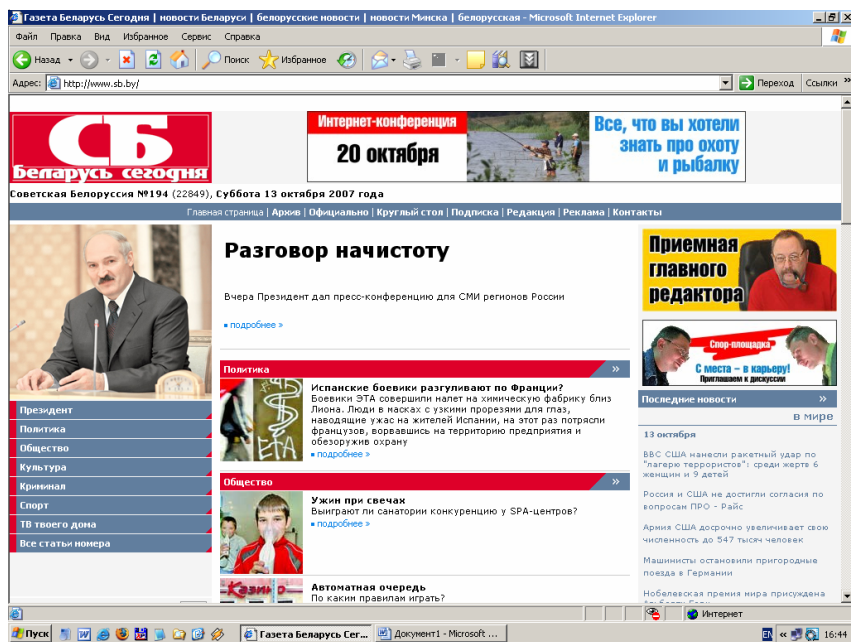
При полумиллионном тираже «Советской Белоруссии» ее сайт <http://www.sb.by> ежедневно посещает в среднем 3041 пользователь, в том числе лишь около 1000 человек из Беларуси. По количеству посетителей сайт «Советской Белоруссии» значительно уступает веб-ресурсам газет «Автобизнес-weekly», «Прессбол», «Комсомольская правда» в Белоруссии», находящимся в верхних строчках рейтинга.

Первые же места в разделе «Новости и СМИ» популярной рейтинговой системы «Акавита» (<http://www.akavita.by>) занимают оппозиционные сайты. Президент страны во время визита в «Советскую Белоруссию» заявил, что «имеется некий интернет-ресурс, чья месячная аудитория превосходит полумиллионный тираж «СБ». Если почитать, что там публикуют, то мы имеем массовый рупор – даже не оппозиции, а рупор враждебных нам голосов и государств».

Сайт газеты «Советская Белоруссия» <http://www.sb.by> был создан в 1998 году. За это время несколько раз менялся дизайн. Принципы подачи информации, как и в случае со «Звездой», остались неизменными. Материалы свежего номера выкладываются в Интернет накануне вечером. Помимо того, имеется архив с конца 2000 г. по 2007 г. Есть возможность поиска по ключевым словам.

В разделе «Круглый стол» представлены мнения по интересным темам, предложенным читателями. Это добавляет сайту интерактивности. Можно

не только высказать свое мнение, но и вступить в дискуссию с участниками «круглого стола». Предложения по новым обсуждаемым темам можно направлять в редакцию по электронной почте.

Пользуется популярностью раздел «Онлайн-конференция». В период с марта 2005 г. по октябрь 2007 г. на сайте <http://www.sb.by> было проведено 34 онлайн-конференции. Достаточно любопытен раздел «Приемная главного редактора». На сайте также работает юридическая консультация. К каждому материалу можно оставить свой комментарий. Есть рейтинг самых читаемых публикаций.

На сайте <http://www.sb.by> имеется также лента новостей. Как правило, оперативные сообщения не являются эксклюзивным продуктом «СБ». Новости импортируются с сайтов БелТА, ОНТ, Lenta.ru, Newsru.com и др. Время их появления на сайте не указывается. Сообщается лишь дата. Добавим, что сайт «Советской Белоруссии» предоставляет и справочную информацию: расписание движения поездов, сведения о маршрутках, советы дачникам и др.

Проведенный нами анализ показывает, что сайты газет «Звезда» и «Советская Белоруссия» нуждаются в обновлении своих информационных стратегий. Пока что они – во всяком случае, по мировым меркам – по-прежнему находятся в периоде «младенчества». Наибольший успех сегодня обеспечен модифицированным онлайн-версиям традиционных СМИ, которые

не копируют их, а обновляются в режиме реального времени и предлагают читателям многочисленные дополнительные услуги. Моду в этой сфере, бесспорно, задает западная пресса.

Печатные СМИ за рубежом сегодня активно пользуются онлайн-инструментами. Многие газеты в последние годы кардинально изменили свои сайты, сделав их постоянно обновляемыми. При публикации материалов соблюдается принцип «сначала в сети, затем – в печатной версии». По сути, хорошо сделанная электронная версия издания – это отдельное СМИ. Причем зачастую сетевая версия бывает интереснее и насыщеннее, чем бумажная.

Для распространения массовой информации традиционные газеты все чаще используют не только Интернет, но и мобильные устройства, веб-телевидение, интерактивное ТВ, подкастинг, блоги, RSS-ленты и т. д. Все это необходимо, чтобы полностью удовлетворить потребности современной аудитории и не только сохранять, но и увеличивать долю рынка. Все ведущие медиа-компании мира уже поняли это.

Практика ведущих зарубежных интернет-СМИ показывает, что электронная версия печатного СМИ должна содержать следующие характеристики:

- 1) лента новостей (обновление каждые 10–15 минут);
- 2) работа в режиме реального времени 24 часа в сутки, 7 дней в неделю;
- 3) RSS-поток;
- 4) видео (веб-телевидение);
- 5) подкасты;
- 6) рейтинг популярности материалов;
- 7) комментарии к публикациям;
- 8) оценка материалов читателями;
- 9) интерактивные голосования, блиц-опросы;
- 10) форумы;
- 11) онлайн-интервью;
- 12) блоги, новости читателей;
- 13) авторские колонки (колумнистика);
- 14) баннерная реклама;
- 15) поиск по сайту;
- 16) архив публикаций (в том числе в формате PDF);
- 17) доставка газеты по электронной почте (в формате PDF);
- 18) дополнительные сервисы (прогноз погоды, курсы валют, рассылка новостей, частные объявления, поиск работы, Интернет-магазин и др.);
- 19) мобильная WAP-версия;
- 20) версия для карманных компьютеров (PDA).

Пока журналисты не научатся думать категориями новой реальности, онлайн-журналистика в Беларуси будет оставаться традиционной. За рубежом убедились, что хорошая интернет-версия только увеличивает ти-

раж традиционного СМИ. Когда сайт начинает оперативно обновляться (а не просто дублировать печатное издание), резко увеличивается его посещаемость, развиваются интерактивные возможности. Качественный сайт не отвлекает читателя от бумажной версии, а наоборот, содействует ее популярности.

Для печатного издания свой сайт в Интернете – это репутация, расширение аудитории, выход на мировой рынок, возможность проведения голосований, обсуждений, форумов и т. д. В печатной версии можно рекламировать электронную, а в электронной проводить конкурсы, розыгрыши, опросы, ссылаясь при этом на газету. Разница между традиционными медиа и новыми, интерактивными, состоит в том, что пользователи вносят серьезный вклад в формирование контента.

Пока что газеты «Звезда» и «Советская Белорусия» (впрочем, как и большинство остальных государственных СМИ нашей страны) не используют новые Web 2.0-возможности. Среди таковых, в частности, можно выделить RSS-ленты. Данная технология позволяет читателю следить за обновлениями различных сайтов, не заходя на них. Для чтения новостных RSS-лент используются специальные агрегаторы, или механизмы, встроенные в браузеры. Программа-агрегатор обращается на сайты, интересующие читателя, и по мере их обновления загружает на компьютер самые последние новости. Помимо всего прочего, RSS-агрегаторы экономят трафик.

Практика зарубежных стран показывает, что создание интернет-версий печатных изданий должно происходить по схеме: один источник информации – две редакции. Первая – традиционная, вторая – специализированная, которая готовит полученную информацию для сети. «Бумажный» формат на экране не воспринимается, тем более если речь идет о больших текстах. Кроме того, при написании текста для Интернета нужно использовать гипертекстовые ссылки.

Доходность электронных версий СМИ сегодня крайне низка как в Беларуси, так и за рубежом. Это одна из самых главных проблем. Если обычную газету можно продать и окупить ее издание, то «продать» сетевое СМИ гораздо сложнее. Пожалуй, единственное, на чем может зарабатывать деньги интернет-издание, – это баннерная реклама и платный доступ к архиву. Ни один из этих источников доходов пока не используется белорусскими государственными СМИ.

По оценкам экспертов, оборот рекламного рынка в Интернете в 2006 г. в Беларуси составил 1,5 млн. у.е., по итогам 2007 г., он достигнет 3 млн. у.е. Прогноз на будущее – к 2010 году на рекламу в Интернете придется до 5 % от всего оборота рекламной индустрии в Беларуси. Это говорит о том, что многим СМИ пора пересматривать свои информационные стратегии и искать новые источники финансирования веб-проектов. Несмотря ни на что, Интернет в нашей стране становится быстрее и дешевле. Аудитория сети ежемесячно растет на 3,5–4 %.

Динамичность развития интернет-СМИ требует пристального внимания. Интернет стал серьезным вызовом для системы средств массовой информации Беларуси. Полагаем, что опыт мировых СМИ будет учтен белорусскими журналистами. Важным фактором решения названных проблем является совершенствование редакционной и творческой политики. Проведенное исследование показывает, что газеты «Советская Белоруссия» и «Звязда» лишь начинают эксперименты с новыми интернет-возможностями. Пожелаем им удачи в освоении новых технологий.

Александр Градюшко
Общественная Академия журналистики

РЕДАКТОРЫ МОЛЧА УХОДЯТ В ИСТОРИЮ...

Кто создает авторитет газеты? Все, кто имеет к ней непосредственное отношение: главный редактор, его заместители, редакторы отделов, корреспонденты, корректоры, стилисты. И читатели тоже: они рублем «голосуют» за газету – поднимают или опускают тираж. А тираж – это ее авторитет.

И все же главный редактор – он и есть главный в редакции. От него зависит многое. И, прежде всего, кого он берет на работу. Удачный выбор – газете повезло, неудачный – газета проиграла.

Говорят, у Александра Кондратьевича Зинина – главного редактора «Советской Белоруссии» – было удивительное чутье: он мог безошибочно определить, кто подходит для газеты, а кто – нет. И не было такого случая, чтобы кто-то «пришелся не ко двору». Все ли редакторы обладают таким талантом? Далеко не все. Есть такие руководители редакций, которые принимают на работу чуть ли не первого встречного, а через 2–3 месяца с легкой душой увольняют новичка «по собственному желанию», не думая о том, что журналисту оказали «медвежью услугу».

По сей день добрым словом вспоминают ветераны «Советской Белоруссии» Олега Александровича Здоровенина – редактора, как говорят, «от Бога». Когда я пришел работать в эту редакцию, сотрудники рассказали мне такой случай. Журналист написал критический материал, разоблачающий «большого начальника» – проходимца. Здоровенина срочно вызвали в ЦК КПБ и приказали немедленно уволить «шелкопера». Олег Александрович внимательно выслушал все обвинения и с достоинством сказал: «Тогда увольняйте и меня. Это честный, талантливый журналист. Я ему верю. Он не мог опуститься до вранья». На этом разговор был закончен. Оба остались работать в редакции.

Вспоминаю и случай, который произошёл со мной в «Советской Белоруссии». Я написал серию материалов о нитратах (тогда эта тема впервые появилась в белорусской печати). В редакцию пришло около 400 откликов.

Читатели одобряли и поддерживали позицию автора, но эта позиция не понравилась руководству ЦК КПБ: первый секретарь (конечно же, не П. М. Машеров) на последнем моем материале наложил резолюцию – «Ложь и клевета. Разобраться!» Какая там ложь и клевета, если редакция газеты получила ответы от тех официальных органов, которым были направлены материалы на реагирование? Во всех сообщениях говорилось: «Факты подтвердились, меры принимаются...» Тем не менее, в ЦК КПБ вызвали меня и редактора газеты. «С завтрашнего дня увольняй его с работы, – приказал Зинину заведующий отделом ЦК. – А я позабочусь о том, чтобы ни одна редакция его не взяла. Все, на этом твоя журналистика закончена! – злобно посмотрев в мою сторону, добавил «высокопоставленный начальник».

Зинин не растерялся: «Такого журналиста я уволить не могу. Он редакции нужен. По его материалам принималось Постановление Совета Министров. Имеет государственные награды. А их просто так не дают...»

Главный редактор своего журналиста отстоял. Спустя пару лет тот же ЦК КПБ утвердил меня в должности заместителя главного редактора «Советской Белоруссии», а потом – первого заместителя главного редактора.

Вот какие смелые редакторы возглавляли «Советскую Белоруссию». А сколько их было, смелых и трусливых (скажу мягче – послушных), за всю ее историю – 80 лет? Вряд ли кто скажет. И я сказать не могу, хотя проработал в редакции не один десяток лет. А что могут рассказать о бывших редакторах «СБ» молодые журналисты, которые сегодня делают газету? Ничего! Они не знают ее истории. И вряд ли узнают, так как она никогда и никем не была написана. К сожалению...

А нужно ли сожалеть? Думаю, да! В редакцию люди приходят и уходят. Журналисты на газетных полосах оставляют свои «автографы» – репортажи, статьи, интервью, заметки. А редакторы как «вписываются» в историю? Мы видим всего лишь одну их подпись на последней странице. А рядом – тираж. Он о многом говорит. Но не раскрывает главное – опыт работы руководителя коллектива, умение делать газету. Со временем все это становится недоступным.

Мы теряем школу редакторского мастерства. Уже потеряли и вряд ли вернем школу Олега Здравовенина, Александра Зинина, Владимира Матвеева («Сельская газета»), Виталия Чанина («Знамя юности»), Георгия Лысова («Гродненская правда»), Владимира Скопы («Віцебскі рабочы»), Василия Проскурова (г. Ганцевичи), Кирилла Суворова (г. Орша) и многих других талантливых редакторов, которые, к сожалению, уже ушли из жизни.

В порядке пожелания предлагаю:

1. Создать музей белорусской журналистики (в Доме прессы и в Интернете – это самый доступный вариант). В нем должен быть обобщен опыт работы не только редакторов, но и лучших журналистов республики.

2. Издать книгу под названием «Главный редактор». В ней должно быть отведено достаточное место не только бывшим редакторам всех СМИ, но и

нынешним (кто того заслуживает). Эта книга (с продолжением) может быть хорошим пособием для студентов – будущих журналистов.

3. На факультете журналистики БГУ ввести курс лекций «Основы редакторского дела».

*Пётр Дарашчонак
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

ТВОРЧАЯ І АРГАНІЗАЦЫЙНА-ГАСПАДАРЧАЯ ДЗЕЙНАСЦЬ РЭДАКЦЫІ «ЗВЯЗДЫ» Ў 20-х – пач. 30-х гг. XX СТАГОДДЗЯ

У 20-я гг. газеце «Звязда» выпала надзвычай адказная роля, ускладзеная на яе тагачасным кіраўніцтвам рэспублікі. Яшчэ не ўсталяваліся як след гаспадарча-разліковыя адносіны НЭПа ў газетна-часопіснай і кнігавыдавецкай справе, у стадыі распрацоўкі знаходзілася беларуская мова, пазбаўленая магчымасці ўсебакова развіцця ў дакастрычніцкі час, а ад флагмана беларускай журналістыкі ўжо настойліва патрабавалася пракладваць курс на ўмацаванне пазіцый маладога беларускага партыйна-савецкага кіраўніцтва ў працоўных масах, наладжваць трывалыя сувязі з вёскай, вучыць журналісцкай справе мясцовых газетчыкаў, рабіць уласную газету самаакупаемай і нават аказваць фінансавую дапамогу рэдакцыям мясцовых выданняў.

На змену калектыўнаму кіраўніцтву рэдакцыі, якое практыкавалася яшчэ з часоў грамадзянскай вайны, калі тыражы газеты вызначаліся палітычнымі абставінамі, у пачатку 20-х гг. прыйшла персанальная адказнасць рэдактара за якасць і папулярнасць выдання. Пасля нядоўгага знаходжання ў пачатку 20-х гг. на рэдактарскай пасадзе Вітольда Францавіча Ашмарына газету ў 1921–1925 гг. узначальваў Вульф Абрамавіч Нодэль. У першай палове 1921 г. «Звязда» выдавалася 6 разоў на тыдзень, у сакавіку яе тыраж складаў 6 тыс. экз. У верасні гэтага ж года яна ўжо выходзіла тыражом 10 тыс. экз.

Істотныя змены адбыліся ў рэдакцыйнай працы пасля пераводу друку Беларусі на гаспадарчы разлік (люты 1922 г.). «Звязда» была адной з самых вялікіх па штату газет у рэспубліцы – 21 чалавек. Большую колькасць супрацоўнікаў мела толькі беларускамоўная «Савецкая Беларусь» – 22 адзінкі (1). Газета ўсклала на свае плечы клопат аб «Белорусской деревне», якую ЦК КП(б)Б вырашыў выпускаць дадаткам да «Звязды» з 1921 г. Выданне для вёскі ў першыя тры гады свайго існавання не было самастойным, усе фінансавыя выдаткі па яе выпуску несла «Звязда», у штат якой быў дадаткова ўключаны загадчык аддзела па рабоце на вёсцы. Даволі працяглы час «Белорусская деревня» выходзіла двойчы на тыдзень тыражом 15 тыс. экз. Напрыканцы 1922 г. з мэтай павелічэння платнай падпіскі газетам прапанавалася актыўна праводзіць агітацыйныя кампаніі, у прыватнасці, «Звяздзе» Дзярж-

выдат БССР запланаваў правесці конкурс на лепшы фабзаўкам (2). Праект увядзення частковай аплаты за перыёдыку прадугледжваў штодзённа даваць у свабодны продаж 2 тыс. экз. «Звязды» па цане 1,5 тыс. рублёў за нумар (3).

У 1923 г. калектыў газеты шырока святкаваў выхад 1500 нумара газеты. Як паведамлялася ў нумары за 25 жніўня 1923 г., за 6 гадоў існавання ў «Звяздзе» было змешчана 10,5 тыс. артыкулаў, 180 тыс. карэспандэнцый і 200 тыс. нататак. Выданне трымала цесную сувязь з дзесяткамі няштатных аўтараў, якія з'яўляліся фактычнымі прадстаўнікамі рэдакцыі ў рэгіёнах. Прыгадаем прозвішчы асобных няштатных распаўсюджвальнікаў «Звязды» сярэдзіны 20-х гг., якіх Дзяржвыдат БССР заахвочваў грашовымі прэміямі ў памеры 20 % ад сабранай сумы. Гэта Надзея Вайцяхоўская (Жлобінскі р-н), Аляксандр Мілашэўскі (Плешчаніцы), Павел Аляхновіч (Крупскі р-н), Іван Секач (Калінкавіцкі р-н), Кузьма Кудрыс (Мазырскі р-н), Ефрасіння Шарамет (Слуцкі р-н), Антон Зорскі (Краснапольскі р-н), Міхаіл Красоўскі (Смалявіцкі р-н), Васіль Савіч (Лепельскі р-н) і інш. Для штатных супрацоўнікаў «Звязды», іншых мінскіх і мясцовых газет таксама прадугледжвалася ўзнагароджанне – 100 р. за кожны прададзены ў розніцу нумар (4).

На сваіх старонках «Звязда» пісала аб неабходнасці беларусізацыі, пашырэння выпуску літаратуры на роднай мове. Я. Эйдэльман у № 31 «Звязды» за 1921 г. адзначаў: «Мова, на якой размаўляюць рабочыя і сяляне, не можа падвяргацца ўціску, культура народа не можа быць знішчана, і тут, у Беларусі, дзе беларуская мова, мова пераважнай большасці працоўнага сялянства, безумоўна мае права на тое, каб яго патрэбнасці былі задаволены...». Рэдакцыя ўжо ў 1924 г. пачала часткова друкаваць матэрыялы на беларускай мове. Гэта было патрабаваннем часу: пасля першага ўзбуйнення БССР газеты ў цэнтры і на месцах пераводзіліся на родную мову. У справаздачы Аддзела друку ЦК КП(б)Б аб рабоце перыёдыкі за час з 1 мая 1924 па 1 мая 1925 гг. «Звязда» называлася сярод выданняў, якія друкавалі на сваіх старонках ад 25 % да 75 % беларускамоўных матэрыялаў. У адпаведнасці з распрацаванай праграмай, «Звязда» «ўзяла большы ўхіл у бок вёскі і пачала арыентавацца на вясковых работнікаў» (5).

Для дапамогі сельскагаспадарчаму руху быў створаны часопіс «Спутник селькора», які спачатку выдаваўся як бясплатны дадатак да «Звязды». Толькі з красавіка часопіс стаў самастойным выданнем, а першы нумар яго выйшаў да 1 мая 1925 г. З мэтай узмацнення сувязей з селькорамі і кіраўніцтва імі меркавалася стварыць пры газеце штат раз'язных інструктараў, але, праз адсутнасць кваліфікаваных работнікаў, задуманае не ўдалося ажыццявіць. Тады «Звязда» прызначыла спецыяльную супрацоўніцу для пісьмовай сувязі з селькорамі для адказаў на пісьмы, якія не былі надрукаваныя, і для назірання за скаргамі, якія перасылаліся рэдакцыяй у адпаведныя інстанцыі (6).

Апрача творчых, «Звязда» ў сярэдзіне 20-х гг. актыўна вырашала і тэхнічныя праблемы. Наспела неабходнасць выдзеліць выдавецтва газеты ў самастойную гаспадарчую адзінку. У красавіку 1925 г. было вырашана даходы

выдання на працягу 3 месяцаў пакідаць у распараджэнні рэдакцыі. Даклад рэдактара Уладзіміра Аляксеевіча Валынскага на бюро ЦК КП(б)Б 8 кастрычніка 1925 г. быў цалкам прысвечаны тэхнічным праблемам выпуску «Звязды». Абсталяванне аказалася зусім зношаным, а частыя паломкі ратацыйнай машыны ў друкарні Белдзяржвыдата ставілі пад пагрозу своєчасовы выхад газеты. Было вырашана хадайнічаць перад Камітэтам па справах друку СССР аб выдзяленні на абсталяванне ўласнай друкарні «Звязды» 150 тыс. рублёў (7).

Пачатак калектывізацыі, згортванне НЭПа патрабавалі ад перыёдыкі актыўнага змагання супраць кулакоў, нэпманаў, рашучага наступлення на прыватна-капіталістычныя элементы ў горадзе і вёсцы. «Звяздзе», іншым рэспубліканскім і мясцовым выданням ставілася задача – мабілізаваць масы на індустрыялізацыю краіны, стварэнне і ўмацаванне калгасаў і саўгасаў, павышэнне прадукцыйнасці працы. Друк аб'яўляў рашучую барацьбу з бюракратызмам, шавінізмам, рэлігійнымі забабонамі, любымі праяўленнямі мяшчанства і г. д. 20 верасня 1929 г., па прапанове рэдактара газеты Яна Уладзіміравіча Асьмова, ЦК КП(б)Б прыняў рашэнне аб пераводзе рэдакцыі газеты на бесперапынны рабочы тыдзень (8).

Крыху раней, у маі гэтага ж года, было прыняцтова вырашана пытанне аб далейшым развіцці паліграфічных прадпрыемстваў у Мінску. Спецыялісты Навукова-тэхнічнага камітэта пры Паліграфкамітэце УСНГ СССР спачатку меркавалі, што ў беларускай сталіцы трэба пабудаваць спецыялізаваную газетную друкарню ў дадатак да ўжо існуючых – друкарні «Звязды» і Белдзяржвыдата. Але іх абследаванне паказала, што стварэнне спецыяльнай газетнай друкарні будзе нерэнтабельным. Таму было вырашана, замест двух прадпрыемстваў, сканцэнтраваць усе паліграфічныя магутнасці ў рамках аднаго прадпрыемства, здольнага абслужыць газетныя, часопісныя і кнігавыдавецкія патрэбы (9).

10 жніўня 1932 г. у рэспубліцы святкавалася пятнаццацігоддзе «Звязды» і пяцігоддзе яе пераходу на беларускую мову. У спецыяльнай пастанове ЦК КП(б)Б падкрэслівалася: «Звязда на ўсім працягу свайго існавання была і ёсць вострая зброя партыі ў барацьбе за ажыццяўленне генеральнай лініі партыі, была звязана з самымі шырокімі працоўнымі масамі» (10). Тым не менш ад выдання патрабавалі выкрываць недахопы як ва ўласнай рабоце, так і ў перыядычным друку ўсёй рэспублікі. Умацаванне сувязі з масамі, больш аператыўнае рэагаванне на скаргі, пошук скажэнняў генеральнай лініі партыі, парушэнне рэвалюцыйнай законнасці – вось далёка не поўны пералік задач, якія ставіліся перад рэдакцыйным калектывам. Сярод запланаваных юбілейных мерапрыемстваў варта адзначыць арганізацыю ўсебеларускага рэйда ўдарных брыгад, справаздачы аб кіраўніцтве рабселькорайскім рухам і нізавым друкам, даклады аб рабоце «Звязды» на прадпрыемствах Мінска, Барысава, Оршы, у калектывных гаспадарках Слуцкага і Капыльскага раёнаў, нават у адным з пагранатрадаў. «Звяздзе» даручалася апубліка-

ваць шэраг матэрыялаў па гісторыі і тагачаснай рабоце, адзначаючы ўласныя дасягненні, памылкі і недахопы (11).

Памер юбілейнага нумара зацвярджаўся ў аб'ёме 6 палос, тыраж яго складаў 70 тыс. экз. Для правядзення масавых мерапрыемстваў і прэміравання «лепшых ударнікаў рэдакцыі і друкарні» выдзялялася 20 тыс. рублёў. Інстытуту гісторыі партыі ў сувязі з юбілеем газеты было даручана выбарачна выдаць некалькі нумароў «Звязды» за 1917 г.

Літаратура

1. НАРБ, ф. 819, воп. 1, а. з. 20, л. 46 ад.
2. НАРБ, ф. 42, воп. 1, а. з. 911, л. 22.
3. НАРБ, ф. 42, воп. 1, а. з. 90, л. 8.
4. НАРБ, ф. 819, воп. 1, а. з. 38, лл. 3–42.
5. НАРБ, ф. 42, воп. 16, спр. 3, л. 29.
6. НАРБ, ф. 42, воп. 16, спр. 3, лл. 32–33.
7. НАРБ, ф. 4, воп. 3, спр. 5, л. 417.
8. НАРБ, ф. 4, воп. 7, спр. 128, л. 140.
9. НАРБ, ф. 42, воп. 7, спр. 262, лл. 38, 38 ад., 39.
10. НАРБ, ф. 42, воп. 14, спр. 131, л. 4.
11. НАРБ, ф. 42, воп. 14, спр. 131, лл. 5–7.

Тацияна Дасаева

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

МАКСІМ ГАРЭЦКІ І «ЗВЯЗДА»

У асабістым архіве М. Гарэцкага, які знаходзіцца ў рукапісным аддзеле Цэнтральнай бібліятэкі імя Я. Коласа Нацыянальнай акадэміі навук (фонд 7), ёсць дакумент пад назвай «Трудовой список». У ім пазначана, дзе ў розныя гады працаваў М. Гарэцкі. Ёсць у гэтым дакуменце запіс, датаваны жніўнем 1918 года: «Загадчык розных аддзелаў газеты «Звезда» да 19. IV. 1919 г. у Смаленску, Мінску і Вільні». Газета «Звезда» пачала выдавацца з 27. VII (9. VIII) 1917 г. у Мінску як орган Мінскага камітэта РСДРП(б). Арганізатары і першыя рэдактары «Звязды» – В. Г. Кнорын, К. У. Ландар, А. Ф. Мяснікоў, В. В. Фамін, М. В. Фрунзе.). Выходзіла спачатку на рускай мове, з жніўня 1927 г. – на беларускай.

З лютага 1918 г. у сувязі з нямецкай інтэрвенцыяй выдавалася ў Смаленску як газета Паўночна-Заходняга абласнога і Смаленскага губернскага камітэтаў РКП(б). З снежня 1918 г. зноў выдаецца ў Мінску. З 1 да 19 красавіка выдавалася ў Вільні.

У 1918 г. М. Гарэцкі знаходзіўся ў Смаленску. Сюды ён прыехаў восенню 1917 г. Паводле «Летапісу жыцця і творчасці Максіма Гарэцкага», улетку 1914 г. М. Гарэцкі пайшоў «вольнанапісаным у армію», а ў хуткім часе пача-

лася першая сусветная вайна. М. Гарэцкі трапіў на фронт. 25 кастрычніка быў цяжка паранены. Доўгі час лячыўся ў ваенных шпіталях Вільні, Масквы, Магілёва. У студзені 1916 г. Гарэцкага накіравалі ў Петраград, у Паўлаўскае вайсковае вучылішча, пасля заканчэння якога ён трапіў у Іркуцк. Там М. Гарэцкі служыць да кастрычніка 1916 г., потым пераводзіцца ў Гжацк. У канцы года пісьменнік зноў апынуўся на фронце, у раёне пінскіх балот. Тут М. Гарэцкі цяжка захварэў. Яго адправілі на лячэнне ў тыл, потым звольнілі з арміі. Пасля лячэння ў Маскве і Жалезнаводску М. Гарэцкі восенню 1918 г. прыехаў у Смаленск, паступіў вучыцца ў Смаленскае аддзяленне Маскоўскага археалагічнага інстытута. У Смаленску сустрэў Кастрычніцкую рэвалюцыю. Паводле «Трудового списка», знаходзячыся ў Смаленску, М. Гарэцкі працуе камендантам жыллёвага аддзела (да чэрвеня 1918 г.), з'яўляецца супрацоўнікам (сталым) газеты «Известия Смоленского Совета депутатов», спачатку па сумяшчэнню са службай ў жыллёвым аддзеле. Разам з тым, як успамінаў брат пісьменніка Г. Гарэцкі, М. Гарэцкі «быў супрацоўнікам газеты «Звезда», у рэдакцыі якой тады працаваў В. Кнорын (з ім брат быў добра знаёмы)» (1).

Гэта было якраз тады, калі газета «Звезда» ў сувязі з нямецкай інтэрвенцыяй выдавалася ў Смаленску (з 3 лютага па 3 снежня 1918 г.). На той час М. Гарэцкі быў ужо вядомым пісьменнікам, які друкаваўся на старонках газеты «Наша ніва» з 1912 г. да яе закрыцця ў 1915 г., меў зборнік аповядаў і зборнік «Рунь» (1914).

Выдатна выявіў сябе М. Гарэцкі і ў журналістыцы. Яго допісы, нататкі, фельетоны, артыкулы рэгулярна з'яўляліся ў «Нашай ніве», «Вольнай Беларусі», «Известиях Смоленского Совета...», «Дзянніцы», «Западной коммуны».

З першых дзён снежня 1918 г. «Звезда» зноў выдавалася ў Мінску. Туды на пачатку 1919 г. пераехаў і М. Гарэцкі для далейшай працы ў рэдакцыі газеты. Аб гэтым сведчыць ліст ад 19 лютага 1919 г., адпраўлены пісьменнікам у Маскоўскі археалагічны інстытут: «Ввиду моего переезда из Смоленска в Минск по служебным обязанностям и изменившегося отношения к воинской обязанности убедительно прошу незамедлительно выслать мне мою регистрационную карточку (кажется, за № 39), выданную приемной комиссией Смоленского уездного воинского комиссариата в начале октября 1918 г.». Пераезд М. Гарэцкага пацвярджаецца і ўспамінамі брата пісьменніка: «З пераездам рэдакцыі «Звезды» ў Вільню туды пераехаў у 1919 годзе і Максім» (2).

Як ужо адзначалася, «Звезда» выдавалася ў Вільні з 1 па 19 красавіка 1919 г. Раптоўны захоп горада польскімі войскамі перашкодзіў Гарэцкаму вярнуцца ў Савецкую Беларусь. У Мінск ён вярнуўся толькі ў кастрычніку 1923 г. і адразу актыўна ўключыўся ў літаратурную, навуковую, выкладчыцкую і журналісцкую дзейнасць.

З сакавіка 1924 г. М. Гарэцкі пачынае рэгулярна друкавацца ў газеце «Звезда». На працягу 1924 года тут змяшчаюцца яго нататка «Бібліятэка пад

зямлэй» (12 сакавіка), а таксама паведамленне, што М. Гарэцкі здаў у друк зборнік апавяданняў «Досвіткі» (22 лістапада) і напісаў апавяданне «У чым яго крыўда?» (28 лістапада).

3 лютага 1926 г. да верасня 1928 г. М. Гарэцкі ў Беларускай дзяржаўнай сельскагаспадарчай акадэміі ў Горках ўзначальвае кафедру беларускай мовы і літаратуры. У гэты перыяд ён актыўна супрацоўнічае з газетай «Звязда». Тут змяшчаюцца рэцэнзіі на яго творы (напрыклад, 1 красавіка 1926 г. у «Звяздзе» змешчана рэцэнзія К. Гарабурды на зборнік апавяданняў М. Гарэцкага «Досвіткі»), друкуюцца яго мастацкія творы, артыкулы. На працягу 1926 г. «Звязда» змяшчае наступныя артыкулы М. Гарэцкага: «Смаленск – Мінск – Вільня» пад псеўданімам Дзед Кузьма (9 жніўня); «Творчасць Міхася Чарота» (9, 12 кастрычніка); «Якуб Колас пасля Кастрычніка» за подпісам М. Г. (23 кастрычніка); «Аб творчасці Міхася Зарэцкага» (13 лістапада).

У 1928 г. у «Звяздзе» пад крыптанімам «М. Г.» публікуюцца абразкі М. Гарэцкага «Кіслы ключ» (5 лютага), «Фельчар Плакун» (12 лютага), «Малы рызыконт» (22 красавіка), а таксама артыкул «Да рэформы беларускага правапісу (спрашчэнне ці ўдакладненне)» (22 сакавіка).

Гэта апошнія публікацыі пісьменніка ў «Звяздзе». У ліпені 1930 г. М. Гарэцкі будзе арыштаваны, беспадстаўна абвінавачаны па сфабрыкаванай справе Саюза вызвалення Беларусі і высланы за межы рэспублікі.

Літаратура

1. Гарэцкі, Г. Слова пра настаўніка і брата. — У кн. «Максім Гарэцкі: Успаміны, артыкулы, дакументы». Мн., 1994. С. 10.
2. Тамсама. С. 11.

*Пятро Жаўняровіч
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

«ЗВЯЗДА» ЯК ЭКСПЕРЫМЕНТАЛЬНАЯ ПЛЯЦОЎКА РАЗВІЦЦА БЕЛАРУСКАЙ МОВЫ

Дзевяностагоддзе найстарэйшай беларускай газеты дае падставы для роздуму над яе сённяшняй роляй у развіцці беларускай мовы. Статус адзінага штодзённага грамадска-палітычнага беларускамоўнага выдання ставіць перад калектывам «Звязды» складаныя задачы, звязаныя перш за ўсё з шырыняй ахопу жыццёвых з’яў і іх беларускамоўным адлюстраваннем. Да іх далучаюцца недастатковае развіццё стылістычнай дыферэнцыяцыі беларускай мовы, адсутнасць аператыўных лексікаграфічных прац з фіксаваннем новых моўных адзінак, звужэнне інфармацыйнай тэлевізійнай беларускамоўнай прасторы і інш. Улічваючы, што мова газеты ў ідэале павінна быць агульнаразумелай і агульнадаступнай, каб паспяхова выконваць інфармацыйную і

ўплывовую функцыі, можна зразумець тыя цяжкасці, з якімі штодзённа сутыкаюцца супрацоўнікі «Звязды».

Наўнасьць «Чырвонай змены» як «газеты ў газеце», дадаткаў «Мясцовае самакіраванне», «Краіна здароўя», «Жырандоля», «Купляй лепшае!», шматлікіх штодзённых, тыднёвых і неперыядычных спецыялізаваных рубрык («Розгалас», «Хроніка апошніх падзей», «Аўтааматар», «POSTfactum», «Інфарм-укол», «Крынічка», «Хатняя энцыклапедыя», «Клёва» і інш.) вымушаюць супрацоўнікаў газеты быць максімальна інфармаванымі, засяроджанымі на стварэнні якасных беларускамоўных матэрыялаў па самых розных галінах чалавечай дзейнасці. І вельмі часта журналістам даводзіцца быць першапраходцамі.

Сёння «Звязда» рухаецца ў сучасным рэчышчы канцэптуальнай журналістыкі, бо ў матэрыялах газеты выразна прасочваецца вызначальны сэнсавы стрыжань, у якім кампрэсіўна знітаваны такія складнікі, як беларуская дзяржаўнасьць, беларускі дух і як іх адлюстраванне – беларускае слова. Дзякуючы «Звяздзе» гэта слова і ўся мова выглядаюць па-сучаснаму, як і належыць у XXI стагоддзі, паступова пазбаўляюцца ад выразу, што набіў аскоміну, «Ганна завіхалася ля печы», імкнуцца крочыць у будучыню.

Фіксаванне змен на Беларусі сродкамі беларускага друкаванага слова, укараненне іх у грамадскую свядомасць набывае для «Звязды» асаблівую актуальнасць. Імкліваць жыцця ў постіндустрыяльную эпоху выклікае адпаведнае пераразмеркаванне і ў моўнай сістэме, якая абнаўляецца найперш у публіцыстычным стылі. З гэтага вынікае, што «Звязда» аб’ектыўна не можа поўнасьцю захоўваць кадыфікаваныя нормы літаратурнай мовы, бо час ад узнікнення ў маўленчай практыцы новай адзінкі да замацавання яе ў лексікаграфічных працах з’яўляецца перыядам адаптацыі і асваення, у выніку чаго яе выкарыстанне непазбежна становіцца вымушаным парушэннем. Адпаведна газета можа станавіцца для адных разбуральнікам нормаў, а для іншых – эксперыментальнай пляцоўкай для творчага развіцця беларускай мовы, у прыватнасці – яе публіцыстычнага стылю.

У новых варунках асноўныя змены найбольш адчувальныя, безумоўна, у лексічнай сістэме мовы. Невыпадкава ў сувязі з гэтым замацаваліся ў «Звяздзе» новыя лексемы з часткай *агра-*: *аграгарадок* (слоўнікі ўтрымліваюць толькі *аграгорад*, якое, відаць, прыйшло з 70-х гг. XX ст.), *агратурызм* і *аграэкатурызм*.

З развіццём бесправдаўнай сувязі пашырылася значэнне лексемы *мабільны* як пары ў антанімічнай парадэгме да ‘стацыянарны’; ад гэтай лексемы ўтвораны таксама дзеяслоў *мабілізаваць* з новым значэннем ‘забяспечыць мабільнай сувяззю’ і, адпаведна, дзеепрыметнік *мабілізаваны*.

З сярэдзіны 1990-х гг. у «Звяздзе» фіксуюцца пашыраныя ў значэнні і вернутыя з пасіўнага складу мовы лексемы са сферы адукацыі *гімназія*, *ліцэй*, *каледж*, *бакалаўр*, *магістр*, амаль усе з якіх «Тлумачальны слоўнік беларускай літаратурнай мовы» (далей – ТСБЛМ) (1996) кадыфікуе як

агульнаўжывальныя з пераважнай аднесенасцю да беларускай рэчаіснасці, чаго не было ў «Тлумачальным слоўніку беларускай мовы» (1977–1984).

Вялікую частку новай лексікі, якая фіксуецца ў «Звяздзе», складаюць словы, звязаныя з сацыяльна-эканамічнымі адносінамі. Напрыклад, лексема *унітарны* даецца ў ТСБЛМ толькі ў складзе тэрміналагічнага выразу '*унітарная дзяржава*', аднак у матэрыялах газеты паслядоўна выкарыстоўваецца, пасля прыняцця парламентам адпаведных законаў, і '*унітарнае прадпрыемства*'. Нават лексему *дэклараваць* названы слоўнік суадносіць толькі са значэннем дэкларацыі як 'афіцыйнай або ўрачыстай праграмнай заявы', г. зн. шматразова выкарыстаныя выразы '*дэклараваць даходы*', '*аддэклараваны груз*' фактычна становяцца неўзвяснымі (заўважым, што *аддэклараваць* увогуле не замацавана ў слоўніках). Першапраходцам стала «Звязда» і ў фіксаванні тэрміналагічных спалучэнняў '*прынцып аднаго акна*', '*таварыства ўласнікаў дамоў*', '*сукупны гадавы даход*', '*парк высокіх тэхналогій*', '*энергетычная бяспека*', '*дэмаграфічная бяспека*', '*плац-канцэрт*' і інш.

Пацвярджэннем актыўнасці працэсу ўтварэння новых слоў – назоўнікаў з суфіксамі *-к-*, *-оўк-*, *-ік-* на аснове спалучэнняў 'прыметнік + назоўнік' з'яўляецца выкарыстанне газетай не зафіксаваных слоўнікамі лексем *мінімалка* 'мінімальная зароботная плата', *сацыялка* 'сацыяльная сфера', *маршрутка* 'маршрутнае таксі', *шматпавярховік* і *шматпавярхоўка* 'шматпавярховы будынак', *легкавік* 'легкавы аўтамабіль', *замежнік* 'замежны грамадзянін' і інш. Імкненнем аўтараў надаць словам уласна беларускае аблічча тлумачыцца наяўнасць у тэкстах слоў *пошукавік* (слоўнікавае *пошукавец*), *таксоўка* (таксі), *пражытковы* (*пражытачны*), *сярэдняспіскавы* (*-спісачны*), *фірмовы* (*фірменны* і *фірмавы*), *моладзевы* (*маладзёжны*), *бізнэсовец* (*бізнесмен*), *пастовец* (*паставы*), *запlechнік* (*рукзап*), *кіроўца* (*вадзіцель*), *матроска* (у значэнні '*жанчына-матрос*'), *дзяржаўца* (*адпаведнік рускаму "государственник"*). Акрамя таго, напрыклад, назоўнікі *шэдэўр* і *кошт* раней не становіліся словаўтваральнай базай для прыметнікаў – у газеце ж яны сустракаюцца: *шэдэўраны*, *шэдэўральны* і *коштавы*.

У апошнія дзесяцігоддзе «Звязда» адчувае істотны ціск іншамовнай лексікі. Калі гэтыя словы закранаюць важныя сферы жыцця і дзейнасці грамадства, то, безумоўна, і газеце без іх не абысціся. Трапляючы на яе старонкі, такая лексіка павінна быць удала асвоена на ўсіх узроўнях, чаго, на жаль, не заўсёды ўдаецца дасягнуць. Прыкладам недастатковага асваення можна лічыць лексемы *піяр*, *саміт*, *тэндэр* (сустракаюцца з канчаткам *-а* ў родным склоне адзіночнага ліку), *дыджэй* (*дзіджэй* і *ды-джэй*), *рафтынг* (*рафцінг*), *спарткар* (*спорткар*). Іншыя лексемы замежнага паходжання пададзены часам без уліку ступені дасведчанасці чытачоў, г. зн. без дадатковага тлумачэння: *блэйзер*, *віджэй*, *вінтажнасць*, *драйв*, *дэрбі*, *інфувійны*, *кагенерацыйны*, *канцэптэуальна*, *кібарг*, *кітч*, *коўч*, *лэйбл*, *мінівэн*,

муай-тай, пікава, пітчэр, прамоўшн, прэт-а-партэ, рэспектна, секулярны, сіндыфікаваны, стайлінг, стэйк, таблоід, топлес, тролінг, фармэйшн, флікер, франчайзінг, цэлюліт, цюнэр, шопінг, экструдэр і інш. Большасць пералічаных слоў не фіксуецца не толькі тлумачальнымі слоўнікамі, але і двухтомным «Слоўнікам іншамоўных слоў» А. М. Булыкі (1999). Аднак сярод друкаваных беларускамоўных СМІ практычна ўсе названыя лексемы ўпершыню выкарыстаны менавіта ў «Звяздзе», што робіць ёй гонар, бо з яе публікацый будуць брацца прыклады падчас складання новых лексікаграфічных прац.

Супрацоўнікам газеты даводзіцца сутыкацца і з іншымі праблемамі, у прыватнасці, з неабходнасцю запаўнення семантычных лакун пры адсутнасці здавальняльнай лексемы ў беларускай мове. Так, напрыклад, здарылася з адпаведнікамі да рускіх слоў – назоўніка *составляющая* і прыметніка *составная* (частка). «Руска-беларускі слоўнік» падае пераклад *складальнік* і *складаны* (у якасці ілюстрацыйнага матэрыялу – ‘складальнікі поспехаў’ і ‘складаная частка дзяржавы’). Недасканаласць такіх адпаведнікаў відавочная: у першым выразе лексема *складальнік* падаецца ў ТСБЛМ са значэннем ‘той, хто складае што-н., аўтар’, у выніку прачытваецца ‘чалавек, які складае поспехі’; у другім выразе разумеецца ‘частка дзяржавы, з якой цяжка працаваць, весці стасункі’. У афіцыйных матэрыялах газета вымушана прытрымлівацца такога перакладу: «Кіраўнік дзяржавы адзначыў, што Беларусь прынцыпова займаецца пытаннямі энергетычнай бяспекі як асноўнага *складальніка* незалежнасці краіны» (1, 1). Аднак у іншых публікацыях адчуваецца імкненне пазбавіцца ад такой недарэчнасці, бо ўсё часцей сустракаецца прыметнік *складовы* ў дачыненні да *часткі* (суадносіцца ў слоўніках са *складам* як часткай слова – ‘складовае пісьмо’) і назоўнік *складнік*, які, заўважым, не зафіксаваны слоўнікамі, але з дзесятак гадоў функцыянуе ў навуковай, у прыватнасці, лінгвістычнай, літаратуры. Даследчыкам даводзіцца толькі прасачыць, як будуць пачуваць сябе гэтыя словы ў тэкстах газеты і ці будуць станоўча ўспрыняты чытачамі.

На працягу апошніх гадоў газета таксама паслядоўна пазбаўляецца ад дзееспрыметнікаў з нехарактэрнымі для беларускай мовы суфіксамі. Вынікі гэтай працы падводзіць рана, аднак заслугоўвае ўхвалы творчы падыход супрацоўнікаў «Звязды» да беларускай мовы, разуменне імі неабходнасці таго, каб яна гучала нязмушана і натуральна: «*захварэлыя* не спяшаюцца», «крыжы з *нержавейнай* сталі», «ад замежных *гуказапісных* кампаній», «у пошуку імён *загінулых*», «пра лёс *абвінавачваных*» і інш.

Такім чынам, «Звязда» правамерна знаходзіцца ў авангардзе сярод іншых беларускамоўных друкаваных выданняў найперш з-за аператыўнасці, што-дзённасці выхаду і шырыні адлюстравання грамадска-палітычных працэсаў, якія адбываюцца на Беларусі. Але гэта месца, ганаровае і пачэснае, вымагае і вялікай адказнасці за якасць матэрыялаў і іх моўнае афармленне. На сёння

газета стала па-сапраўднаму эксперыментальнай пляцоўкай, на якой праходзяць апрабаванні дзесяткі і сотні новых моўных адзінак, вельмі патрэбных для ўмацавання дзяржаўнага статусу беларускай мовы, яе далейшага ўдасканалення, развіцця і руху ў будучыню. Словы, вынесеныя ў загаловак справаздач аб падвядзенні вынікаў квартальных падпісных кампаній: «Тое, што робіць «Звязда», – правільна, слушна, пісьменна», як найлепш характарызуюць і чытацкую ацэнку газеты.

Літаратура

1. Звязда. – 19 верасня. – 2007.

Наталля Зубчонак

Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт

ЛЕТАПІС ВАЕННАЙ ПАРЫ.

«ЗВЯЗДА» 40-х гг. У ДАСЛЕДАВАННІ М. Е. ДАСТАНКІ

Газета «Звязда» – старэйшая бальшавіцкая газета ў Беларусі. Яна нарадзілася ў дні бурных падзей, якія папярэднічалі Вялікай Кастрычніцкай сацыялістычнай рэвалюцыі, калі наша партыя на чале з У. І. Леніным збірала рэвалюцыйныя сілы для рашучага штурму капіталізму.

Гэтымі словамі пачынаецца кніга М. Е. Дастанкі «Газета «Звязда» ў гады Вялікай Айчыннай вайны». Яна выйшла ў 1970 годзе і, безумоўна, у нечым страціла сваю актуальнасць сёння. Аднак, па сутнасці, гэта адзінае паўнавартаснае навуковае даследаванне газеты, але за вельмі невялікі перыяд. Безумоўна, пра «Звязду» пішуць, газету помняць, з задавальненнем чытаюць, але, на жаль, яна так і засталася па-за ўвагай беларускіх вучоных.

Мікалай Еўкавіч Дастанка – равеснік «Звязды». Магчыма, і невяпадкова ён звязаў лёс з беларускай журналістыкай. У 1935 г. прыйшоў працаваць у Любанскую райгазету. Спачатку літсупрацоўнікам, потым загадчыкам аддзела, адказным сакратаром. У гады Вялікай Айчыннай вайны, кіруючы падпольнай партыйна-камсамольскай групай, рэдагаваў партызанскія лістоўкі, быў рэдактарам Слуцкай падпольнай газеты «Народны месцівец».

Пасля заканчэння вайны М. Е. Дастанка працягваў актыўна працаваць у журналістыцы. Ён стаў рэдактарам Вяцкай раённай газеты, затым намеснікам рэдактара Бабруйскай абласной газеты, рэдактарам «Чырвонай змены», «Настаўніцкай газеты», уласным карэспандэнтам газеты «Известия» ў БССР.

У перыядычным друку з'яўлялася шмат яго публіцыстычных артыкулаў і навуковых прац. Ён быў даследчыкам гісторыі беларускага друку, гісторыі і тэорыі тэлебачання і радыё. У 1967 г. у Маскве М. Е. Дастанка абараніў кандыдацкую дысертацию на атрыманне вучонай ступені кандыдата гістарычных навук, у 1969 г. атрымаў званне дацэнта. З 1967 па 1975 гг. загадваў кафедрай

тэорыі і практыкі радыё і тэлебачання на факультэце журналістыкі БДУ. Значны вопыт навуковай і практычнай журналісцкай дзейнасці прадставіў вучонаму магчымасць напісаць выдатную кнігу пра галоўную беларускую газету.

Вялікая Айчынная вайна значна змяніла жыццё савецкіх людзей і, безумоўна, умовы працы і задачы перыядычнага друку. Першы ваенны нумар газеты за 22 чэрвеня 1941 г. выйшаў з мірнай інфармацыяй. Так, «Звязда» ў № 146 расказвала чытачам, як БДУ рыхтуецца да святкавання свайго 20-гадовага юбілею. Урачыстасці павінны былі пачацца 24 чэрвеня навуковай сесіяй БДУ. У гэтыя дні ў Мінску праходзілі гастролі МХАТ імя М. Горкага. Людзі асэнсоўвалі новыя прынцыпы гаспадарання (артыкул «Шэсць сталінскіх умоў перамогі»). Услаўлялася героіка калгаснай працы на квітнеючых палях і сенажацях, дзе некалі былі балоты.

На былых балотах людзі
Дружна сеюць і аруць.
Рунь пакрыла ўсе палеткі, –
Проста хораша зірнуць.
Дзякуй, дзякуй, родны Сталін,
Што нам добра стала жыць,
Тваё імя дарагое
Ў сэрцы кожнага ляжыць.

Наступны нумар «Звязды» быў іншым. Ён выйшаў у панядзелак, 23 чэрвеня. Усяго толькі на дзвюх старонках. Газету адкрывала выступленне па радыё намесніка Старшыні СНК Саюза ССР і Народнага Камісара замежных спраў В. М. Молатава. Тут жа былі надрукаваны ўрадавыя пастановы: «Аб мабілізацыі ваеннаабавязаных», «Аб ваенным становішчы», «Аб ваенных трыбуналах». Уражваюць загалоўкі газетных артыкулаў – «Нястомна каваць абаронную магутнасць Радзімы», «Сцерці з твару зямлі нямецкі фашызм», «Будзем пільнымі», «У поўнай баявой гатоўнасці», «Перамога будзе за намі», «Будзем біць без літасці», «За радзіму, за Сталіна!». І вершы сталі іншымі:

Дык чуйце, народы: у паход на бандыта!
На меч перакуйце ваш плуг.
Захочам, і Гітлер, як пёс, будзе біты –
Шалёнага пса – на ланцуг! (*Я. Колас*)

Так, газета перабудавала свой змест на ваенны лад. Пачала працаваць па-іншаму. Уражвае здаровы аптымізм, з якім журналісты выконваюць сваю працу, каб забяспечыць спакой насельніцтва і веру ў перамогу над фашызмам. Няма ні кроплі сумнення, што наша Чырвоная армія самая магутная, наша баявая тэхніка самая дасканалая і лепшая. Гэта пазней сучасныя гісторыкі напішуць «праўду» аб вайне, чым закрануць гонар пакалення, якое перамагло фашызм.

Гартаючы старонкі «Звязды» ваеннай пары, сапраўды адчуваеш дух часу. Узнікае пачуццё павагі да ідэалаў мінулага. Магчыма, таму, што наша пакаленне страціла свае ідэалы, не знайшло новых, нечага шукае ў гісторыі,

спрабуючы адкрыць менавіта не лепшыя яе старонкі. А вучыцца неабходна, засвойваючы толькі пазітыўнае.

З такой пазіцыі можна ахарактарызаваць кнігу М. Е. Дастанкі «Газета «Звязда» ў гады Вялікай Айчыннай вайны». У ёй аўтар на вялікім фактычным і дакументальным матэрыяле глыбока аналізуе дзейнасць газеты з першых дзён вайны да яе пераможнага завяршэння. «Звязда» «ўзнімала беларускі народ на свяшчэнную вайну супраць гітлераўскіх войск», «была магутнай зброяй Кампартыі Беларусі ў разгортванні ўсенароднага партызанскага руху і правафланговай падпольнага бальшавіцкага друку», «натхняла партызан на барацьбу з ворагам», «клікала беларускі народ помсціць гітлераўскім разбойнікам», выкрывала злачынныя ваенныя, палітычна-ідэалагічныя і гаспадарча-эканамічныя правакацыі гітлераўскіх захопнікаў», «мабілізавала працоўных Беларусі на пераможнае завяршэнне Вялікай Айчыннай вайны», «узнімала беларускі народ на аднаўленне і далейшае развіццё разбуранай ворагам народнай гаспадаркі рэспублікі», «змагалася з ідэалагічнымі вынікамі вырожай акупацыі». І перамагла разам з усім беларускім народам у самай страшнай і кровапралітнай вайне.

У савецкія часы, калі камуністычная партыя рашуча накіроўвала народныя масы да перамогі камунізму, людзі жылі па ленінскіх прынцыпах, давяралі сваёй газеце і смела глядзелі ў заўтрашні дзень. Сёння шмат меркаванняў і поглядаў адносна былых гістарычных падзей. Аднак ніхто і ніколі не зможа аспрэчыць адну ісціну: у самыя найскладанейшыя перыяды нашай гісторыі газета «Звязда» заўсёды была з чытачом, жыла і працавала для яго, у імя яго. Менавіта таму яна і сёння застаецца адным з самых лепшых беларускіх выданняў.

Ужо 90 год «Звязда» з гонарам выконвае сваё прызначэнне – прыходзіць у кожны дом надзейным дарадцам, мудрым суб'яседнікам, вучыць дабру, спагадлівасці, дапамагаць у складання хвіліны.

Гартаючы старонкі «Звязды», кнігі пра яе, можна многаму навучыцца сёння. Ва ўсе часы патрыятызм, любоў і павага да свайго народа, да кожнага чалавека, які жыве на гэтай зямлі, былі галоўнымі тэмамі матэрыялаў газеты.

*Віктар Іўчанкаў
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

ГРАМАДЗЯНСКАЯ СТАЛАСЦЬ «ЗВЯЗДЫ» І МАЎЛЕНЧАЯ ПАРАДЫГМА «СБ. БЕЛАРУСЬ СЕГОДНЯ»

Газеты-юбіляры з'яўляюцца выразнікамі жыццёвага ўладкавання беларусаў, бо чуйна рэагавалі і рэагуюць на любыя зрухі, што адбываюцца ў грамадстве. Калі гаварыць дакладней, то менавіта гэтыя газеты адбіваюць у сваім маўленчым вобразе этна-псіхалагічны склад беларускага спосабу мыслен-

ня і выражэння яго праз публіцыстычны тэкст. Ёсць дзве акалічнасці, якія лучаць гэтыя два выданні. Газеты выконваюць адметную арганізуючую функцыю маўлення беларусаў. На першы погляд выказанае можа ўспрыняцца як нейкі парадокс, бо цяжка ўцяміць, якім чынам рускамоўная «Советская Белоруссия» можа быць падуладнай беларускаму маўленню і якім чынам яна ж можа прадвеснічаць праяўленню тэндэнцый і заканамернасцей развіцця рускай мовы. Але так можа здацца сапраўды толькі на першы погляд, калі не ўлічваць традыцыі фарміравання літаратурных форм дзвюх моў, калі не заўважаць дамінуючую ролю на стадыі іх станаўлення ў адным выпадку вуснага элементу, у другім – пісьмовага, калі не браць пад увагу тых шчырых намаганняў, якія ідуць яшчэ ад рускага генія – дамагачыся арганічнага спалучэння вуснай і пісьмовай «сообразности и соразмерности», калі не ўлічваць неабвяргальны факт, што менавіта Пушкін, вобразна кажучы, павярнуў тварам да рускай мовы рускага чалавека, які да Пушкіна стаяў да гэтай мовы спінай. Бо панавалі эстэцкія манеры «афранцузвання»...

«Звязда» на сёння з’яўляецца своеасаблівым кансалідуемым падмуркам беларускага грамадства, бо багатым і адметным сваёй выразнасцю маўленнем далучае чытача да той духоўнай скарбніцы, без якой не можа існаваць найвышэйшая форма праяўлення нацыянальнай культуры – тытульная літаратурная мова. Вонкавае выражэнне яе – захаванне арфаграфічнай унармаванасці...

Нармаванасць мовы, захоўванне яе арфаграфічных норм з’яўляецца адным з паказчыкаў стабільнага развіцця грамадства. У мове як сацыяльнай з’яве адлюстроўваецца жыццё чалавека, фіксуецца ўсе змены, якія адбываюцца ў ім. Змены ў мове непазбежна прыводзяць да змен у арфаграфіі.

Ролю газеты «Звязда» ў працэсе абнаўлення беларускага правапісу цяжка пераацаніць, бо менавіта яна стала тым грунтам, на якім гартавалася стаўленне беларуса да новага ў арфаграфіі, стала эксперыментальнай пляцоўкай паступовага ўвядзення ва ўжытак змененых і ўдакладненых форм. «Звязда» не толькі адкрыла навукоўцам і зацікаўленым прастору для абмеркавання і дыскусій на арфаграфічныя тэмы, але і садзейнічала паступоваму нарошчванню правапіснага патэнцыялу і выкрышталізоўванню з яго аптымальных варыянтаў. «Звязда» зрабіла вялікую ласку мовазнаўцам – падрыхтавала грамадства да непазбежных змен. Яна прадвеснічала таму, што сёння заканадаўчы орган краіны прыняў у першым чытанні новую рэдакцыю «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі». Ужо ў які раз гэтая найстарэйшая і найаўтарытэтнейшая газета сцвярджае няўмольны рух наперад жыцця беларуса...

Не гаворачы пра структурныя і кампазіцыйныя змены ў новай рэдакцыі «Правіл беларускай арфаграфіі і пунктуацыі», можна смела сцвярджаць, што «Звязда» дала жыццё тым арфаграфічным варыянтам, якія з найбольшай лёгкасцю ўвайшлі ў пісьмовую практыку, бо вымушаліся практыцыз-

мам людзей да таго, што яны стварылі самі: чалавек заўсёды зробіць так, як яму больш зручна, аддасць перавагу найбольш інфарматыўнаму, функцыянальнаму. Гэта значыць уніфікуе, ліквідуе выключэнні, спросціць складае, падпарадкуе яго свайму інтэлекту.

Вядома, што ў беларускай пісьме закон недысімілятыўнага акання, характэрны сучаснай беларускай літаратурнай мове, фіксуецца на пісьме. Асабліва гэта датычыць правапісу літары *о* пад націскам: воды – вада, горы – гара і г. д. Выключэннем з’яўлялася група слоў тыпу *медэо, трыо, адажыо, партфоліо, Токіо, Ватэрлоо* і інш. На сёння прапануецца ліквідаваць гэтае выключэнне і падпарадкаваць названыя словы агульнаму правілу: літара *о* пішацца толькі пад націскам. Газета «Звязда» перасцераглася ўвесці гэтую навінку, бо паверыла «заканадаўцу моды» ў гэтай справе – Інстытуту мовазнаўства імя Якуба Коласа НАН РБ, які прапаноўваў пісаць словы тыпу *трыо* на манер слова *радыё*. Аднак адважылася на ўсталяванне арфаграфічнай практыкі напісання слоў *райком, выканком* праз *а*: «*Затое на зайздрасць многім іншым сельвыканкам за Сенецікім замацаваны штатны землеўпарадчык*», «*...штата сельскіх выканкамаў...*», «*...да фарміравання новага складу Цэнтрвыбаркама...*» (Местное самоуправление. Звязда. 11.10.2006). А менавіта гэта выклікала не толькі папрокі пэўнай часткі людзей...

У новай рэдакцыі правіл прапаноўваецца ненаціскныя фіналі *-эль, -эр* у запазычаных словах перадаваць праз *-аль, -ар*. Гэтае ж знаходзім і ў «Звяздзе»: «*Даеш камп’ютарызацыю ўсіх сельсаветаў*» (Местное самоуправление. Звязда. 11.10.2006), «*Навошта чыгунцы камп’ютары?*» (Звязда. 30.08.2006), «*Мінічына – лідар!*» (Звязда. 07.10.2006), «*Беларускі лідар звярнуў увагу ўдзельнікаў сустрэчы...*» (Звязда. 19.09.2006) «*Нараўне з пратакольнымі сустрэчамі прэзідэнт Беларусі ў неформальнай абстаноўцы сустраўся з многімі лідарамі краін...*» (Звязда. 19.09.2006)

Знаходзім у газеце і прапанаванае ў новай рэдакцыі *аўтапрам*: *Аўтапрам* (назва рубрыкі) (Звязда. 13.09.2006).

«Звязда» даўно пашырыла практыку напісання літары *ў* у адпаведнасці з агульным правілам: «*прыватнае ўнітарнае прадпрыемства*» (Звязда. 10.10.2006), «*...Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт інфарматыкі і электронікі*» (Звязда. 04.10.2006), «*рэспубліканскае ўнітарнае прадпрыемства «БелАЗ»*» (Звязда. 26.09.2006), «*...на паркоўцы каля ўніверсітэта*» (Звязда. 20.09.2006).

Пералічаныя выпадкі (няхай яны і невысока колькасныя, бо ўнесеныя канкрэтныя змен у беларускі правапіс можна налічыць да дваццаці) паказальныя і красамоўна сведчаць аб пазіцыі газеты, якая ніколі не здраджвала ні беларускай мове, ні яе стваральніку і носьбіту – народу...

Ці можна ўявіць, каб газеты «Известия», або «Правда», або «Труд» сталі эксперыментальнай пляцоўкай укаранення ў практыку правапісных змен

новага зводу, падрыхтаванага ў Расіі арфаграфічнай камісіяй пад кіраўніцтвам прафесара Лапаціна? Новы звод правіл рускай арфаграфіі ўжо які год пыліцца ў калідорах вяльможнай асобы.

Газеце «Звязда» хапіла грамадзянскай сталасці ўключыць сваіх чытачоў у практыку арфаграфічных удасканаленняў.

Арганізуючую функцыю фарміравання рускага маўлення на Беларусі наглядна выконвае «Советская Белорусия». Назіраецца даволі цікавая залежнасць: традыцыя фарміравання беларускай літаратурнай мовы – размоўна-літаратурная – праектуецца на маўленчую парадыгму сучаснай рускай мовы, у якой моцна трымаецца традыцыя кніжна-пісьмовая. Можна, і не ўсе журналісты «Советской Белорусии» валодаюць беларускай мовай, не з’яўляецца яе карыстальнікам і галоўны рэдактар, але яны стварылі такі маўленчы вобраз газеты, да якога толькі ў будучым прыйдуць тыя ж «Известия», «Правда», «Труд» і іншыя расійскія выданні. Маём на ўвазе наступны факт. У мове газеты «СБ. Беларусь сегодня» знайшлі сваё арганічнае спалучэнне вусны і кніжны элементы, што дыягназуецца беларускай традыцыяй – раўнамернага і раўнапраўнага суіснавання іх у літаратурным маўленні. Адвольна выбранае параўнанне тэкстаў з газет бездакорна пацвярджае сказанае: *«Энергетический потенциал – лишь инструмент для создания комфортных условий жизни. В 1960-е годы, когда шло интенсивное освоение Югорских недр, перед людьми ставилась сверхзадача – добыть побольше нефти, а как они ее будут выполнять и где при этом жить – в бараке, вагончике или фургоне автомобиля, считалось второстепенным. В последние десятилетия пришло понимание, что добыча нефти, газа, энергетика – это лишь инструменты, средство заработать деньги для создания условий, в которых человеку удобно и комфортно живется»* і *«Эмоции охлаждаются. Водой. Даже самые смелые прогнозы не могли предвидеть того, что случилось в эти дни в грузинской столице. В ответ на массовые выступления оппозиции власти провели полицейскую операцию по весьма жесткому сценарию: со слезоточивым газом, водометами и резиновыми пулями. А затем президент Михаил Саакашвили объявил о введении чрезвычайного положения, как говорится, по полной программе: закрыты телеканалы, газеты, запрещены шествия, митинги и демонстрации... Имеет ли право демократия на столь жестокое подавление инакомыслия? Гамлетовский вопрос...»*. Спецыяльна апусцім пашпартызацыю фрагментаў тэкстаў, надрукаваных у «СБ. Беларусь сегодня» і «Известия» 9 і 8 лістапада б. г. адпаведна. Заўважым толькі: гэтыя тэксты былі прапанаваны студэнтам 5 курса нашага факультэта для вызначэння крыніц цытавання. Пяцікурснікі ў сваёй абсалютнай большасці вызначылі правільны адказ...

ТВОРЧЕСКИЙ ПРОЕКТ «В ПОИСКАХ УТРАЧЕННОГО» НА СТРАНИЦАХ ГАЗЕТЫ «СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ» КАК ОПЫТ ИСТОРИКО-КРАЕВЕДЧЕСКОЙ ПУБЛИЦИСТИКИ

1. Замысел проекта. Первоисточки.
2. Характеристика филократической коллекции В. Лиходедова, положившей основание открытию еженедельной рубрики «В поисках утраченного», представляющей старые почтовые открытки и публицистические комментарии к ним.
3. Позиция главного редактора П. Якубовича в определении творческой стратегии рубрики.
4. Тематическое пространство в пределах публикаций «В поисках утраченного».
5. Минская старина, губернский город, развитие городской инфраструктуры – основная проблематика выступлений. Старые белорусские местечки начала XX в.: сравнительная характеристика и современность. Отражение различных социальных пластов городской и деревенской жизни.
6. Многообразие жанров историко-краеведческих публикаций: эссе, очерк, корреспонденция, зарисовка, репортаж, фоторепортаж.
7. Актив авторов рубрики «В поисках утраченного» (П. Минченко, И. Попко, В. Дралюк, Л. Рублевская, Л. Селицкая, С. Лицкевич, В. Бибилов и др.). Участие в проекте внештатных корреспондентов – рядовых читателей и профессиональных историков (С. Иванова, Л. Коледзинский, Л. Дранько-Майсюк и др.). Читательская почта проекта.
8. Проблемы сохранения историко-культурного наследия, поднятые «Советской Белоруссией» в выступлениях под рубрикой «В поисках утраченного».
9. Заключение. Организационная работа редакции и В. Лиходедова: создание тематических экспозиций «В поисках утраченного» на предприятиях, в учреждениях. Музейная экспозиция, посвященная Игуменскому уезду, в гимназии № 1 г. Марьино Горка. Открытие постоянно действующей выставки «В поисках утраченного» в Полоцком государственном университете. Издание альбомов «Синагоги» (2) и «В поисках утраченного» (1). Награждение участников проекта «В поисках утраченного» премией Президента Республики Беларусь «За духовное возрождение».

Литература

1. В поисках утраченного. – Минск: Литература и Искусство, 2007.
2. Синагоги. – Минск: Рифтур, 2007.

«ЗВЯЗДА» – «ЧЫРВОНАЯ ЗМЕНА»: ПРЫКЛАД ТВОРЧАГА СУПРАЦОЎНІЦТВА

Шмат добрых, цёплых слоў у адрас юбіляркi – старэйшай беларускай газеты «Звязда» – было выказана на навукова-практычнай канферэнцыі, прысвечанай знамянальным датам – 90-годдзю з дня нараджэння «Звязды» і 85-годдзю «Советской Белоруссии». Выступаючыя адзначалі вялікую ролю гэтых газет у справе выхавання, грамадскай думкі, дзяржаўнага станаўлення, усталявання дэмакратыі ў краіне, у барацьбе з негатыўнымі праявамі. Гэта быў адкрыты ўрок для маладых журналістаў згаданых вышэй газет, якія прысутнічалі ў зале, дзе праходзіла канферэнцыя. Сёння ім працягваць справу сваіх папярэднікаў, якія закладвалі першыя цагліны ў падмурак будаўніцтва беларускіх газет, прынеслі ім вядомасць, прызнанне мільёнаў чытачоў розных пакаленняў.

Мне як былому звяздоўцу, пазней – рэдактару газеты «Чырвоная змена», хочацца засяродзіць увагу на ролі газеты «Звязда» ў справе выхавання журналісцкіх кадраў у нашай краіне, рабоце з чытацкай аўдыторыяй у 60–90-я гады мінулага стагоддзя. І тут без увядзення ў тэкст новага персанажа – «Чырвонай змены» – не абыходзіцца. Недасведчаная ў гісторыі журналістыкі людзі называюць «Звязду» старэйшай газетай, а «Чырвоную змену» яе дзіцем, або, у лепшым выпадку, малодшай сястрой. Памыляюцца, гэта былі газеты – роўныя па сіле і фармату, якасці і ўплыву на чытацкую аўдыторыю. І нацэленасць у іх была аднолькавая – выхаванне чалавека – працаўніка, патрыёта, гуманіста, інтэрнацыяналіста.

Па ўзросту «Чырвоная змена» ўсяго на чатыры гады маладзейшая за «Звязду». Працавалі там у большасці выпускнікі факультэта журналістыкі Белдзяржуніверсітэта. Бываючы тут на практыцы, моладзь добра ведала тэматыку выданняў, мела магчымасць праявіць свае здольнасці, замацаваць тэарэтычныя веды на практыцы. Мелі месца пераходы журналістаў адной газеты ў другую. На гэта былі свае прычыны. З «Чырвонкі» ў «Звязду» ішлі тыя, хто адчуў, што ён па ўзросту перарос юнацкую тэматыку, што яму не хапае запалу, увішнасці, імпульсу, уласцівых для журналіста камсамольскай газеты. Некаторых прыцягвалі больш высокія заробкі, ганарары, магчымасць хутчэй вырашыць жыллёвае пытанне. У той жа час можна прывесці і адваротныя прыклады. Вярнуліся са «Звязды» Васіль Хорсун, аўтар гэтых радкоў, многія іншыя журналісты. Атрыманы ў «Звяздзе» вопыт у многім пасадзейнічаў павышэнню іх прафесійнага росту, прасоўванню па службовай лесвіцы.

Дзесяткі журналістаў «Чырвонкі» на ўсё жыццё захавалі вернасць сваёй газеце. Нягледзячы на неаднаразовыя запрашэнні перайсці на працу ў «Звязду», да пенсійнага ўзросту працавалі на сваіх месцах фотакарэспандэнт Фё-

дар Бачыла праслаўлены партызан, (у гады вайны ён пусціў пад адхон 17 варожых эшалонаў з тэхнікай і жывой сілай праціўніка), уласны карэспандэнт па Віцебскай вобласці Уладзімір Хазанскі, карэктар Валянціна Скарынкіна, многія іншыя чырваназнаўцы. Супрацоўнікі нашых газет адчувалі сябе адзінай сям’ёй, у якой жылося дружна, творча, надзейна.

На рахунку звяздоўцаў і чырваназнаўцаў было вельмі многа выдатных спраў, у тым ліку гераічных. У гады вайны «Звязда» і «Чырвоная змена» выходзілі на часова акупіраванай ворагам тэрыторыі – на востраве Зыслаў, што ў Любанскім раёне. Рэдактарам гэтых газет адначасова з’яўляўся Міхаіл Парфёнавіч Барашкаў – таленавіты журналіст, бясстрашны воін. Журналісты абедзвюх газет разам з партызанамі хадзілі на выкананне баявых заданняў, забыўшы пра сон і адпачынак, пісалі матэрыялы ў нумар. Былы чырваназнавец, а пазней звяздовец Амяльян Шурпач у кнізе «Камсамольскі гарніст» расказваў аб дружбе, узаемадапамозе паміж журналістамі газет, якія дзяліліся дабытымі шрыфтамі, паперай, выносілі параненых сяброў з поля боя.

Шчырыя сяброўскія ўзаемаадносіны існавалі паміж супрацоўнікамі нашых газет заўсёды. У час падпісных кампаній, даведаўшыся пра тое, што нехта з «Чырвонкі» едзе ў камандзіроўку на сустрэчу з чытачамі, першы намеснік рэдактара «Звязды» Васіль Грыгор’еў прасіў закінуць слова і пра іх газету. Калі касманаўт Пётр Клімук паляцеў у космас з камандзіроўкай «Чырвонай змены», рэдактар «Звязды» Аркадзь Тоўсцік пазваніў мне і сказаў: «Малайцы твае хлопцы. Прабіўныя, ведаюць, дзе і як браць цікавую інфармацыю». А праз некалькі дзён у перадавым артыкуле «Звязда» адзначыла гэты факт, агучыла яго на сотню з лішнім тысяч экзemplяраў (такі ў 80-я гады быў тыраж «Звязды». Амаль такія ж быў і ў «Чырвонай змене»). Або такі факт: у дырэктывных органах далі высокую ацэнку ініцыятыве «У кожным горадзе, кожнай вёсцы – свая ўдарная камсамольская справа», з якой выступіла «Чырвоная змена». Аркадзь Апанасавіч тут жа даў даручэнне сваім супрацоўнікам падрыхтаваць матэрыял у падтрымку гэтай ініцыятывы.

Выступаючы на з’ездах Саюза журналістаў Беларусі, нарадах, семінарах работнікаў СМІ, рэдактар «Звязды», пазней старшыня Камітэта па друку Рэспублікі Беларусь Міхаіл Іванавіч Дзялец неаднаразова называў «Звязду» і «Чырвоную змену» ў ліку тых, што абапіраюцца ў сваёй дзейнасці на шырокі аўтарскі актыў, не шкадуюць месца для матэрыялаў пазаштатных карэспандэнтаў, чытачоў. Значу, што ў тыя гады 60–70 працэнтаў газетных плошчаў адводзілася пад матэрыялы пазаштатнага актыву. Дапусціць, каб у адным нумары нехта з супрацоўнікаў выступіў у газеце з двума-трыма артыкуламі, на працягу доўгага часу друкаваліся адны і тыя ж журналісты – пра гэта нават і рэчы не магло быць. Ці не таму «Чырвоная змена», якая пазней страціла свайго чытача па гэтых прычынах, забылася, на які кантынгент яна працуе, скацілася да тыражу трох тысяч экзemplяраў і закончыла сваё існаванне ў 2003 годзе. Дзякуй газеце «Звязда», што раз на тыдзень змяшчае на

сваіх старонках укладыш «Чырвоная змена», як напамін пра тое, што ў беларускай моладзі яшчэ нядаўна было сваё старэйшае не толькі ў Беларусі, але і на тэрыторыі СНД выданне з такой назвай. Адзінае жаданне ў шматлікіх прыхільнікаў любімай «Чырвонкі» – бачыць яе адроджанай, шматтыражнай. І тады побач, як і раней, закрочаць па жыцці дзве старэйшыя беларускія газеты – у якіх два лёсы, але адна дарога. І задача адна – выходзіць адданых Радзіме сыноў і дачок, словам натхняць на пабудову моцнай, квітнеючай, дэмакратычнай краіны.

Елена Кононова
Белорусский государственный университет

ОБЩЕНАЦИОНАЛЬНОЕ ИЗДАНИЕ: КОНЦЕПТУАЛЬНОСТЬ ПЛЮС КАЧЕСТВО

Богатая примерами журналистская практика зарубежных стран показывает, что приобретение газетой статуса «общенациональной» является показателем высокого уровня профессионализма и организации в области СМИ. Общенациональные газеты имеют много общего и, в то же время, особенного, соответственно условиям в различных уголках мира.

Сегодня пресса существует в специфическом климате, который диктует свои правила национальным медийным проектам. Для того, чтобы газета могла развиваться, она должна функционировать как коммерческое предприятие, окупающее собственные затраты, и при этом иметь концепцию, предъявить потребителю качественный продукт.

Новые финансовые реалии диктуют не совсем совершенные отношения с учредителями, независимо от формы собственности – государство ли это, частный собственник или коммерческая фирма. Логистика констатирует ожидание от печати осуществления интереса «сегодня на сегодня».

Поэтому, когда ведутся дебаты, должна ли газета быть независимой, мы говорим о финансовой и идеологической составляющих, что влечет за собой разрешение проблем, в первую очередь, в технической, технологической областях, дискурсной концепции. Главный фактор успеха в обретении репутации издания – это читатель, который устанавливает уровень уважения и тиражей. Другое дело, что качественные СМИ с их довольно интеллектуальными текстами не всегда востребованы читателями, тиражи их сравнительно невелики. С другой стороны, популярную прессу нельзя назвать фаворитом только из-за объемов продаж. Истинной популярностью пользуются издания, которые подают информацию объективно. Всегда ощущается, кто стоит за изданием, но те газеты, которые при этом все-таки стараются держать марку объективности, стабилизируют свою популярность.

Очень часто конкуренция между общенациональными и региональными газетами оборачивается не в пользу первых. Региональные газеты в деталях

пишут о том, что жителям конкретного региона важно знать сегодня. У общенациональных же газет взгляд на проблемы регионов всегда более масштабный. Именно поэтому общенациональная газета должна находить опытных и интересных журналистов, которым доверяют в регионах и которые могут увидеть эту проблему и разобраться с точки зрения местных интересов.

Уровень оппозиционности, который сейчас демонстрируют некоторые газеты или политики, также не вызывает у людей адекватного доверия. Оппозиционность означает ту или иную форму критики, осмысления, но надо, чтобы это осуществлялось со знанием дела. Тем более, что есть время выборов и есть жизнь между выборами. И в определенное время надо влиять на то, на что журналист может влиять. Критично-аналитическая работа должна быть направлена на то, что является старым и отсталым в мышлении, а это продолжительный процесс.

Общенациональное издание обязывает учиться внедрять современный менеджмент, креативно мыслить и воплощать это в содержание газеты. Наконец, учиться делать деньги, и чтобы профессиональная инертность не стала дополнительным налогом для журналистов.

Многие газеты имеют интернет-ресурсы, которые играют огромную роль, их возможности далеко не исчерпаны. Однако в странах, где для подавляющего большинства населения единственным источником информации является содержимое газетных киосков, интернет-ресурс используется мало. Такую газету нельзя читать в автобусе или передать другу. Все это можно проделать только с бумажным носителем. Кроме того, интернет-ресурсы имеют специфику. Стоит принять во внимание, что правильно построенный газетный текст дает изрядную фору тексту электронному. Начиная с тривиального удобства в чтении и заканчивая тем, что качество газетного текста, как правило, выше, чем качество интернет-публикации. Это связано с требованиями к газетному материалу. В электронном варианте, например, ограничены выразительные возможности. В сетевых публикациях практически невозможно добиться того единства разных текстов, фотографий, рисунков и т. п., которое представляет газетная полоса. Наконец, газета, ее редакция – это еще и медийный центр, задачи которого неизбежно выходят за пределы изготовления очередного номера.

В большинстве редакционных коллективов концепцией общенациональных газет принято считать создание острой и интересной политической газеты, представляющей читателю объективный взгляд на мир. Это предполагает утверждение газетных стандартов, в которых превалирует информационная компонента. Газета должна вызывать интерес у людей – молодых и среднего возраста, занимающих активную жизненную позицию. Она должна информировать читателя о проведенных и готовящихся акциях, рассказывать о национальных организациях и т. п., давать возможность высказываться не только единомышленникам, но и выразителям других мнений. Обществу нужна широкая дискуссия по самым актуальным вопросам жизни.

Анализ масс-медийной практики, в том числе и зарубежной, приводит к выводу о том, что далеко не все издания, которые позиционируются как общенациональные, на самом деле являются таковыми. Причина заключается в том, что жители отдаленных от столицы сел и городов не находят в них полезной и интересной для себя информации. Уровень подачи этими изданиями вопросов и проблем, которыми живут регионы страны, не удовлетворяет такого читателя. Это отражается на репутации печати в глазах читателей, говорит о месте современной журналистики в обществе, ее взаимоотношениях с местной и центральной властью.

Виктор Корбут
газета «Советская Белоруссия»

БЕЛЫЕ ПОЛОСЫ. НЕИЗВЕСТНЫЕ ЭПИЗОДЫ ИСТОРИИ ГАЗЕТЫ «СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ» В 1941–1944 ГОДАХ

В первые дни войны наша газета вместе с другими изданиями была эвакуирована. И только после освобождения республики стала вновь издаваться — сначала в Гомеле, а потом в Минске. Это общеизвестный факт. Однако накануне 80-летия «Советской Белоруссии» выяснились новые подробности военной биографии «СБ».

Экстренный выпуск «СБ», появившийся в понедельник, 23 июня 1941 года, был на двух страницах. Он открывался радиовыступлением наркома иностранных дел СССР Вячеслава Молотова. В центре первой страницы — указы о мобилизации военнослужащих, о военном положении в отдельных местностях. Успели журналисты опубликовать и две заметки с митингов — коллектива гастролировавшего в Минске Московского художественного театра и рабочих городского трамвая. Митингам и откликам посвящена и вся вторая страница. Самый крупный по размеру материал на ней — репортаж Ефима Садовского о том, что происходило в первый день войны на Минском станкостроительном заводе имени Кирова.

23 июня редакция готовила выпуск газеты на следующий день. Стрекотали пишущие машинки, приходили и уходили люди. Но очень трудно было куда-либо дозвониться, особенно за пределы Минска, связь работала с перебоями.

Ночь на 24 июня многие провели в редакции. Наутро в городе творилось что-то ужасное. Электричества нет, водопровод не работает, телефонная связь выведена из строя. Тем не менее, многие корреспонденты отправились для сбора материалов на заводы, в учреждения и организации города. Когда начались массированные налеты вражеской авиации, они уже не смогли вернуться в редакцию и покидали город в одиночку, не зная толком, куда идти, где будет издаваться газета, да и будет ли выходить вообще.

В соответствии с Постановлением ЦК КП(б)Б от 27 июня «Советская Белоруссия» начинает выходить в Гомеле. Располагалась редакция в помещении областной газеты «Гомельская праўда». Журналистов не хватало: часть сотрудников ушла во фронтовую печать, а некоторых разбросала война.

Первый номер «СБ» после ее эвакуации из Минска вышел 4 июля. К сожалению, этого выпуска да и многих других, напечатанных в Гомеле, нет ни в Национальном архиве РБ, ни в крупнейших библиотеках страны.

Гомель немцы захватили в ночь с 19 на 20 августа. Редакция «СБ» вместе с типографией направилась сначала в Черниговскую область, а затем окружным путем на Орловщину. Здесь, в небольшом городе Болхове, что в шестидесяти километрах от Орла, журналисты сделали довольно длительную остановку и выпустили несколько номеров «Советской Белоруссии» и «Звязды». Объем газеты сократился до одной четвертой от обычной, «минской». Трудно приходилось и с бумагой, и с доставкой тиража в оккупированную врагом Белоруссию.

4 сентября, уже в эвакуации, в России, выходит в свет последний номер «СБ».

Вскоре секретарь ЦК КП(б)Б Горбунов собрал сотрудников «СБ» и «Звязды» и сообщил, что решено силами двух редакций издавать общую газету для населения оккупированных районов.

21 сентября «Звязда» и «Советская Белоруссия» объединились в новое издание на белорусском языке – «Совецкая Беларусь». Первый номер этой газеты вышел 8 (по другим данным, 9) октября и продолжил нумерацию «Звязды» – с № 7320.

Всего вышло 126 выпусков «Совецкай Беларусі». Последний номер газеты с таким названием появился 8 июля 1944 года в Гомеле. Минск уже был освобожден, но в разрушенной столице негде было печататься, и редакция еще некоторое время находилась в областном центре на юго-востоке республики.

Вероятно, читатели, привыкшие к «Совецкай Беларусі», не сразу поняли причину перемены в стиле газеты. Ведь 9 июля 1944 года она вышла уже на русском языке и со знакомым с довоенных времен логотипом – «Советская Белоруссия».

Смена языка и корректировка названия не объяснялись. Ясность в этой истории наступила только сейчас, когда в Национальном архиве обнаружались новые документы.

Вот о чем рассказали пожелтевшие бумаги. Еще 18 апреля 1944 года, задолго до освобождения Минска и большей части Белоруссии, на заседании Бюро ЦК КП(б)Б среди других встал вопрос «Об издании республиканской газеты на русском языке». До войны такой газетой была «Советская Белоруссия». На Бюро присутствовал довоенный редактор «СБ», с 1941 года возглавлявший «Совецкую Беларусь», Иван Фещенко.

18 апреля 1944 года члены Бюро в своем постановлении определили день второго рождения «Советской Белоруссии» – 1 июня. Отделам кадров

и пропаганды ЦК КП(б)Б было поручено представить на утверждение состав будущей редакции. Тогда же решили возобновить и выход «Звезды», также с 1 июня. То есть довоенные газеты должны были вернуться к жизни. Но что тогда ждало «Советскую Беларусь», рожденную в 1941 году?

Планы апреля 1944 года не совпали с реальностью лета того же года. «Советская Беларусь» выходила до 8 июля 1944 года, то есть на месяц дольше определенного ей протоколом срока. Именно «Советская Беларусь» первая сообщила об освобождении Минска в номере от 4 июля.

Когда 9 июля 1944 года увидела свет первая после трехлетнего перерыва «Советская Белоруссия», она сохранила и формат «Советской Беларусі», и даже ее нумерацию. Хотя это была нумерация довоенной «Звезды».

Только в 1947 году «СБ» уточнила свою биографию: 23 апреля газета вышла под № 82 (8395), а выпуск от 25-го числа числился уже как № 83 (5023).

Но осталась главная интрига: чья же все-таки «Советская Беларусь»? В подшивке, сохранившейся с 1944 года в редакции «СБ», «Советская» и «Советская» хранятся под одной обложкой. У этих газет был один редактор – Иван Фещенко. Ну а нумерация, варианты или даже изменения названия, как видим, – воля случая или вынужденных обстоятельств. Очевидно: «Рабочий», «Советская Беларусь», «Советская Белоруссия» – все это биография одной газеты.

Литература

1. Ваганова М. Номер «СБ», который не вышел // Советская Белоруссия. – 2002. – 1 августа.
2. Корбут В., Скалабан В. В июле 44-го // Советская Белоруссия. – 2007. – 31 июля.
3. Михайлов В. Экстренный выпуск // Советская Белоруссия. – 2007. – 26 июля.
4. Это наша с тобой биография // Советская Белоруссия. – 2007. – 2 августа.

*Кацярына Купа
Беларускі дзяржаўны ўніверсітэт*

«ЗВЕЗДА» 20-Х ГАДОЎ: ПАЧАТАК ГІСТОРЫІ

Пачатак XX стагоддзя стаў пунктам адліку развіцця беларускага нацыянальнага друку. Сёння ніхто не сумняваецца, што – «Звезда» стала не толькі значнай грамадска-палітычнай з’явай для краіны, але і задала напрамак канцэптуальнага развіцця ўсяго нацыянальнага друку. Яна і зараз з’яўляецца флагманам, які пракладае курс імклівага сучаснага жыцця Рэспубліцы Беларусь.

Не кожны ведае, што першы нумар газеты «Звезда» (1917, 27 ліпеня (9 жніўня), арганізатарамі і першымі рэдактарамі якой былі М. В. Фрунзе і А. Ф. Мяснікоў, выйшаў на рускай мове.

«Звезду» 20-х гг. дослідчики визначають як більшовицьку газету пропагандистського типу. У савецькі час усе органи друку адводзілі сабе ролю на-стаўніка, што было ўвасоблена ў выразе *газета – калектыўны прапаган-дыст, агітатар і арганізатар*. Аўтар публікацыі выступаў як прадстаўнік органа друку, як частка сістэмы, а выданне – як сродак партыйнага кіраў-ніцтва грамадствам. Партыйныя органы пастаянна сачылі за тым, каб у СМІ не крытыкаваліся партыйныя работнікі, бо гэтая крытыка пераносілася б на ўсю кампартыю, а значыць, і на ўсю гаспадарчую, сацыяльную і культур-ную палітыку, якую яна праводзіла.

У першых нумарах газеты аналізаваліся рэвалюцыйныя падзеі, тлумачы-ліся пытанні развіцця краіны пасля рэвалюцыі, змяшчаліся матэрыялы баль-шавіцкіх з’ездаў, канферэнцый і пленумаў. Аднак Часоваму ўраду не пада-балася прапаганда рэвалюцыйных ідэй, стратэгіі і тактыкі бальшавіцкай партыі, таму газета «Звезда» была 24 жніўня 1917 г. закрыта. З 15(28) верасня па 06(19) кастрычніка 1917 г. газета выдавалася пад назвай «Молот» А. Ф. Мяс-нікоў так ацаніў дзейнасць «Молота»: «Работа яго была чыста сакрушаль-ная... «Молот» няшчадна знішчаў і адкідваў усё старое, непатрэбнае» (1, 31). З 38(21) кастрычніка па 29 кастрычніка (11 лістапада) 1917 г. выданне адноўле-на пад назвай «Буревестник». Газета ў тыя дні рашуча выступала пад ло-зунгам перадачы ўсёй улады Саветам. «Мы не представляем демократиче-ской республики без Советов. Советы будут нашей властью на местах. Рес-публика Советов – наша цель» (2).

З 1(14) лістапада 1917 г. газета выйшла пад першай назвай «Звезда». Рэдакцыя аператыўна інфармавала чытачоў аб становішчы ў краіне, асвят-ляючы падзеі з пазіцыі ўлады. Так, кожны нумар газеты быў пранізаны ідэяй аб’яднання рабочых і сялян вакол бальшавіцкай партыі. Ключавым пытаннем, якое ставілася газетай, была барацьба супраць ворагаў савец-кай улады.

З 1920 г. рэдакцыя газеты вырашыла падняць праблему аднаўлення на-роднай гаспадаркі. «Белоруссия, как известно, является, по преимуществу, областью сельскохозяйственной» – сцвярджала газета (3). Аб імкненні ся-лянства да новага землеўладкавання і павелічэнні пасяўных плошчаў гаво-рыцца ў артыкуле «Состояние белорусской деревни» (4). У гэты перыяд рэ-дакцыя стала атрымліваць больш лістоў ад вясковых актывістаў друку. Ад-дзел «Местная жизнь» у «Звезде» цалкам запаўняўся лістамі, нататкамі, ка-рэспандэнцыямі сялян і салдат. На той перыяд з газетай ужо супрацоўнічалі палітыкі, вучоныя, літаратары і публіцысты. За кошт гэтага падняўся мас-тацкі і змястоўны ўзровень матэрыялаў, а на старонках газеты павялічылася колькасць аналітычных жанраў.

«Звезда» імкнулася станоўча ўплываць на чытацкую аўдыторыю, мадэ-люючы паводзіны ў сям’і без гвалту, аднак ў сваім ідэалагізаваным разу-менні – без рэлігіі: «Уничтожена водка. Наполовину убито влияние церкви. А семейные расправы все еще живы. Правда, число их сократилось, но иногда

они все ещё вырываются наружу» (5). У нумары ад 6 верасня 1923 г. «Звезда» паведамляе пра тое, што пры газеце створаны аддзел «Среди детей» і звяртаецца з просьбай засылаць карэспандэнцыю аб жыцці і вучобе маладога пакалення. «Дети – наше будущее. Здоровые дети – краса и гордость народа. Забота о детях – есть долг всего трудового народа» – гэтыя словы становяцца лозунгам савецкага часу (6).

Усе матэрыялы газеты мелі антырэлігійную накіраванасць. Пачатак 20-х стаў і пачаткам разбурэння рэлігійнай культуры: «Будем жить по законам не божеским, а пролетарским» (7). Газета праз выкарыстанне імператарскай інтанацыі актыўна ўплывала на мысленне людзей з мэтай «усилить свою антирелигиозную работу» сярод народа (8).

У тагачаснай «Звезде» паняцце культуры было цесна звязана з паняццямі барацьбы, жыцця, працы: «Под культурой и новым бытом надо понимать борьбу за все те изменения в сознании и быту, нравах, привычках и навыках рабочего, которые необходимы для создания из него просвещенного, деятельного и культурного производителя и гражданина Советской страны... Нам нужна культура в работе, культура в жизни, культура в быту» (9). З сярэдзіны 20-х г. пачалася рэвізія зместу нацыянальнай культуры. Ствараліся новыя канцэпцыі гісторыі Беларусі, у якіх прыніжалася нацыянальная годнасць беларусаў. Гэта, у сваю чаргу, адбілася на сродках масавай інфармацыі, якія, з аднаго боку, адлюстроўвалі сацыяльную рэчаіснасць, з другога – уплывалі на характар яе развіцця і спараджалі адпаведны сацыяльны кантэкст. Аднак пераход газеты з 1927 г. на беларускую мову ператварыў яе ў сапраўды нацыянальнае выданне.

Такім чынам, ля вытокаў развіцця нацыянальнага беларускага друку стала газета «Звезда», якая на працягу ўсёй сваёй гісторыі карысталася даверам чытачоў, з’яўляючыся сапраўды нацыянальнай па канцэпцыі і народнай па змесце. Выданне яе стала адной са значных падзей у гісторыі беларускага друку і аказала вялікі ўплыў на яго далейшае развіццё ў нашай рэспубліцы. І сёння яна з’яўляецца індикатарам, які аператыўна рэагуе на ўсе з’явы і падзеі сучаснага беларускага жыцця і нясе інфармацыю на роднай мове.

Літаратура

1. Мяснікоў А.Ф. В борьбе за Октябрь в Белоруссии и на Западном фронте. – Мн., 1957.
2. Буревестник. – 1917. – 26 окт.
3. Звезда. – 1923. – 2 дек.
4. Звезда. – 1923. – 18 окт.
5. Звезда. – 1923. – 18 окт.
6. Звезда. – 1923. – 18 март.
7. Звезда. – 1923. – 7 апр.
8. Звезда. – 1923. – 1 март.
9. Звезда. – 1923. – 16 окт.
10. Журба Я. Кто мы?: Верш // Советская Беларусь. – 1921. – 16 вер.

КОРОТКИЕ ВСТРЕЧИ.
РАССКАЗЫ СТАРЫХ СОТРУДНИКОВ «СБ»
О ЖИЗНИ РЕДАКЦИИ В ПОСЛЕВОЕННЫЕ ГОДЫ

В нашем проекте по воссозданию биографии родной газеты мне выпал нелегкий, но интересный период. Жизнь редакции после войны, в 60–70 годы. Нелегкий, потому, что по этому поводу нет никакой справочной литературы, не написаны книги и научные исследования, не изучены архивы. А интересный потому, что живы еще многие из тех, кто работал в те годы в газете. С ними можно встретиться и поговорить. Что я и сделала. В качестве интервьюеров старалась выбирать не только литсотрудников, но и работников секретариата, учетчиков отдела писем. Ведь меня интересовала жизнь редакции в разных ракурсах.

Отсутствие систематизированной справочной информации окупилось с лихвой теплом воспоминаний и яркостью образов. Следует ли это относить к особенностям человеческой памяти, что сохраняет только хорошее, или атмосфера в те годы в редакции действительно была искренней и доброжелательной? А может, моим собеседникам хотелось именно такой ее видеть? Так или иначе, но вспоминали только теплое.

Одна из старейших ныне здравствующих сотрудниц Галина Баранова, технический секретарь, а впоследствии завприемной вспоминала, что когда-то, в 1950 году практически все работники дома печати жили тогда совсем рядом – в Пушкинском поселке (район за нынешним магазином «Подарки» на улице Якуба Коласа). Двухэтажные деревянные домики с маленькими квартирками, доброжелательными и дружными жильцами. Построили его еще в 1937 году, после войны он чудом уцелел. Когда газета и ее сотрудники вернулись из эвакуации, практически все и поселились там.

– Моими соседями по Пушкинскому поселку оказались Фещенко – главный редактор, замредактора Пышкин, писатель Иван Новиков. Начинала я работать техническим секретарем. График удобный – утром на учебу (потом я поступила на юрфак БГУ), а во вторую смену – на работу, в газету. У меня просто голова кружилась от того, что я оказалась вдруг в самой гуще событий, в крупнейшей газете страны. Здесь работали лучшие журналисты, частенько заглаживали писатели, ученые. Всегда было многолюдно и весело.

Галина Ермолаевна вспоминала, что день у сотрудников секретариата всегда «размытый» был. Телетайп работал постоянно – сообщения шли и по ночам, нередко с пометкой «срочно». Иногда бывало, что, вернувшись домой глубокой ночью, сотрудник даже не успевал заснуть – вскоре приезжала редакционная машина: «Срочно в редакцию!». Самый большой аврал, который

запомнился Галине Барановой – смерть Сталина. Несколько дней из редакции вообще никто не уходил. От усталости всех просто качало. Тогда ведь не было никакой автоматизации, с каждой полосой приходилось бегать в типографию. А экстренные выпуски с соболезнованиями шли один за другим.

Галина Баранова всю жизнь проработала в «СБ». В ее трудовой книжке – только записи отдела кадров «Советской Белоруссии»: 1950 году пришла сюда техсекретарем, в 1987 вышла на пенсию в должности литсотрудника отдела писем.

– Как нам жилось в газете? Дружно. Это, пожалуй, ключевое слово в моих воспоминаниях. Зимой – обязательно на лыжах всей редакцией выезжали, соревнования устраивали. В те годы стыдно было быть неспортивным. И мы все старались! Летом тоже выезды на природу обязательные. Случалось, и в колхозы подшефные ездили, и на субботники. И это никого не тяготило. Напротив, всегда рады были дружно и весело поработать, попробовать себя, так сказать, в несвойственном амплуа.

В личных фотоархивах ветеранов редакции множество фотографий со звездами того времени: с космонавтами, актерами, певцами, танцорами. Это было хорошей традицией – встречаться с коллективом первой газеты Беларуси. Организатором большинства этих встреч старые сотрудники называют ветерана войны и журналистики, человека, который в ту пору возглавлял отдел культуры редакции Африкана Литвина. Это благодаря его стараниям у многих хранятся карточки с Леонидом Утесовым, Махмудом Эсамбаевым, Эдитой Пьехой.

Юрий Сапожков, с 1965 по 1975 год работавший в отделе строительства, а затем – партийной жизни, ныне поэт и переводчик, о редакции вспоминает с нежностью. Она стала его первым трудовым коллективом. В ту пору в «СБ» много работало еще ветеранов войны – тех, чьи имена сегодня легендарны: Николай Михинов, Илья Мостков, Давид Пинхасик, Африкан Литвин, Роман Ерохин, Лев Папкович.

– Они рассказывали о тех военных буднях, о которых не узнаешь из книг, вспоминает журналист. – Впечатления вдумчивых, наблюдательных людей – ведь большинство были фронтовыми корреспондентами. Работа в редакции с такими корифеями шлифовала. Я, наконец, понял, что человеческая правда – важнее всего. Между красотой и точностью надо выбрать точность, пожертвовав красотой. Неоценимым для меня все это стало впоследствии. Но давалось в свое время тяжело. Мои годы в редакции – это время надежд, время молодых. Строились предприятия-гиганты, вокруг них возникали молодые города – Новополоцк, Солигорск. И сами эти факты настраивали на лирику, на любовь к тому, о чем ты пишешь. Я написал целый цикл очерков о людях молодых городов, защитил по этой теме дипломную работу.

О кусочке жизни, который провел в «Советской Белоруссии», у Юрия Сапожкова осталось стихотворение «Газетчикам», посвященное одному из ветеранов редакции Роману Ерохину.

Люблю я больше всех на свете,
Вас, честных рыцарей пера,
Готовых часто до утра
Стоять у алтаря газеты.
Не ради славы или денег,
Как, может быть, иной поймет,
Вам кажется – без этих бдений
Она и дня не проживет.
И пусть над вами посмеется
Успех, изменчивый, как ртуть.
Но счастье, если удастся
В газету солнце завернуть!

В те годы в газету верили как в последнюю инстанцию. Подтверждение этим словам я нашла в воспоминаниях учетчицы отдела писем Евгении Сечко. В редакцию она пришла работать в середине 50-х гг., еще совсем молодой женщиной. Здесь и трудилась до самой пенсии. Это, кстати, достаточно характерно для «СБ» – многие приходят сюда на первое место работы и остаются верны газете. Евгения Степановна вспоминала, что писем в редакцию в те годы приходило много. Мешками. Даже девять сотрудников отдела писем с таким потоком справлялись с трудом:

– Почта резко полярной была – чаще всего или жаловались или благодарили от всей души. И последних, кстати, писем не так и мало было. За годы работы в отделе писем «СБ» я изучила нашу страну досконально. До сих пор ночью разбудите, и я скажу – какая деревня относится к какому району какой области. Когда мне называют какой-то город или поселок, я вспоминаю не только, где он находится, в памяти до сих пор всплывают фамилии наиболее активных «писателей» того региона. Хотя, многих из них, наверное, давно уже нет в живых...

*Віталь Лукін
Інститут сучасних ведаў*

ЧЫТАЙЦЕ ПРЭСУ, ЖУРНАЛІСТЫ

Трансфармацыя інфармацыйнай прасторы Беларусі, што адбываецца апошнім часам, не толькі напоўніла новым зместам дзяржаўную інфармацыйную палітыку. Перажыўшы сапраўдны «інфармацыйны выбух», друкаваныя СМІ краіны значна палепшылі свае колькасныя і якасныя паказчыкі. І гэта, у сваю чаргу, не магло не ўзняць праблему прафесійнай падрыхтоўкі будучых журналістаў, іх духоўнага сталення на дзяржаўны ўзровень.

Метадысты ВНУ і журналісты-практыкі з яшчэ большым імпэтам звярнуліся да пошуку шляхоў удасканалення мадэлі журналісцкай адукацыі, пачалі зноў і зноў задавацца пытаннямі, ці можна навучыць творчасці наогул і

журналісцкаму майстэрству ў прыватнасці, а калі можна, то што для гэтага патрэбна, каб навучанне мела рэальны вынік. Сучасныя журналісцкія аўтарытэты ў дыскусіі пра стан сучаснай журналістыкі, што разгарнулася на старонках расійскага друку, сцвярджаюць, што журналістыка стала сэрвіснай прафесіяй, якой можна авалодаць пры дапамозе рамяства. Пропускам у прафесію, на іх думку, сёння службыць не столькі божа дар, без якога раней не прымалі ў прывілеяваную касту, якой лічылі сябе савецкія мэтры пярэ, – колькі цікаўнасць і сумленнасць. Астатняе – навыкі, тых, хто іх набудзе, цікаўнасці і сумленнасці не страціўшы, рынак дорага ацэніць.

Вядучы публіцыст «Звязды» Т. Падаляк, якая не толькі сама прафесійна валодае пяром, але і паспяхова вучыць гэтаму моладзь, актыўна прапануе студэнтам-журналістам заняцца дзелавымі гульнямі, якія развіваюць асабістае мысленне студэнтаў і прывучаюць лагічна, стройна і пераканаўча выкладаць свае думкі на паперы.

Усё больш прыхільнікаў з’яўляецца і ў мадэлі журналісцкай адукацыі як другой вышэйшай. Прыгадаем яшчэ, што ў шэрагу пытанняў канцэптуальнага характару стаіць пераход на двухузроўневую сістэму адукацыі (бакалаўр – магістр). Натуральна, што дыяпазон падобнага роду прапаноў і меркаванняў значна больш шырокі і разнастайны, ды толькі мала гаворыцца пра такія важныя кампанент ў падрыхтоўцы будучых работнікаў прэсы, як сама прэса. Як слухна заўважае даследчык Ю. Трошкін, рэгулярнае сістэматычнае чытанне газет, часопісаў для студэнтаў-журналістаў – гэта не толькі задавальненне іх інтэлектуальных запатрабаванняў, але і важная састаўная частка працэсу навучання прафесіі. Пастаяннае чытанне перыядычных выданняў – кампанент такога падыходу да справы, без якога няма сапраўднага прафесіянала-журналіста.

Дзеля таго, каб высветліць меркаванне саміх студэнтаў аб месцы перыядычных выданняў у іх прафесійным станаўленні, на факультэце журналістыкі Маскоўскага ўніверсітэта было праведзена апытанне гэтых самых студэнтаў. І вось як вызначыліся ў сваіх прыярытэтах будучыя журналісты. Большасць студэнтаў лічыць, што рэгулярнае чытанне прэсы дазваляе ім быць больш шырока і рознабакова інфармаваным. Канкрэтна гэта праяўляецца ў тым, што рэгулярнае чытанне перыядыкі дапамагае папаўняць веды па сацыяльных працэсах, грамадска-палітычнай сітуацыі, сачыць за інфармацыйнымі плынямі ў грамадстве, фарміраваць навыкі прафесійнага абыходжання з прэсай.

У працэсе пастаяннага зварту да перыядыкі, як засведчылі студэнты, яны атрымліваюць дадатковыя магчымасці для авалодання журналісцкім рамяством, прафесійнага знаёмства з узораў і тыпамі прэсы. Большасць студэнтаў, што прынялі ўдзел у апытанні, прыводзілі прыклады з прэсы пры адказах на экзаменах, заліках, семінарах. На ўласным вопыце студэнты пераканаліся, што рэгулярнае чытанне прэсы неабходна для знаходжання сваёй галіны творчай дзейнасці ў журналістыцы: праблемнай, тэматычнай, жанравай, для выпрацоўкі ўмення адрозніваць падзею ад праблемы, ад меркавання.

У гэтых радках прыведзена толькі нязначная частка меркаванняў, што нарадзілася ў студэнцкім асяроддзі пры рэгулярным знаёстве з газетамі і часопісамі.

Галоўнае ж тое, што яны свядома разглядаюць такое чытанне як важную форму навучання, пры якой паралельна адбываецца развіццё прафесійных навыкаў, духоўнае сталенне журналіста.

У такіх умовах выкладчыку застаецца дапамагчы студэнту авалодаць культурай чытання перыёдыкі, выпрацаваць у яго неадольную цягу, схільнасць да яе.

Такім чынам, чытанне прэсы для пачынаючага журналіста – выдатная прафесійная школа. А калі ўлічыць, што ў пасляваенны час у Беларусі гэта школа ўтваралася такімі літаратарамі і журналістамі-звездаўцамі, як Алесь Матусевіч, Мікола Вішнеўскі, Уладзімір Сяргеенка, Вячаслаў Палескі, Мікола Матукоўскі, то няцяжка ўявіць, які падмурак мае сучасная беларуская перыёдыка. Таму чытайце прэсу, журналісты. Пачынаючы са «Звязды».

Анатоль Мяснікоў
Інстытут парламентарызму і прадпрымальніцтва

НАВУКОВАЯ ПРАБЛЕМАТЫКА Ў СУЧАСНЫХ СМІ

Роля і значэнне навуковых дасягненняў і адкрыццяў на кожным этапе развіцця любога грамадства нязменна ўзрастаюць і павялічваюцца. І гэта зусім невыпадкова. Навука даўно стала адной з важнейшых прадукцыйных сіл грамадства, сапраўдным рухавіком прагрэсу, і без яе сёння ўжо ніяк нельга ўявіць штодзённае жыццё чалавека. Таму пытанні кіравання і кантролю за становішчам навукі і ўзроўнем развіцця навуковых ведаў у цэлым, іх сучасным станам і перспектывнымі напрамкамі далейшага руху наперад з’яўляюцца важнейшай задачай кожнай дзяржавы.

Навуковая, навукова-даследчая праца і жыццядзейнасць у любой краіне заўсёды вялася, вядзецца і, думаецца, будзе весціся па загадзя спланаваных дзяржавай, яе кіруючымі структурамі асноўных напрамках. І ў савецкі час партыйна-дзяржаўнае кіраўніцтва вызначала агульнадзяржаўную навуковую стратэгію. А адным са сродкаў ажыццяўлення кантролю за яе рэалізацыяй і былі друк, тэлебачанне і радыё. Прапаганда і папулярызацыя навуковых дасягненняў, апасродкаваны ўдзел у працэсе кіравання навуковымі даследаваннямі і стварэнні спрыяльнага клімату непасрэдна ў навукова-даследчых калектывах і ўстановах, нарэшце, пашырэнне кругагляду тысяч і мільёнаў людзей у пытаннях і праблемах развіцця навукі і было галоўнымі задачамі тагачасных савецкіх сродкаў масавай інфармацыі і прапаганды. Задачамі, якія не толькі канкрэтна абзначаліся і вылучаліся, але і штодзённа кантраляваліся, правяраліся, аналізаваліся...

У савецкі час паказваць прыклады навуковых распрацовак і знаходак, вызначаць арыенціры ў справе вядзення навуковай прапаганды і агітацыі ў нашай рэспубліцы першымі былі закліканы газеты «Звязда» і «Советская Белоруссия». Іх статус і палітычны ўзровень – органы Цэнтральнага Камітэта Камуністычнай партыі Беларусі, Савета Міністраў і Прэзідыума Вярхоўнага Савета БССР – не толькі «дазвалялі» ім рабіць гэта, але і абавязвалі журналісцкія калектывы быць у авангардзе штодзённай практычнай дзейнасці ўсіх рэспубліканскіх СМІ ва ўсіх без выключэння накірунках навукова-даследчай работы. І яны насамрэч усяляк імкнуліся апраўдваць сваё высокае грамадска-палітычнае прызначэнне. У прыватнасці, адносна гэтай тэматыкі згаданыя вышэй выданні мелі на сваіх старонках некалькі вядучых накірункаў журналісцкай дзейнасці. Рубрыкі «Навука – вытворчасці», «Навукова-тэхнічны прагрэс і вытворчасць», «З лабараторый вучоных», «Гарызонты навукі» і інш. пастаянна з'яўляліся на старонках выданняў, пад імі публікаваліся ґрунтоўныя аналітычныя артыкулы і каментарыі, агляды і карэспандэнцыі, рэпартажы і інтэрв'ю, а таксама нарысы і замалёўкі пра вядомых беларускіх навукоўцаў і даследчыкаў. У рэдакцыях існавалі аддзелы навукі і навучальных устаноў, журналісты, якія працавалі ў іх, спецыялізаваліся ў навукова-асветніцкай тэматыцы. Больш таго, паводле прамых указанняў з вышэйшых кіраўнічых інстанцый «Звязда» і «Советская Белоруссия» штоквартальна і нават штомесяц складалі тэматычныя планы-графікі вядзення асноўных рубрык і раздзелаў па навуковай тэматыцы. Сярод тых галоўных накірункаў асаблівая ўвага надавалася правядзенню шэфскай работы рэдакцыйных калектываў над практычным укараненнем у вытворчасць навуковых распрацовак і вынаходстваў (гэта, дарэчы, было абавязковай умовай жыццядзейнасці «Звязды» 60–80-х гг. XX ст.), наладжванню рэйдаў-правераў ажыццяўлення дасягненняў навукова-тэхнічнага прагрэсу непасрэдна ў вытворчых калектывах рэспублікі (што, дарэчы, было на першым плане ў тэматычнай скіраванасці тагачаснай «Советской Белоруссии»). Такі жорсткі і, без перабольшання, штодзённы кантроль патрабаваў ад творчых супрацоўнікаў не толькі вялікіх асабістых высілкаў і, несумненна, вялікай творчай аддачы, але і пастаяннай увагі з боку рэдактараў і рэдакцыйных калегій, так званых куратараў у вышэйшых партыйных структурах.

Відавочна, рэдакцыям патрэбны былі выканаўцы, журналісты, якія, што называецца, валодалі тэмай, ведалі, што, дзе і як «ляжыць»... Да гонару тагачаснага кіраўніцтва «Звязды» і «Советской Белоруссии» (на нашу думку, тут зусім не лішнім будзе згадаць імёны і прозвішчы тых кіраўнікоў – гэта былі галоўныя рэдактары Аркадзь Апанасавіч Тоўсік і Аляксандр Кандратавіч Зінін), яны ўсяляк падтрымлівалі, заахвочвалі і бераглі менавіта тых журналістаў, якія не толькі ў навуковай праблематыцы, але і ў многіх іншых сферах журналісцкай творчасці праяўлялі сябе, свае творчыя магчымасці і здольнасці. Імёны супрацоўнікаў аддзелаў навукі і навучальных устаноў газет Зіновія Прыгодзіча і Уладзіміра Хількевіча («Звязда»), Іллі Масткова і Дзіяны Манаевай («Советская Белоруссия»), іншых журналістаў у прамым сэнсе

слова ўпрыгожвалі газетныя старонкі. Іх публікацыі былі мэтанакіраванымі ў перадачы пэўнай сумы навуковых ведаў, у папулярным выкладанні і тлумачэнні многіх навуковых канцэпцый, гіпотэз і адкрыццяў. Яны ўмелі самі «ўбачыць», адчуць і зразумець сэнс таго ці іншага вынаходства ці навуковай навінкі, даходлівай мовай і зразумелай тэрміналогіяй растлумачыць гэта чытачу, пераканаць яго ў важнасці і неабходнасці тых адкрыццяў, вынаходстваў і навінак для краіны ў цэлым, нашай рэспублікі ці яе асобнага рэгіёна ў прыватнасці. «Звязда» і «Советская Белоруссия», вобразна кажучы, трымалі руку на пульсе ўзаемаадносін навукі і вытворчасці, спрыялі як прапагандзе навуковых дасягненняў, так і ліквідацыі тых штучных перашкод, што не-не ды і ўзніклі на іх шляху ва ўкараненні ў практычную дзейнасць.

З набыццём нашай рэспублікай суверэннітэту, што мела месца на пачатку 90-х гг. XX ст., перад сродкамі масавай інфармацыі адкрыліся новыя гарызонты ў справе пашырэння і паглыблення навуковай праблематыкі. Перш за ўсё, тут маецца на ўвазе магчымасць шырай павесці на газетных старонках дыскусіі і абмеркаванні тых надзённых праблем і пытанняў, што яшчэ зусім нядаўна заставаліся для СМІ забароненымі і проста недаступнымі. На адной і той жа паласе рэдакцыі атрымалі магчымасць змяшчаць матэрыялы, у якіх выкладаліся і адстойваліся розныя, часам рэзка супрацьлеглыя думкі і пазіцыі. Інакш кажучы, тыя спрэчкі, што вяліся раней выключна ў навуковым асяроддзі, часта – за т.зв. «зачыненымі» дзвярамі, на «кухні», маглі атрымаць «выйсце» на шырокую грамадскую прастору. Патрабавалася ж не так ужо і шмат: крыху больш, чым раней, удумлівага аналізу, смеласці і, несумненна, кампетэнтнасці...

Што ж, адносна нашай тэмы, «займела» беларуская журналістыка на справе?

Перш за ўсё трэба адзначыць: мера даходлівасці публікацый, ступень і ўзровень кампетэнтнасці як аўтараў, так і чытачоў «Звязды» і «Советской Белоруссии» не толькі не змяніліся ці панізіліся, а наадварот – павысіліся. Навуковая ж праблематыка як накірунак журналісцкай дзейнасці атрымала шанц стаць на газетных старонках калі не самай галоўнай, дык адной з вызначальных.

Шанц той праблематыка мела, аднак СМІ, на вялікі жаль, ім, на нашу думку, не скарысталіся. І гэта не віна ні самой беларускай журналістыкі, ні тым больш саміх журналістаў, а іх агульная, «сумесная» бяда...

Непасрэдна ў калектывах рэдакцый газет адбыліся змены штатнага раўнаважы, прычым – па ўласнай ініцыятыве кіраўнікоў выданняў, без «знешняга» ўмяшання. Замест аддзелаў рэдакцый па асноўных накірунках грамадска-палітычнай, эканамічнай, сацыяльна-культурнай дзейнасці грамадства, што, уласна кажучы, і прадвызначала раней скіраванасць і асвятленне галоўных сфер жыццядзейнасці рэспублікі, быў уведзены інстытут палітычных, эканамічных і іншых аглядальнікаў. Гэта «навінка» на карысць яўна не пайшла: журналісты «Звязды» і «Советской Белоруссии», нават тыя, якія яшчэ літаральна напярэдадні вызначаліся сталасцю і актыўнай жыццёвай пазіцыяй, высокай і запатрабаванай грамадствам творчай дзейнасцю, знікавалі, а асоб-

няя – проста разгубіліся: ці то ад нечаканасці, ці то ад «свабоды» ў дзеяннях... Газеты сталі проста непазнавальнымі.

Знікла сістэмнасць у публікацыі матэрыялаў на газетных старонках, планавасць у рабоце наогул. Нават у выбары адрасоў для выступленняў, кандыдатур для нарысаў і замалёвак, дыялогаў і інтэрв'ю адразу ж былі заўважаны разнабой і хаос. Ад ранейшых абагульненняў, разваг і высноў, уласцівых перш за ўсё публікацыям навуковай тэматыкі, на старонках выданняў не засталася і следу.

Натуральна, што і самі журналісты, якія яшчэ ўчора імкнуліся да пастаяннага ўдасканалення сваёй дасведчанасці, набыцця спецыяльных навуковых ведаў, паглыблення агульнай эрудыцыі, кампетэнтнасці і навыкаў у спецыялізацыі, адразу ж адчулі павевы «моды»... Якія там «павароты» ў асэнсаванні тэматыкі, раскрыцці і тлумачэнні іншым складаным навуковым і тэхнічным сітуацый, «нейкіх там» распрацовак, вынаходстваў?! Каму гэта патрэбна наогул?! Гэтыя і падобныя на іх «настроі» і падыходы да журналісцкай справы наогул пачалі «авалодваць» розумамі і сэрцамі вельмі і вельмі многіх супрацоўнікаў сродкаў масавай інфармацыі. «...Овладение навыками подлинно диалектического, истинно научного мышления, позволяющего видеть и открывать читателям каждую «клеточку» научного мира как элемент социального мира в целом» (1, 145) не тое што адышло на другі план, а наогул, стала для журналістыкі «нямодным», непрэстыжным, проста непатрэбным...

Жыццё тым часам не стаіць на месцы, грамадства развіваецца і рухаецца наперад па законах дыялектыкі. Новыя, больш актуальныя ў параўнанні з ранейшымі, распрацоўкі, адкрыцці і вынаходствы рабілі і робяць беларускія вучоныя. Так, сёння навукоўцам не стае фінансавых сродкаў і ўкладанняў, многія з іх распрацовак не знаходзяць рэалізацыі і ўкаранення ў вытворчасць, маральна старэюць... Шмат праблем і нявырашаных пытанняў і ў лёсах саміх навукоўцаў... І як патрэбны сёння ім, ды і радавым чытачам тых жа «Звязды» і «Советской Белоруссии» цікавыя, актуальныя, добрай мовай напісаныя артыкулы і карэспандэнцыі, дыялогі і інтэрв'ю, нарысы і замалёўкі!

З газетных старонак гэта праблематыка сёння знікла. Ні аналітычных артыкулаў, ні праблемных ці пастановачых карэспандэнцый, ні нарысаў і нават «простых» замалёвак пра выдатных беларускіх навукоўцаў, нават «свяціл» самай першай велічыні (ёсць, на шчасце, у нас і такія!) на старонках газет зараз практычна не сустрэнеш.

І гэта, натуральна ж, толькі засмучае...

Сёння наша грамадства мае вострую патрэбу ў сапраўднай барацьбе за станоўчае вырашэнне лёсу кожнага рэальнага, перспектывага навуковага адкрыцця і вынаходства, рацыяналізатарскай ідэі і прапановы. Вярнуцца да аналітычных выступленняў у сродках масавай інфармацыі, да канструктыўнай крытыкі непаладак і прычын, што па-ранейшаму перашкаджаюць больш упэўненаму руху наперад, інакш кажучы, да аказання практычнай дапамогі

ў справе ўкаранення навуковых распрацовак у штодзённае жыццё суверэннай Рэспублікі Беларусь – задача для СМІ як актуальная і патрэбная, так і пачэсная і адказная.

Літаратура

1. Проблематика газетных выступлений: Сб. – М.: МГУ, 1978.

*Таццяна Падаляк
газета «Звязда»*

ГАЗЕТА, ЯКОЙ НАРОД ПАСТАВІЎ ПОМНІКІ

«Звязда» – унікальная газета, гісторыя якой непарыўна знітавана з гісторыяй Беларусі.

Не будзе памылкаю сцвярджаць, што няма ніводнага перыядычнага выдання ў свеце, якому народ паставіў бы столькі помнікаў. У час Вялікай Айчыннай вайны газета змагалася разам са сваім народам: невыпадкава яе называюць газетай-патрыёткай, газетай-партызанкай.

На галоўнай плошчы беларускай сталіцы – плошчы Незалежнасці – на месцы, дзе 26 мая 1942 г. загінуў першы рэдактар падпольнай газеты «Звязда», Герой Савецкага Саюза Уладзімір Сцяпанавіч Амелянюк, устаноўлены помнік журналістам-падпольшчыкам. У акупаваным Мінску ў 1942 г. выйшла чатыры нумары «Звязды». Пяты нумар быў падрыхтаваны да друку, але не выйшаў з-за масавых арыштаў мінскіх падпольшчыкаў. Са студзеня 1943 г. «Звязда» выдавалася ў партызанскай зоне на востраве Зыслаў.

Помнік У. Амелянюку ўстаноўлены ў Самахвалавічах, побач са школай, дзе ён вучыўся. Нарадзіўся будучы рэдактар 15 ліпеня 1917 г. Скончыў педагагічныя курсы, працаваў піянерважатым, настаўнікам, а потым і рэдактарам Дзяржынскай раённай газеты, у 1938 г. стаў студэнтам Камуністычнага інстытута журналістыкі ў Мінску. Гісторыя сведчыць: для гітлераўцаў выхад «Звязды» быў падобны да выбуху магутнай бомбы. Кожнаму падпольшчыку было зразумела, што яго чакае ў выпадку правалу. Ніякіх ілюзій не было, людзі свядома рабілі свой выбар. У. Амелянюк пісаў: «Партызан! Ты бачыш, на фронт цягнуцца нямецкія эшалоны, гружаныя салдатамі, боепрыпасамі і тэхнікай! Узрываў чыгуначнае палатно, масты, пушчай пад адкос саставы – гэтым ты палегчыш наступленне Чырвонай Арміі. Бачыш тэлефонны кабель – рві яго, гэтым перарэжаш сувязь і ўнясеш замяшанне ў асяроддзе ворага. Ты чуеш, па тваёй краіне крычаць салдаты і афіцэры гітлераўскай грабарміі! Знішчай іх, як шалёных сабак! Радзіма толькі тады ўздыхне свабодна, калі на яе зямлі не застанеца ніводнага акупанта» (1).

Прыкры парадокс часу: нават у жорсткіх умовах падполля «Звязда» выходзіла па-беларуску, але на мемарыяльнай дошцы, што на вуліцы У. Амеля-

нюка ў Мінску, чамусьці толькі адно слова напісана на роднай мове – назва газеты «Звязда»...

Мемарыяльная дошка на праспекце Незалежнасці на будынку даваеннага Дома друку сведчыць, што ў час Вялікай Айчыннай вайны тут размяшчалася нямецкая друкарня – менавіта тут у маі 1942 г. мінскія падпольшчыкі тайна ад ворага набралі першы нумар «Звязды». Ён быў надрукаваны на канспіратыўнай кватэры Міхаіла Пятровіча Воранава тыражом 2500 экзemplяраў. М. Воранаў і яго сын Міхаіл былі закатаваны фашыстамі ў канцы 1942 г. На вуліцы Караля ў Мінску, на месцы, дзе знаходзіўся іх дом, устаноўлена мемарыяльная дошка.

Помнік «Звяздзе» на вуліцы Кульман беларускай сталіцы... На гэтым месцы, па тагачаснай вуліцы Выдавецкай, 10, у доме падпольшчыцы Таццяны Яўменаўны Якавенка знаходзілася падпольная друкарня, дзе ўлетку 1942 г. друкавалася газета «Звязда». У пакоі Арсенія Сяргеевіча Грышына надрукаваны другі і трэці нумары «Звязды». Падпольшчык А. Грышын быў закатаваны ў нямецкай турме.

Мемарыяльная дошка ўстаноўлена і на вуліцы Беламорскай, 7 – на месцы, дзе знаходзіўся дом Пятра Канстанцінавіча і Альбіны Адольфаўны Хадасевічаў. Тут быў надрукаваны чацвёрты нумар падпольнай «Звязды». У канцы 1942 г. сям’ю Хадасевічаў забілі фашысты.

Ёсць у беларускай сталіцы і помнік Хасану Мустафавічу Александровічу, наборшчыку падпольнай «Звязды». Яго рукой набраны другі, трэці і чацвёрты нумары газеты.

З 27 студзеня 1943 да 1 ліпеня 1944 гг. «Звязда» выдавалася ў партызанскай зоне на востраве Зыслаў, што ў Любанскім раёне. Там створаны мемарыяльны комплекс «Зыслаў» (стэла-абеліск, помнік на брацкай магіле, памятны знак на месцы былога аэрадрома, шэсць адноўленых партызанскіх зямлянак). Рэдагаваў газету-партызанку Міхаіл Парфёнавіч Барашкаў. На Любаншчыне выйшла 105 нумароў «Звязды» і 39 нумароў «Чырвонай змены». Журналіст Амяльян Шурпач, які ўдзельнічаў у арганізацыі выпуску падпольнай «Звязды» на Любаншчыне, а пасля вызвалення Беларусі працягваў працаваць у рэдакцыі, успамінаў: «“Звязда” выходзіла два разы на тыдзень – у суботу і сераду, а «Чырвонка» – раз у нядзелю. Хутка «Звязда» заваявала шырокага чытача. За дзень да выхаду газеты ў штабе ўжо сядзелі сувязныя з розных брыгад, атрадаў, ад падпольных арганізацый гарадоў і вёсак. <...> Цяжка было даставаць паперу, друкарскую фарбу. Але партызанская кемлівасць выручала. Фарбу, напрыклад, рабілі наступным чынам. Спальвалі пад дашчаным каўпаком аўтамабільныя пакрышкі. Затым сажу сашкрабалі са сценак каўпака, змешвалі яе з тлушчам – і фарба гатова. <...> У рэдакцыі скончылася папера. Але застацца ў такі час без газеты нельга. Пайшлі ў ход вучнёўскія шыткі, кавалкі шпалераў. Каб вытрымаць фармат, клеілі невялічкія лісты ў большыя аркушы. «Звязда» па-ранейшаму была з партызанамі, падпольшчыкамі, насельніцтвам. <...> У канцы студзеня 1944 г. партызаны размяшчаліся на Чорным балоце. Усе навакольныя вёскі былі

заняты фашыстамі, на балоце сабралася некалькі тысяч партызан і сялян, пераважна жанчын, старых, дзяцей з навакольных вёсак. Прыйшла і наша чарга змяніць верстакі і алоўкі на аўтаматы. <...> У час гэтай блакады мы вымушаны былі закапаць сваю рацыю і архіў. У трывозе не запрыкмецілі добра таго месца, бо літаральна праз тры дні нашы пошукі поспеху не прынеслі. Так дзесьці і сёння тоіць палеская зямля адданы ёй на схованку скарб» (2, 198–201).

Вуліца Аляксандра Паўлавіча Русановіча ў Мінску названа ў гонар удзельніка Сталінградскай бітвы, капітана першага рангу, прафесара А. Русановіча, які працаваў у «Звяздзе» ў 1937–1938 гг. Яго называлі «беларускі Марэсьеў»: нягледзячы на ампутацыю нагі, гэты чалавек здолеў зноў стаць у строй. Праз шмат гадоў пасля вайны, ужо будучы кандыдатам ваенна-марскіх навук, А. Русановіч даслаў у рэдакцыю «Звязды» пісьмо, у якім прызнаецца: «Скажу шчыра, што работу ў рэдакцыі я лічу лепшымі гадамі майго жыцця. У вас я атрымаў першую жыццёвую загартоўку. Добра памятаю маіх настаўнікаў і старэйшых таварышаў па рабоце ў калектыве: Аляксандра Матусевіча, Паўла Кавалёва, Тараса Хадкевіча, Мікалая Вішнеўскага, Соню Бурэйку і многіх іншых. Нізкі паклон усім вам, дарагія сябры».

Напярэдадні 85-годдзя «Звязды» народны пісьменнік Беларусі Іван Пятровіч Шамякін ад імя чытачоў розных пакаленняў звярнуўся ў Мінгарвыканкам з прапановай аб прысваенні адной з вуліц горада Мінска імя газеты «Звязда». «Заснаваная яшчэ да Кастрычніцкай рэвалюцыі 1917 г., «Звязда» была сапраўдным летапісцам гісторыі Беларусі, жыцця народа, змагаром за лепшыя ідэалы. Ды і саму газету без перабольшання можна назваць унікальным феноменам гісторыі, культурным набыткам нацыі. Тры чвэрці стагоддзя «Звязда» выдаецца на беларускай мове, беражліва захоўвае і развівае багатыя традыцыі нашага народа, выступаючы своеасаблівым маральным камертонам грамадства... У гады Вялікай Айчыннай вайны «Звязда» выходзіла ў падполлі, друкавалася ў партызанскай зоне, натхняла і яднала на барацьбу з нямецка-фашысцкімі захопнікамі сотні тысяч суайчыннікаў. Вораг баяўся праўдзівага друкаванага слова. Таму што слова – зброя магутная... На мой погляд, «Звязда» з’яўляецца агульнанацыянальным выданнем. На працягу ўсёй гісторыі газета «ўзрошчвала», падтрымлівала, прадстаўляла свае старонкі беларускім пісьменнікам і паэтам, якіх зараз мы з гонарам называем класікамі нацыянальнай літаратуры... На працягу больш як паўвекавага супрацоўніцтва з газетай я пераканаўся ва ўзважанай, мудрай пазіцыі “Звязды”», – пісаў І. Шамякін.

Прапанову народнага пісьменніка падтрымала шырокая грамадскасць. У чэрвені 2005 г. Мінскі гарвыканкам прыняў рашэнне назваць адзін з праспектаў у Мінску імем газеты «Звязда».

Літаратура

1. Звязда. – 1942. – № 1.
2. Памяць: гісторыка-дакументальная хроніка Любанскага раёна / Рэдактар В. Р. Феранц. – Мн.: Ураджай, 1996.

«ЗВЯЗДА» Ў ЛАГАСФЕРЫ НАЦЫЯНАЛЬнай КУЛЬТУРЫ

Сучасныя беларускія сродкі масавай інфармацыі валодаюць дастатковым патэнцыялам уздзеяння на грамадскую свядомасць, на маўленча-мысленчую культуру соцыуму – лагасферу, аднак не ў аднолькавай ступені выкарыстоўваюць свой патэнцыял. Даследаванне лагасферы беларускіх сродкаў масавай інфармацыі дае падставы з шэрагу выданняў асобна вылучыць газету «Звязда» ў яе станоўчым уплыве на працэс гуманізацыі лагасферы нацыянальнай культуры. У гэтай функцыі газета можа быць узорам для іншых выданняў.

Нацыянальная ідэя, якая грунтуецца на ментальных каштоўнасцях нацыянальнай культуры, знаходзіць у газеце «Звязда» не толькі адпаведнае асэнсаванне, але і адпаведнае моўнае выражэнне, у адрозненне ад некаторых беларускіх СМІ. Дзве каштоўнасці беларусаў з’яўляюцца ключавымі канцэптамі дыскурсу газеты: *«родная зямля – Беларусь»* і *«родная мова – беларуская»*.

Газета заўважае, што «пik» цікавасці да зямлі ў беларусаў яшчэ наперадзе. «Перачытайце «Новую зямлю», – раіць газета. – Іменна цяпер, калі змяняюцца эпохі і з зайздросным пастаянствам звяргаюцца ідэалы. Прыслухайцеся да сябе, да сваёй душы і памяці. У нас сапраўды засталася адна нязменная ісціна. Бо ўсе мы, у той ці іншай ступені, – нашчадкі Міхала з «Новай зямлі», кнігі стагоддзя...». Гэтыя радкі з найстарэйшага беларускага перыядычнага выдання яскрава сведчаць пра тое, што газета не толькі адлюстроўвае лагасферу нацыянальнай культуры, але і становіцца ўплывае на яе.

Пры любым грамадска-палітычным ладзе, як слухна заўважае М. Карповіч, мацаваць нашу сувязь з бацькоўскай зямлёю, з Радзімай павінна мова (1, 26). Газеце баліць за адносіны да беларускай мовы, што склаліся ў сучасным грамадстве: «Беларуская мова, нягледзячы на канстытуцыйна зацверджаны статус дзяржаўнай, на справе аказваецца выціснутай з прававога поля краіны». Звужэнне сфераў выкарыстання беларускай мовы, зніжэнне культурнага ўзроўню беларускага маўлення негатыўна адбілася на ўспрыманні беларускай мовы як сродку масавай камунікацыі і адмоўна паўплывала на маўленча-мысленчую дзейнасць усяго соцыуму. «Сёння лягчэй запэўніць бацькоў у тым, што дзецям карысна ведаць польскую альбо ўкраінскую мову, чым беларускую. Бо ёсць краіна, дзе размаўляюць па-польску, ёсць краіна, дзе размаўляюць па-ўкраінску. Краіны, дзе размаўляюць па-беларуску, няма», – бядуе «Звязда». У пытаннях адраджэння роднай мовы, павышэння яе статусу для газеты няма дробязей. Так, у артыкуле «Беларусізацыя дэкларацый» яна шчыра радуецца, што нарэшце і на мыгні «ўспомнілі матчыну мову» і хутка «з’явіцца бланкі дэкларацый на роднай мове».

Маўленчыя формулы – *мова-спадчына, мова-скарб, мова-душа, мова-каштоўнасць, мова-маці*, адраджаныя газетай «Звязда», – з’яўляюцца над-

звычай важнымі ў фарміраванні мысленчай культуры, нацыянальнай самасвядомасці беларускага соцыуму.

Трэба аддаць належнае газеце «Звязда» і за тое, што яна пастаянна заклікае асэнсоўваць ўсю важнасць маўленчай культуры. У артыкуле «“Вся эта байда и куча другого фуфла...”», альбо Колькі слоў у абарону другой дзяржаўнай» газета вызначае праблему культуры маўлення як пытанне жыцця або смерці нацыянальнай культуры: «...мы нібы вырашылі для сябе: мая мова, што хачу, тое і раблю, як хачу, так і гавару. І робім, і гаворым... *адсутнасць моўнай культуры ў сродках масавай інфармацыі краіны, дзе з моўнай культурай сітуацыя наогул складаная, ёсць «вялізны крок да пагібелі гэтай моўнай культуры наогул...*».

Газета ўвесь час падывае праблему засмечвання мовы. Так, у артыкуле «Пасылаючы адзін аднаго «на тры літары», бераце на душу грэх» «Звязда» сцвярджае, што лаянка – гэта дзіця нашага «свабоднага» грамадства, што гэтая заганная з’ява не была ўласцівая ў такой меры беларускай ментальнасці. «На вёсцы раней дарослыя амаль не лаяліся ў прысутнасці жанчын і дзяцей. Калі нават былі «пад мухай». Ніколі не лаяліся ў прысутнасці вясковага настаўніка, старшыні калгаса і незнаёмага чалавека. Тое было раней. Баюся, што хутка пачнуць лаяцца ў прысутнасці святара». У соцыуме пануе «атмасфера суцэльнага мату», «брыдкае слова, памножанае на сілу соцень маладых глотак, зрабілася эпідэміяй, на якую захварэла наша моладзь, а лячыць ніхто не збіраецца», – сцвярджае газета «Звязда». Газета сама імкнецца выправіць сітуацыю. Яе пазіцыя – *«цэнзура – гэта мы самі, кожны з нас, гэта нашы ўнутраныя «параметры» і абмежаванні»* – найлепшы спосаб гуманізацыі агульнай нацыянальнай лагасферы праз лагасферу СМІ. Сёння можна ўпэўнена сцвярджаць, што маўленчы ідэал журналіста «Звязды» – сістэма маўленчых формул высокай зместавай і літаратурнай якасці, якія ўплываюць на маўленча-мысленчую культуру соцыуму ў яго іерархічнай структуры. Невыпадкава менавіта «Звязда» стала своеасаблівай эксперыментальнай базай, якая першая стала пісаць словы згодна з новай рэдакцый «Правілаў беларускай арфаграфіі і пунктуацыі».

Напрыканцы хочацца далучыцца да пранікнёных слоў журналісткі Валянціны Доўнар, якая звяртаецца да сваіх чытачоў у артыкуле «Ты, мой брат, каго зваць Беларусам, роднай мовы сваёй не цурайся...»: «Нізкі паклон усім, хто пранёс у сэрцы любоў да роднага слова, хто не здрадзіў яму раней і не збіраецца сёння, хто любіць і шануе сваё – сваю родную мову і сваю, старэйшую ў краіне беларускую газету».

Нізкі паклон і табе, «Звязда», што захоўваеш наш бясцэнны скарб – матчыну мову – і так шчыра любіш нашу родную зямлю – Беларусь!

Літаратура

1. Карповіч М. Мова ў кантэксце часу // Журналістыка: вопыт, праблемы, перспектывы. – Мн., 1994.

НОВЫЕ ПРИЕМЫ В ОФОРМЛЕНИИ СОВРЕМЕННОЙ ГАЗЕТЫ (на примере «Советской Белоруссии»)

Последнее десятилетие прошлого и начало нынешнего столетия – это время экспериментов в газетном дизайне, поиски оптимальной композиционно-графической модели, которая в высшей степени соответствовала бы запросам читателей.

Говорить сегодня, что этот поиск закончился, было бы опрометчиво, поскольку дизайн газеты, как и любая область прикладного искусства, требует постоянного совершенствования. И тем не менее, большинство периодических изданий, пройдя тернистый путь проб и ошибок, через соблазны, которые открыла электронно-техническая революция в полиграфии, как бы закрепились на время в своей внутренней и внешней форме. Это характерно и для одной из ведущих массовых общественно-политических газет республики – «Советской Белоруссии», на которую, как на положительный пример, ориентируются многие журналисты, в том числе и оформители.

Сегодня уже можно фиксировать некоторые устоявшиеся принципы «СБ» в области дизайна.

– За каждой из страниц газеты, имеющей композиционно-графическую модель, закреплены постоянные рубрики, разделы, жанры. Существуют определенные правила размещения материалов на полосе в зависимости от их важности, оперативности, актуальности.

– Приверженность принципу эффектного оформления при полном подчинении содержанию публикации: сочетание уравновешенной композиции и графических элементов с «активными» диагоналями, овалами, полукругами; контраст большого и малого, широкого и узкого, цветного и белого.

– На первой странице – наиболее важная и оперативная информация. Логотип как отличительный знак газеты, влияющий на всю графическую модель, в сближении с другими элементами воспринимается органично.

«Гвоздевые» публикации, расположенные рядом с названием газеты, сопровождаются объемной иллюстрацией, увеличенным заголовком, подзаголовком, выносом, подложкой и другими графическими средствами.

– Умеренные выделения газетных текстов шрифтами, форматами. Но, к сожалению, чрезмерное, частое и интенсивное выделение цветом создает пестроту и вредит удобочитаемости. Контраст – это как раз тот нюанс в оформлении газеты, который очень сильно влияет на восприятие читателем всего издания и пользоваться которым нужно очень осторожно. Сочетания черного и белого, большого и малого, подложки и заливки помогают выделить материал, но не следует максимализировать их значение.

– К счастью, в «СБ» все реже на полосах встречаются сочетания цветов, которые не нравятся читателям: красного с фиолетовым и пурпурным, желтого с зеленым, зеленого с оранжевым, фиолетового с пурпурным и синим. Здесь важно еще помнить, что светлый оттенок рядом с темным кажется еще более светлым, а темный рядом со светлым – еще более темным.

Отрадно то, что «СБ», как и другие «серьезные» массовые газеты, стала отказываться от выворотов и подложек для оформления больших по объему текстов, что всегда раздражало читателей.

– Активное использование иллюстраций. В силу своей наглядности, доступности, эмоциональности они выдвинуты в ряд наиболее важных средств оформления газеты.

Пока еще редко встречается инфографика – карты, схемы, диаграммы, таблицы, чертежи, способные выгодно оживить страницы издания. Это не только дополнительное средство для интенсивного графического решения полосы, но и самостоятельный содержательный материал.

Разумно расставить оформительскими элементами смысловые акценты, выбрать наиболее функциональный шрифт, насытить оформительскую модель активными композиционными приемами подачи заголовков, текстовых и иллюстрационных материалов и при этом проводить анализ поведения на полосе каждого из используемых элементов в различных ситуациях – в этом видится реальная практика оформления газеты.

Вячеслав Селеменев
Национальный архив Республики Беларусь

РЕДАКТОРЫ ГАЗЕТЫ «СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ» В 1927–1941 гг.

1 августа 1927 г. вышел первый номер новой белорусской газеты «Рабочий». В его передовице «Почему выходит «Рабочий» говорилось: «У нас до сих пор не было общереспубликанской массовой рабочей газеты. «Рабочий» восполнит этот пробел».

Ее первым редактором был Моисей Яковлевич Шульман. Он родился в 1888 г. в местечке Шамово Мстиславского уезда. В 1914 г. окончил физико-математический факультет Московского университета. С 1905 по 1918 гг. член Еврейской социалистической рабочей партии. В ноябре 1919 г. вступил в РКП(б). С августа 1917 по август 1918 гг. работал заведующим и преподавателем в школе 2-й ступени в местечке Монастырщина Смоленской губернии. Затем заведовал курсами и школьной секцией еврейского комиссариата Наркомнаца РСФСР. В 1920 г. вернулся в Смоленск, занимал руководящие должности в органах народного образования, заведовал губернской еврейской совпартшколой. В 1922 г. переехал в Витебск, где преподавал в вузах, техникумах, губернской совпартшколе. В апреле 1924 г. перешел на партий-

ную работу, стал заместителем заведующего агитационно-пропагандистского отдела Витебского губкома ВКП(б). С апреля 1924 г. он заместитель заведующего отдела печати ЦК КП(б)Б, а с февраля 1926 г. – заместитель редактора газеты «Звезда». С мая по август 1927 г. исполнял обязанности ее редактора. С этого поста Шульман приходит в редакцию газеты «Рабочий». Но проработал на новом месте он всего восемь месяцев: в марте 1928 г. его назначают редактором ТАСС. Впоследствии М. Шульман возглавлял газету «Тверская правда», издательство Московского облисполкома, Московское отделение Всесоюзного треста «Союзфото». Последнее известное место его работы – Институт национальностей СССР в Москве. Дальнейшая судьба этого человека неизвестна.

Частая сменяемость редакторов – характерная черта в развитии газеты довоенного периода. Из двенадцати редакторов семь проработали на этой должности меньше года, три проработали больше года (Н. Г. Красина (сентябрь 1930 г. – январь 1932 г.); А. З. Хаин-Юмский (март 1936 г. – август 1937 г.); Г. М. Бойкачев (август 1938 г. – октябрь 1939 г.). И. Л. Фещенко пришел в редакцию в июле 1940 г., ушел в марте 1945 г. Но у него был большой перерыв, вызванный войной. Только Л. С. Хейфец возглавлял газету длительное время – с июня 1932 г. по январь 1936 г.

Чем была вызвана редакторская чехарда, ответить однозначно нельзя. В. Л. Гинцбург, не проработав и трех месяцев, ушел по болезни. По этой же причине оставил пост Л. И. Яковлев. Г. М. Бойкачев уехал на учебу в Москву. За допущенные в работе ошибки были сняты Л. С. Хейфец, А. З. Хаин-Юмский и Х. Л. Столин. Без объяснений Н. М. Ленцнер переведен на должность заместителя заведующего агитмассовым отделом ЦК КП(б)Б, а И. И. Новиков – в органы партийного контроля. По собственному желанию уехали в Москву М. Я. Шульман и Н. Г. Красина. Уход последней был связан, видимо, с переводом на другую работу ее мужа, первого секретаря ЦК КП(б) К. В. Гея.

Все довоенные редакторы газеты «Советской Белоруссии» – коммунисты. Семь из них – уроженцы Беларуси. Ни одного, находившегося у власти редактора, не репрессировали, хотя судьба некоторых висела на волоске. В самый разгар большого террора 17 августа 1937 г. бюро ЦК КП(б)Б сняло с должности А. З. Хаин-Юмского «как не обеспечившего политического руководства газетой» (1). Ему вменялись в вину публикация политически ошибочных статей в газете, засоренность редакции кадрами, не внушавшими доверия, организационные просчеты в работе. Первичная партийная организация редакции исключила его из членов КП(б)Б. Правда, Сталинский райком КП(б)Б г. Минска отменил это решение. Казалось бы, после таких обвинений у человека один путь – в застенки НКВД. Но он остался на свободе. С сентября 1937 по июнь 1938 гг. редактор трудился на Минской кондитерской фабрике «Коммунарка» заведующим техпромом. В июле 1938 г. возглавил отдел школ Минского горкома КП(б)Б, затем работал в Минском обкоме КП(б)Б. В 1940 г. ЦК КП(б)Б заинтересовался его биографией. Была доказана при-

надлежность Хаин-Юмского к группе «объединенцев и межрайонцев» в 1917 г., которую он скрывал, установлены факты «поддержки троцкистской позиции» по вопросу о профсоюзах в 1920 г., искажения некоторых периодов служебной деятельности, преувеличения революционных заслуг и другие прегрешения. Но и после этого фортуна осталась благосклонной к Хаин-Юмскому. Его не исключили из партии и не репрессировали. Умер он в начале 1945 г.

В трагическую ситуацию попал и другой редактор газеты – Х. Л. Столин, при котором она получила новое название «Советская Белоруссия». 29 апреля 1938 г. бюро ЦК КП(б)Б освободило его от занимаемой должности «как не обеспечившего политического руководства газетой и не сумевшего очистить аппарат редакции от чуждых людей». Несмотря на грозные формулировки, звучавшие как смертный приговор в те годы, он не был репрессирован.

Карающий меч НКВД настиг некоторых редакторов газеты «Советская Белоруссия» после того, как они покинули свое кресло. Из 10 человек, чей жизненный путь удалось полностью проследить, репрессированы четверо. И. И. Шипилло арестовали в Москве и расстреляли в июне 1938 г. Та же судьба постигла Н. М. Ленцнера в октябре 1936 г. Был арестован и осужден в январе 1937 г. Л. С. Хейфец. Н. Г. Красина арестована в 1939 г., осуждена в 1941 г., но в 1945 г. вышла на свободу. Остальным удалось пережить то страшное время.

Редакторы газеты имели различный образовательный уровень. М. Я. Шульман и Н. Г. Красина были выпускниками Московского университета, Н. И. Новиков и И. Л. Фещенко – Коммунистического университета журналистики БССР им. Кирова. За плечами Л. С. Хейфеца два года учебы в Петроградском психоневрологическом институте (1912–1914) и два курса института экономических исследований при Московском институте красной профессуры (1931–1932). Институт красной профессуры окончил Н. М. Ленцнер, а И. И. Шипилло – учительскую семинарию. А. З. Хаин-Юмский четыре года проучился на экономическом отделении Петроградского коммерческого института. Л. И. Яковлев – выпускник Высшей школы ОГПУ. Х. Л. Столин окончил Комвуз в Минске. На его газетном отделении два года учился Г. М. Бойкачев.

Некоторые редакторы газеты «Советская Белоруссия» имели богатый журналистский опыт. Л. С. Хейфец получил первые уроки газетной работы в мае 1912 г. в г. Юзовка. Он трудился в редакциях газет в Петрограде, Харькове, Луганске, Кременчуге, Гомеле, Воронеже, Оренбурге и других городах, прежде чем занять редакторский пост в газете «Рабочий». А. З. Хаин-Юмский начал журналистскую деятельность в январе 1926 г. с должности заведующего отдела в газете «Рабочая Москва». Затем возглавлял газеты «Тверская правда», калининскую «Пролетарская правда», тульскую «Коммунар» и др.

И. И. Шипилло вступил на газетную стезю в 1919 г. в Омске, затем редактировал газеты «Беларуская вёска» и «Савецкая Беларусь».

Десять из двенадцати редакторов сразу заняли руководящее кресло. Но были и исключения. Единственная женщина-редактор в истории газеты Н. Г. Красина начала работу в ней с должности заведующей партсектором, затем стала заместителем редактора и только после этого возглавила редакцию. Интересен карьерный рост Г. М. Бойкачева. Пришел он в газету в сентябре 1937 г. на должность заместителя редактора, в апреле 1938 г. его утвердили заведующим отделом партийной жизни, а в августе 1938 г. назначили редактором газеты.

Они были разными, довоенные редакторы «Советской Белоруссии»: отличались социальным происхождением, образованием, профессиональным и жизненным опытом, характерами и многим другим, но, несмотря на это, каждый внес свой вклад в ее становление.

Литература

1. НАРБ. Ф. 4 п. Оп. 3. Д. 470. Л. 78.
2. НАРБ. Ф. 4 п. Оп. 16. Д. 108. Л. 45.
3. НАРБ. Ф. 4 п. Оп. 3. Д. 651. Л. 118.

Людмила Саенкова

Белорусский государственный университет

ВОПРОСЫ ИСКУССТВА НА СТРАНИЦАХ ГАЗЕТЫ «СОВЕТСКАЯ БЕЛОРУССИЯ»: МЕДИАКРИТИЧЕСКИЙ АСПЕКТ

Как известно, одними из важных характеристик массовой информации являются общезначимость и общедоступность. Некоторые авторы рассматривают массовую информацию как ту часть социальной информации, которая играет роль «духовного моста между представителями разных социальных групп» (1, 6). Разнообразное множество журналистских текстов, которое появляется на страницах массовых изданий, принято делить на семь групп. Среди обозначенных групп внимание привлекают две: «тексты, нужные для того, чтобы стимулировать духовные искания людей» и «рекреативные тексты, дающие возможность психологической разрядки» (2). К этим группам более всего относится информация, которая в газетах чаще всего обозначается словом «культура».

В сознании многих редакторов культура (под этим словом в данном контексте стоит понимать исключительно художественный вид культуры – искусство) представляет собой некое огороженное пространство, используемое для развлекательной деятельности, и которое не представляет интереса для массовой информации. В массовых общественно-политических изданиях журналистские тексты по искусству, с одной стороны, являются специализированной информацией, а с другой – воплощают все черты массовой

информации. И если уж говорить о функции по наведению «духовных мостов», то это больше всего под силу той информации, которая, отражая разные стороны искусства, по сути, отражает сферу духовной жизни общества. Профессиональный, качественный подход к подаче «культурной» информации является одним из важных показателей качества издания в целом. Эта взаимосвязь очевидна на примере крупных зарубежных изданий – «Таймс», «Гардиан», «Ле монд», «Вашингтон пост», «Обсервер», «Санди телеграф», «Индепендент он санди». Эта взаимосвязь является очевидной и для некоторых белорусских изданий, подтверждением чего может быть газета «Советская Белоруссия» («СБ – Беларусь сегодня»).

«Культурная» тема является одной из показательных характеристик этого издания. Полоса «Культура» выходит почти в каждом номере газеты. (Надо полагать, что отдел культуры один из самых мобильных и работоспособных в редакции). На страницах издания освещаются почти все виды искусства: фольклор и балет, опера и эстрада, театр и кино, литература и живопись; дается информация по наиболее значительным явлениям и направлениям в искусстве – о фольклорном андеграунде, о сиквеллах в литературе, римейках в кинематографе, постмодернизме в живописи. Встречаются даже статьи по проблемам литературно-художественной критики. Этот факт для массовых газетных изданий – явление чрезвычайно редкое, абсолютно нехарактерное для такого рода изданий, оттого еще более примечательное. Несколько лет назад ностальгическая статья с яростным публицистическим накалом вышла у Олега Белоусова. Не так давно размышлениями о литературной критике поделилась Людмила Рублевская (5). Газета держит в поле зрения события культурной жизни, которые происходят как в Беларуси, так и в России, уделяет внимание наиболее интересным деятелям культуры как белорусским, так и российским, как ближнего зарубежья, так и дальнего. Все это говорит о статусе по-настоящему культурного издания, соответствующего параметрам современного массмедиа.

Одним из показателей качественности издания является наличие медиакритической сферы. Это, пожалуй, первое издание в Беларуси, которое уделяет другим средствам массовой информации должное внимание. Еженедельно появляется многополосное приложение «ТВ твоего дома», которое совсем не ограничивается публикацией телепрограммы. На страницах приложения – интервью с теле- и радиожурналистами, представление новых проектов, анонсирование интересных программ. «Культурным», оригинальным акцентом в этой части газеты является рубрика «Лица». Авторские тексты Жанны Васанской в этой рубрике занимают, как правило, полосу. Эти тексты трудно вместить в границы одного жанра. Как правило, это эссе, где есть место лирическим откровениям, аналитическому рецензированию, структурированному обзору. «Лица» – это воспоминания о личностях актеров либо режиссеров, культовые фильмы с участием которых время от времени появляются на телеканалах (например, «Изоolda Извицкая» по случаю показа фильма «Сорок первый», «СБ» 4 ноября 2006, «Вия Артмане» в связи с пока-

зом на НТВ фильма «Театр», «СБ» 11 ноября 2006). Наверное, можно было бы ограничиться перепечаткой из Интернета либо компиляцией из многочисленных ранее появившихся публикаций. Но вся «культурная сущность» состоит именно в этом: в том, что предлагается текст штучного производства.

Однако к культурной части публикаций «Советской Белоруссии» есть и определенные претензии. Современные ритмы и особенности мировосприятия человека эпохи постмодернизма, несомненно, накладывают отпечаток и на выбор тем, и на авторские критерии, и на стиль публикаций. Некоторые журналистские тексты несут печать клипового сознания, когда расставляются яркие, выгодные для восприятия акценты. В угоду привлекательности появляются заголовки, не связанные с самим текстом (например, небольшая корреспонденция в преддверии «Лістапада» называлась «Унесенные мэтром», «СБ» 18 ноября 2006. Из текста так и не стало ясно, что имелось в виду: кто, куда, кем и зачем унесен). Разговор об искусстве предполагает не только внешнюю эффектность, но и внутреннюю содержательность и состоятельность. За авторской бравадой порой не стоит авторская вдумчивость. Возможно, поэтому многие публикации лишены той доли разумной аналитичности, которая была бы читателю не в тягость, а в помощь и в радость. Наверное, не совсем правильно было бы думать, что нынешнему читателю аналитические тексты, предполагающие вдумчивый разговор по поводу неоднозначных явлений искусства, ни к чему. Из таких явлений можно было бы назвать фильм И. Вырыпаева «Эйфория», по поводу которого дан некий авторский анонс, но ни слова о сути произведения («СБ» 11 ноября 2006). То же по поводу фильма Мела Гибсона «Апокалипсис». Тот же авторский анонс, снабженный словами режиссера и почерпнутый явно из Интернета («СБ» 14 декабря 2006). Толковая авторская рецензия в этом случае не помешала бы.

Вообще более всего претензий можно предъявить к публикациям по кино. Здесь явно отсутствует какая-либо система. Некоторые события, которых в нашем кинемире не так уж много, остаются без внимания. В 2007 году это произошло с республиканским фестивалем белорусского кино, без внимания остаются актеры, режиссеры. Непонятно по каким критериям освещается Минский международный кинофестиваль «Лістапад». В 2006 г. далеко не лучшей внеконкурсной картине «Пушкин. Последняя дуэль» отдано было три публикации, которые появились в двух номерах подряд («СБ» 21 и 23 ноября 2006), а фильмы, которые были удостоены главных призов, не были удостоены ни строчки. В трех публикациях на фильм о Пушкине о самой картине ничего не было сказано. В некоторых публикациях встречаются досадные ошибки. В свое время под портретом известного белорусского режиссера Валерия Рыбарева стояла фамилия не очень известного молдавского режиссера Вигена Чалدرانяна. В интервью с режиссером Галиной Адамович («СБ» 16 декабря 2006) по случаю Дня белорусского кино было упомянуто, что «режиссер А. Рудерман снял в 1987 году фильм о Шагале...». Но режиссер Рудерман никогда не снимал фильм о Шагале, он снимал фильм о

непростой ситуации в связи именем Шагала. Не совсем презентабельно выглядит рубрика «Пойдем в кино с Димой Р.» Вызывает вопрос как выбор фильмов, так и излишнее напоминание об авторских интересах, пристрастиях.

Однако в целом эти замечания не влияют на имидж газеты как культурного издания. Перефразировав мысль известного философа, культуролога Арнольда Тойнби о том, что «при попытках определить границы какой-либо цивилизации... эстетический критерий оказывается самым верным и тонким» (3), можно сказать, что одним из наиболее показательных и убедительных критериев для определения образа издания является внимание к количеству и качеству информации по культуре. И если, по Тойнби, «культурный элемент представляет собой душу, кровь, лимфу, сущность цивилизации» (4), то определенно можно сказать, что этот «элемент» является показателем «душевной» и «духовной» сущности любого средства массовой информации. С этим элементом в газете «Советская Белоруссия» все обстоит нормально.

Литература

1. Лазутина Г. В. Основы творческой деятельности журналиста. – М., 2004.
2. Лазутина А. Г. Основы творческой деятельности журналиста. – М., 2004. С. 39.
3. Тойнби А. Дж. Постижение истории // Бобахо В. А., Левикова С. И. Культурология: Программа базового курса, хрестоматия, словарь терминов. – М., 2000. С. 154.
4. Там же.
5. Рублевская Л. Воспитание Зонла // Сов. Белоруссия. – 26 сент. – 2007.
6. Короченский А. П. Пятая власть? Медиакритика в теории и практике журналистики. – Ростов н/Д, 2003.

*Людмила Селицкая
газета «СБ – Беларусь сегодня»*

«ЭТО НАША С ТОБОЙ БИОГРАФИЯ»: ЮБИЛЕЙНЫЙ ПРОЕКТ «СОВЕТСКОЙ БЕЛОРУССИИ» О СУДЬБАХ ЕЕ ГЛАВНЫХ РЕДАКТОРОВ

...Вторник, 2 августа 1927 года. Пропел гудок заводской – спешат к станкам минские, гомельские, витебские рабочие. Спешат, читая в трамваях свежий выпуск новой газеты под названием «Рабочий».

Такая черно-белая, в духе кинохроники, картинка представляется, когда смотришь на самый первый номер издания, выпущенного 80 лет назад. Да-да, наша «Советская Белоруссия» называлась тогда газетой «Рабочий». Передовицу под заголовком «Почему выходит «Рабочий»?» журналисты начали словами: «Газета «Рабочий» начинает издаваться одновременно с полной белоруссизацией «Звезды». Вместе с переводом своего центрального

органа на белорусский язык ЦК КП(б)Б приступает к изданию новой газеты на русском языке».

Пожалуй, эти факты так бы и остались архивным достоянием, если бы в преддверии 80-летнего юбилея нам не пришла в голову замечательная идея – воссоздать историю своего издания в судьбах его главных редакторов, дополнив выдержками из статей того времени. Так родился проект под названием «Это наша с тобой биография». Огромную помощь в этом деле оказал Национальный архив Беларуси в лице директора Вячеслава Селеменева. В результате кропотливых поисков (были подключены также российские архивы) мы восстановили биографии всех редакторов, возглавлявших газету в разные годы. А это двадцать одна фамилия!

Кто сегодня знает, что первым ответственным редактором газеты – тогда слово «главный» еще не вошло в обиход – был Моисей Шульман? Правда, пробыл в этой должности Моисей Яковлевич совсем мало – со 2 августа 1927 г. по 23 марта 1928 г., после чего был откомандирован в Москву, где и теряются его следы после 1935 г.

25 марта 1928 г. очередной номер газеты подписывает уже Игнат Шипила (Шипилло). Но и он недолго задерживается у руля «Рабочего» – на неполных 9 месяцев, также получив назначение в Москву. Жизненный путь его оказался короток – 16 июня 1938 г. его причислили к врагам народа и осудили к расстрелу.

14 декабря 1928 г. на последней полосе газеты появляется новая, третья по счету подпись: Владимир Гинцбург. Про Владимира Лазаревича нам удалось найти очень скудные сведения, даже точные даты рождения и смерти остались загадкой. Он руководил газетой всего три месяца: до конца февраля 1929 г., а затем попросился в «туберкулезный» санаторий по состоянию здоровья. При нем 14 января 1929 г. секретариат ЦК КП(б)Б принял постановление, один из вопросов которого звучал так – «Вынікі правэркі апаратаў цэнтральных газет». Во время партийной чистки коллектива половина сотрудников была в двухдневный срок уволена – по идейным соображениям.

Почти год газета оставалась без утвержденного редактора, пока 1 февраля 1930 г. сюда не был назначен Леонид Яковлев, работавший до того членом комиссии по чистке рядов ВКП(б)Б Минской окружной парторганизации. Уже в конце сентября он попросился в отставку по состоянию здоровья. И благополучно отбыл в Москву, где успешно делал карьеру, поскольку «никогда не имел никаких отклонений от генеральной линии партии», как сам написал в анкете. Он умер в один год с Брежневым.

21 января 1932 г. (газету в это время возглавляет пятая по счету и первая из женщин-редакторов Наталья Красина) на первой полосе выходит передовая статья «Восемь лет без Ленина». А уже через день, 23 января, «Рабочий» публикует поправку: «Последние строки передовой статьи следует читать так: «...Со знаменем Ленина добились решающих успехов в борьбе за победу социалистического строительства. С этим же знаменем победим в пролетарской революции во всем мире».

Что же перепутано в передовице? Находим нужный номер, читаем: «Со знаменем Ленина добились мы решающих успехов в борьбе за победу социалистического строительства. С этим же знаменем победим пролетарскую революцию во всем мире».

Досадная опечатка, полностью исказившая политический смысл передовицы, вкралась в цитату самого товарища Сталина. Номер с извинениями читателям вместо Н. Красиной подписывает уже другой человек – заместитель ответственного редактора С. Цыпкин.

Но на этом неприятности не кончаются. 29 марта 1932 г. на первой полосе вышла очередная «неправильная» передовица. Называлась она «За ленинскую национальную политику» и была посвящена проблемам борьбы с национал-шовинизмом и нацдемовщиной. Автор статьи (фамилия его, согласно тогдашним традициям журналистики, не ставилась), привел знаменитую цитату Ленина: «Поскреби иного коммуниста – и найдешь великорусского шовиниста».

Буквально на следующий день после ее выхода на «Рабочий» обрушила критику газета «Звезда». Бедному С. Цыпкину приходится поместить на первой полосе покаянную статью под заголовком: «Выправим допущенные ошибки», признав «отсутствие достаточной большевистской бдительности». Точку в этой истории поставило принятое 21 апреля 1932 г. постановление секретариата ЦК КП(б)Б «Аб палітычных памылках у перадавым артыкуле газеты «Рабочий» ад 29 сакавіка 1932 г.». Новым ответственным редактором – шестым по счету – в газету назначают Наума Ленцнера.

Наум Михайлович, возглавлявший издание с апреля по июнь 1932 г., пополнил не только список молниеносно меняющихся редакторов, но и скорбный мортиролог репрессированных руководителей «Рабочего».

1 апреля 1936 г. Ленцнера арестовали по обвинению в участии в «контрреволюционной троцкистской террористической организации». 2 октября 1936 г. Военная коллегия Верховного суда СССР приговорила его к расстрелу. Приговор привели в исполнение в этот же день в Москве. Погубило экс-редактора «Рабочего» то, что на заре молодости ему довелось редактировать труды Троцкого.

Принявший у него 26 июня 1932 г. редакторскую эстафету Лев Хейфец пробудет на своей должности аж до 6 января 1936 г. Но и он не избежит ошибок. Состоявшееся 9 января 1936 г. заседание бюро ЦК КП(б)Б с треском выгоняет редактора номер семь с работы за «гнилую атмосферу внутри аппарата редакции». Вновь лишь половина коллектива выдержала кадровую чистку «Рабочего». В понедельник, 30 марта 1936 г., номер подписывает восьмой «ответственный редактор А. З. Хаин-Юмский». Александр Зиновьевич, он же Абрам Зеликович, в редакторском кресле пробудет 4 месяца – до августа 1937 г. После увольнения устроится руководить техпромом Минской кондитерской фабрики «Коммунарка», затем переберется в Минский горком КП(б)Б.

К сожалению, мы не знаем, где находился экс-редактор «Рабочего» в годы Великой Отечественной войны. Зато удалось обнаружить очень любопытный документ 1940 г. – докладную записку П. Пономаренко секретарю ЦК ВКП(б) Маленкову, которая так и называется «О Хаине Александре Зиновьевиче». В занявшей целых 6 листов докладной записке перечислены все грехи экс-редактора «Рабочего», начиная от указанных в анкетах несуществующих мест работы с приписками партстажа и кончая утерей двух партбилетов. Самое интересное, что Александр Зиновьевич сумел выйти сухим из воды и под маховик репрессий не попал. Подтверждением этому служит коротенькая справка, присланная российскими архивистами белорусским коллегам. Из нее следует, что 21 апреля 1945 г. партдокументы А. З. Хаина погашены Московским обкомом ВКП(б) в связи с его смертью.

На смену Хаину 18 августа 1937 г. придет Ефим (Хаим) Столин, который будет ставить свою подпись вплоть до 26 апреля 1938 г. При нем наша газета получит свое нынешнее название «Советская Белоруссия».

Я привела лишь 9 биографий из 21 – тех, кто в разные годы возглавлял нашу редакцию. Материалы про всех остальных также имеются, но пока, к сожалению, так и не увидели свет на газетных страницах. Даст Бог, увидят. Может быть, факультет журналистики поможет обобщить в книгу эти эксклюзивные, хранившиеся под грифом секретности материалы.

*Юлія Хадневіч
газета «Обозреватель»*

ЭКАЛАГІЧНАЯ ПРАБЛЕМАТЫКА Ў ГАЗЕЦЕ «ЗВЯЗДА»: ВОПЫТ СУПРАЦОЎНІЦТВА СМІ З НАВУКОВА-ДАСЛЕДЧЫМІ ЎСТАНОВАМІ

Публікацыі экалагічнай тэматыкі на старонках «Звязды» – найстарэйшага выдання Беларусі – прадстаўлены дастаткова шырока. Журналісты газеты рэгулярна даследуюць такія тэмы, як здароўе насельніцтва, дасягненні навукі і новыя тэхналогіі, скіраваныя на папярэджанне забруджвання навакольнага асяроддзя, захаванне шматстайнасці жывёльнага і расліннага свету; незвычайныя кліматычныя з’явы; стан водных, зямельных і энергетычных рэсурсаў; вынікі аварыі на Чарнобыльскай АЭС і інш. Адметна, што публікацыі носяць не толькі інфармацыйны, але і аналітычны, а часам і прагнастычны характар. Разнастайныя яны па сваёй кантэкстуальнай скіраванасці, бо, акрамя непасрэдна экалагічнай, прадстаўлена таксама сацыяльна-бытавая, навуковая, эканамічная, па жанравых формах: разам з нататкамі чытач можа знайсці і грунтоўныя інтэрв’ю з кампетэнтнымі спецыялістамі, рэпартажы журналістаў з месцаў экалагічных бедстваў.

У 2005 г. на старонках «Звязды» даследавалася такая надзённая праблема, як стан азонасферы Рэспублікі Беларусь і папярэджанне негатыўнага ўплыву ультрафіялетавага выпраменьвання на здароўе чалавека. Дадзенае пытанне з’яўляецца актуальным для нашай краіны, таму што ультрафіялет, акрамя бактэрыцыдных, вітамінна- і пігментастваральных уласцівасцяў, правакуе фота-таксічныя і фотаалергічныя рэакцыі і спрыяе ўзнікненню амаль трох дзесяткаў разнастайных хвароб, найбольш небяспечнымі сярод якіх з’яўляюцца ката-ракта, фотакан’юнктывіт, злаякасныя меланомы, рак скуры (за апошнія 10 год адбылося павелічэнне выпадкаў рака скуры з 6,3 до 10,4 % у мужчын і з 10,3 да 16,1 % – у жанчын). Больш таго, адпаведна сучасным даследаванням, уплыў ультрафіялету валодае кумулятыўнай уласцівасцю (назапашваецца ў арганізме), таму некаторымі вучонымі нават параўноўваецца з радыяцыяй.

З мэтай папярэджання негатыўнага ўплыву ультрафіялету на арганізм чалавека ўжо на працягу трох гадоў (2005–2007 гг.) у летнія месяцы «Звязда» штодзённа інфармуе сваіх чытачоў аб аптымальнай працягласці знаходжан-ня пад адкрытым сонцам: публікуе звесткі аб УФ-індэксе (дзённым максіму-ме біялагічна актыўнага выпраменьвання), якія рыхтуе Нацыянальны наву-кова-даследчы цэнтр маніторынгу азонасферы БДУ. Дадзенае ўкараненне выклікала станоўчую рэакцыю чытацкай аўдыторыі, таму, на наш погляд, з’яўляецца цікавым вопытам супрацоўніцтва газеты з навуковай установай, якое можа быць карысным і для іншых СМІ.

Светлана Харитонова
Белорусский государственный университет

ДИЗАЙН ГАЗЕТЫ «ЗВЯЗДА»: ТРАДИЦИИ И НОВЫЕ ПРИЕМЫ В ОФОРМЛЕНИИ

На протяжении десятилетий, до начала использования новейших компью-терных технологий, внешний облик газеты «Звязда» оставался практически неизменным. Строгая восьмиколонная верстка большинства материалов и минимум иллюстраций были отличительными признаками «Звязды» совет-ского периода.

Современные оформительские приемы, компьютерные технологии и новые дизайнерские идеи видоизменили старейшее белорусское издание. Однако в основе дизайна газеты остались традиционные базовые способы оформления, связанные с выбором шрифта, графики, иллюстраций.

Несколько изменился стиль издания. Гласность и демократические про-цессы повлияли на оформление белорусских газет, сделав его более раскован-ным. Это коснулось дизайна «Звязды», хотя и в меньшей степени. Перемены затронули и логотип «Звязды». Название газеты стало ярче и выразительнее.

Изменения преобразили внутреннюю структуру газеты.

Оставаясь верной своим основным размерным характеристикам, «Звезда» многие годы издавалась форматом А2 на четырех страницах. С середины 90-х гг. появилась возможность издаваться меньшим форматом – на 8, 12 и 16 страницах по субботам, вторникам, средам и четвергам. Формат А3 оказался более удобен для читательского «потребления».

Особенностью оформления «Звезды» долгое время была моногарнитурность. Для набора текста оформители применяли мелкий рубленый шрифт с уплотненным интерлиньяжем и нередко «жидким» тренингом, из-за чего страдала удобочитаемость материалов. В середине 80-х гг. ситуация начала меняться. Однако применение различных по рисунку шрифтов и их начертаний было бессистемным. Оформителям следовало закреплять дополнительные гарнитурные за более важными по значимости материалами или текстами определенной тематики.

В начале 90-х гг. для набора заголовков и текстов чаще стали применять более удобочитаемый шрифт с засечками. Но, к сожалению, издание мало применяло дополнительные гарнитурные выделения на полосе. В середине 90-х гг. в шрифтовое оформление издания дизайнеры ввели первые компьютерные новшества. В номерах формата А3 названия рубрик («Кирмаш», «Розгалас», «Актуальна», «Афіційна») размещаются на фоне различных графических объектов. Новые элементы оформления оживляют страницы, однако их хаотичное использование нарушает целостность стиля «Звезды».

Сегодня издание отличают умеренное применение дополнительных гарнитур, а также традиционно маленький кегль шрифта. Базовый размер шрифта современной «Звезды» в 7,5 и 7,7 пунктов иногда уменьшается до 6–6,5. Использование этих кеглей неоправданно при наборе объемных текстов, поскольку усложняет процесс чтения, а значит, и восприятие материала читателем. Этот способ оформления годится для текстов рекламно-информационного и комментирующего характера.

В последнее время дизайнеры газеты особое внимание стали уделять качеству иллюстраций. Двадцать лет назад «Звезду» можно было отнести к числу изданий мало или вовсе не использующих иллюстрации. Зачастую «слепые» страницы газеты лишь изредка смотрели на читателя мелкими постановочными портретными фотоснимками, не отличающимися живостью и реалистичностью. С течением времени ситуация изменилась. В середине 90-х годов дизайнеры «Звезды» начинают размещать фотографии, фотомонтажи и фотоколлажи, не уделяя при этом должного внимания их качеству, содержанию и расположению на полосе. С введением цветности в газете эти проблемы так же не были решены. Среди умело исполненных и грамотно размещенных фоторабот можно встретить фотографии, где четко просматриваются силуэты, но нет резкости: не видно глаз, мимики – всего

того, что создает настроение снимка и что при правильной акцентуации может стать главной отправной точкой читателя. Отдавая дань традиции, «Звезда» и сегодня публикует много мелких, рассеивающих читательское внимание иллюстраций, размещая фотоснимки таким образом, что иногда трудно догадаться, к какой из публикаций они относятся.

Разнообразные графические элементы – от звездочек до овалов – пришли в середине 90-х гг., когда оформители начали максимально использовать компьютерные возможности. Насыщение газеты графикой, рисунками, комиксами, карикатурами до пестроты и отказ от разделительных толстых линий стало своеобразным ответом консервативным 80-м годам, когда единственным графическим элементом являлась пунктирная или сплошная линейка, отделяющая один материал от другого. Своеобразный бум газетной графики пошел на спад в 2000 году. «Звезда» по-прежнему достаточно сдержанно относится к затейливым компьютерным новшествам, отдавая предпочтение старым добрым линейкам, овалам и прямоугольникам для «врезок» и «въездов», обеспечивая тем самым более крепкое сцепление всех элементов полосы.

Уменьшение с годами объема статей газеты «Звезда» привело к поиску новых композиционных решений. Советские «передовицы» с их логичным, строгим, вертикальным расположением на полосе канули в лету. Газета все больше осваивает и использует вертикально-горизонтальные построения без выразительного преобладания одного типа над другим. Для постановки акцента и создания композиционного равновесия на полосе сегодня оформители издания объединяют небольшие публикации в блоки либо заключают их в рамки, отказываясь от «рассеивания» заметок по всей площади газеты.

Изменения времени коснулись цветового оформления издания. В советское время «Звезда» радовала читателей цветными выпусками лишь по праздникам. Праздничные номера выходили в 80–90-е гг. с использованием либо красного, либо голубого цветов лишь на первой и последней полосах. Современная «Звезда» широко использует как традиционные цвета (красный, синий, зеленый), так и нетрадиционные для газетной полиграфии (желтый, коричневый, хаки) на фотоснимках и в оформлении полос. Однако, чрезмерное увлечение цветом нарушает композиционную целостность газеты. Используя разнообразные краски для выделения отдельных информационных блоков, оформители пренебрегают законами пропорции и единства страницы, делая одну ее часть «тяжелее» или «легче» другой. Кроме того, оформители часто выделяют дополнительным цветом не самые важные по значимости материалы, отвлекая тем самым внимание читателя от ведущих публикаций полосы. В таких случаях целесообразно ограничить цветовую гамму газеты и создать гармонию за счет строгой элегантности, отличающей стилевую концепцию «Звезды».

ЗЕМСКАЯ ПЕЧАТЬ О РАЗВИТИИ НАРОДНОГО ЗДРАВООХРАНЕНИЯ

Одно из важнейших направлений деятельности белорусских земств – народное здравоохранение. В этой сфере местные органы самоуправления добились заметных успехов. Появление участковых врачей, создание системы земских медицинских учреждений, формирование общественных организаций здравоохранения, и наконец, пропаганда здорового образа жизни привели к снижению заболеваемости, улучшению уровня и качества жизни сельского населения. Как отмечают исследователи белорусских земств, общественная земская медицина была уникальным явлением: «Земские врачи добивались бесплатности медицинской помощи. Это было совершенно неслыханно в Западной Европе того времени» (1, с. 84). Особую роль в деле охраны здоровья населения и медицинском просвещении сельского населения сыграла земская пресса.

Публикации на тему народного здравоохранения в земских органах печати Витебской, Минской и Могилевской губерний можно разделить на три группы. К первой группе относятся разнообразные отчеты о деятельности земств в сфере медицины, статистические данные по заболеваемости в том или ином регионе, вторую группу составляют публикации о профилактике заболеваний, популярные статьи о гигиене и санитарии, в третьей группе – материалы, содержащие анализ различных форм медицинского обслуживания населения, их достоинства и недостатки.

Сметы расходов на здравоохранение, ходатайства об открытии лечебных заведений, отчеты о деятельности санитарно-эпидемических отрядов и другие данные, опубликованные в земских СМИ, позволяют судить о масштабах деятельности земств в области здравоохранения. Судя по материалам печати, многие важные для сохранения здоровья населения предложения медиков не встречали поддержки земских органов самоуправления. Несколько лет они добивались создания химико-бактериологической лаборатории в Могилевском губернском земстве. И лишь в 1916 г. были выделены необходимые средства на содержание этого учреждения, столь необходимого для борьбы с эпидемиями. Нередко медицинские нужды признавались вторичными по отношению к другим потребностям земства – сельскохозяйственным, образовательным и т. д. (2, с. 5–9).

Слаженная работа земских врачей, своевременное информирование населения о мерах защиты позволяли в кратчайшие сроки уничтожить очаги эпидемий. Во избежание распространения инфекции земские врачи временно закрывали общественные заведения (школы, училища), изолировали боль-

ных, проводили дезинфекцию и дезинсекцию помещений, в которых побывали зараженные люди. Главным препятствием в борьбе с эпидемиями была низкая санитарная культура населения. Начавшаяся в январе 1915 г. в Борисовском уезде эпидемия сыпного тифа поразила 47 человек, из которых один умер. Эпидемический врач Е. И. Каменская пишет, что причиной быстрого распространения инфекции стало пренебрежительное отношение крестьян к рекомендациям медиков: «Приходится иной раз, после продолжительных наставлений и советов, что надо делать, чтобы не заболеть тифом, — выслушивать от бабы: «Все это от Бога: и болезнь, и смерть от Бога, а больного навестить нужно» (3, с. 41). В борьбе с санитарной безграмотностью населения существенную помощь врачам оказывали земские журналы, из которых сельчане узнавали о самых распространенных болезнях и способах их лечения.

Регулярно на страницах земской прессы обсуждались различные формы организации медицинского обслуживания населения. Анализируя российский и европейский опыт, земские деятели пытались найти приемлемые для белорусских условий способы поддержания общественного здоровья. Неоднократно врачи поднимали вопрос о создании института санитарных попечительств — общественных организаций для управления врачебно-санитарным делом на местах. Особенно остро эта проблема заявила о себе во время первой мировой войны. Множество задач: помощь семьям ополченцев, беженцам, сиротам, раненым, голодающим было не под силу решить земским врачам. Деятельность санитарных попечительств в России была тесно связана с благотворительностью. И создание таких обществ в белорусских губерниях, пострадавших от военных действий, было насущной необходимостью. «Санитарные попечительства, это своего рода кооперативы... по сохранению высшего блага — здоровья. А все кооперативы служат верным стимулом к пробуждению самосознания деревни, к повышению общей культуры населения...» (4, с. 14). В некоторых уездах (Новогрудском, Барановичском) эта инициатива развивалась, благодаря стараниям участковых врачей и активности общественных деятелей. Однако, в целом по белорусскому региону система санитарных попечительств так и не получила своего развития.

Земская пресса — ценный источник информации о положении дел в народном здравоохранении Витебской, Минской и Могилевской губерний до 1918 г. Издания органов самоуправления способствовали санитарному просвещению населения и организации системы земской медицины на селе.

Литература

1. Слобожанин В. П. Земское самоуправление в Беларуси (1905–1917 гг.). — Мн., 2003. — С. 84.
2. Вестник Могилевского земства. — 1917. — № 2. — С. 5–9.
3. Вестник Минского губернского земства. — 1915. — № 3. — С. 41.
4. Вестник Минского губернского земства. — 1915. — № 4. — С. 14.

ПОДВИГ РЕДАКТОРА НИКОЛАЯ СТЕРНИНА

Одной из самых трагичных и загадочных в истории редакции газеты «Звязда» является, несомненно, судьба Николая Клеофасовича Стернина.

Родился Н. К. Стернин (Богданович) в 1900 г. в Могилеве, в семье рабочего-машиниста. Окончил семь классов Могилевской гимназии. С ноября 1913 г. по октябрь 1917 г. работал корректором в земской типографии в Могилеве. С марта по сентябрь 1917 г. являлся членом Могилевской организации РСДРП (объединенной) левых интернационалистов. Дальнейший жизненный путь представлял настоящую чехарду должностей и калейдоскоп городов и населенных пунктов.

С ноября 1917 г. по февраль 1918 г. Н. К. Стернин – сотрудник Анапского ревкома. С марта по декабрь 1918 г. – председатель Оршанского уездного комитета РКП(б). В августе 1918 г. участвовал в подавлении мятежа левых эсеров в Орше. Редактировал газету «Известия» Оршанского Совета. Делегат V конференции Северо-Западного комитета РКП(б). Возглавлял союз журналистов в Могилеве. Редактировал газету «Соха и молот».

Затем относительно мирная жизнь прерывается. Стернин носит солдатскую шинель. С июня по октябрь 1919 г. он в Красной Армии на Южном фронте, красноармеец ударного добровольческого полка, редактор газеты 58-й дивизии XIV армии. Тяготы службы подрывают здоровье, и Николай Клеофасович попадает в московский санаторий, где с ноября 1919 по январь 1920 г. лечится от туберкулеза. Подлечившись, с февраля по июль 1920 г. служил заместителем начальника политотдела Гомельского укрепрайона. Затем, с августа 1920 по октябрь 1921 г. он – заведующий Николаевским губернским комитетом КП(б) Украины. С октября 1921 г. по февраль 1922 г. трудится в должности ответственного инструктора ЦК КП(б)У в Харькове.

И новый виток биографии: вновь гражданская одежда меняется на военную форму. Стернин переезжает в Екатеринослав, где с февраля по декабрь 1922 г. служит заместителем, а затем начальником политотдела 30-й Иркутской дивизии. Какие пружины приводили в действие его передвижения по службе, сказать довольно сложно, но уже в январе 1923 г. он занимает должность заведующего орготдела Ялтинского окружкома РКП(б).

Второе полугодие 1923 г. он проводит в кресле редактора газеты «Оренбургский рабочий», с марта 1924 по июнь 1925 г. возглавляет редакцию газеты «Тамбовская правда», а с июля по декабрь 1926 г. – газеты «Красное знамя» в Тюмени. Отметим, между Тамбовом и Тюменью – «дистанция огромного размера».

И вновь партийная карьера, но уже в Ростове-на-Дону, в должности заместителя заведующего отделом печати краевого комитета партии. Затем с апреля по июль 1928 г. Стернин руководит коллективом редакции газеты

«Красный шахтер» в г. Шахты Северо-Кавказского края, с июля 1928 по август 1930 возглавляет «Донскую правду» в Таганроге. С сентября 1930 по март 1931 Н. К. Стернин пребывает в Москве в ипостаси замредактора газеты «Кооперативная жизнь», с апреля по август того же года – главного редактора Транспортного издательства СССР. Карьера стремительно раскручивается.

После учебы на Высших редакторских курсах, проходившей с сентября 1931 по июль 1932 г., его утверждают заместителем заведующего сектором печати ВЦСПС. А затем по неизвестным причинам Стернин в мае 1933 г. стремительно «опускается» из Москвы в Беларусь на скромную должность начальника политотдела совхоза «Почаевичи» Чашницкого района.

«Ссылка» оказывается временной. И в январе 1935 г. Н. К. Стернин уже минчанин. Документы позволяют восстановить процесс перехода из одной ипостаси в другую. Перед нами докладная записка работника орготдела ЦК первому секретарю ЦК КП(б)Б Гикало:

«Т. Гикало.

По Вашему поручению 28/XII вызвал н-ка политотдела совхоза «Почаевичи» т. Стернина и 30/XII вел с ним переговоры о переходе на работу в качестве редактора газ. «Звезда». Т. Стернин дал согласие работать редактором. Биографические данные и сведения о его прежней работе прилагаются» (1).

Далее события развиваются по раз и навсегда утвержденному партийному сценарию, что подтверждает выписка из Протокола решения ЦК КП(б)Б № 71 от 7 января 1935 г.:

«Слухалі: Аб рэдактары газеты «Звезда».

Пастанавілі:

1. Аслабаниць т. Ленцнера ад абавязкаў рэдактара газеты «Звезда».

2. Вылучыць ў якасці рэдактара газеты «Звезда» т. СТЭРНИНА Н. К. – начальніка Палітаддзела саўгаса «Пачаевічы», Чашніцкага раёна.

Кандыдатура т. Стэрніна узгоднена з Аддзелам Культуры і Ленінізма ЦК ВКП(б).

3. Пастанову ўнесці на зацверджэнне ЦК ВКП(б)» (2).

Бюро ЦК КП(б) Белоруссии 5 февраля 1935 г. принимает соответствующее постановление:

«У звязку з зацверджаннем т. Стэрніна **ЦК ВКП(б)** (выделено мной. – В. Ш.) рэдактарам газеты «Звезда», – унесці прапанову пленуму ЦК КП(б)Б (апросам):

а) кааптаваць т. СТЭРНИНА ў склад ЦК КП(б)Б.

б) з прычыны перахода т. Ленцнера на іншую работу аслабаниць т. Ленцера з склада членаў ЦК КП(б)Б» (3).

В одной из книг, увидевшей свет в 2003 г. на высокой пафосной ноте описываются первые шаги нового редактора: «Яшчэ далёка было да цяпла, прыгожага майскага суквецця, а ў душы Мікалая Стэрніна спявала ясна, адчуваўся прыліў новых сіл. Нарэшце вярнуўся да сваёй любімай справы. У студзені 1935 года яго прызначылі рэдактарам газеты «Звезда», выбралі

дэлегатам IX Усебеларускага з'езда Саветаў. У прэзідыуме ён сядзеў разам з А. Р. Чарвяковым, М. М. Галадзедам, Я. Коласам і іншымі паважанымі людзьмі рэспублікі. Паэты выступалі з прамовамі, і Стэрнін упершыню пачуў іх прамовы. У заключны дзень выбіралі членаў ЦВК Беларусі. І вось нечаканасць: у яго склад трапіў і Мікалай Стэрнін. Разам з Я. Коласам, Я. Купалам, Ф. А. Браўковічам, К. М. Жолудавым, М. С. Малашонкам, С. Г. Міцьковым і іншымі. Было ад чаго радавацца новаму рэдактару» (4, 282).

Неожиданностью избрание в члены ЦИК все же не стало. Редакторы центральных и республиканских газет попадали туда «автоматом».

Знал бы Стернин, чем обернется для него знакомство с людьми, судьбы которых вскоре окажутся в «ежовых рукавицах»... Не проходит и восьми месяцев редакторской деятельности, как 2 августа 1936 г. Стернин лишается редакторского кресла «за потерю бдительности и допущение засоренности аппарата редакции газеты «Звезда» чуждыми людьми», выводится из состава ЦК КП(б)Б. Под протоколом заседания бюро ЦК КП(б)Б стоит подпись секретаря ЦК КП(б) Белоруссии Гикало:

«В дополнение к постановлению Бюро ЦК от 26/VII-36 г. Бюро ЦК КП(б)Б постановляет:

1. В связи с тем, что Стернин как редактор «Звезды» показал себя руководителем, потерявшим революционную бдительность и исходя из уроков закрытого письма ЦК ВКП(б) о фактах террористической деятельности троцкистско-зиновьевского контрреволюционного блока – снять Стернина с работы редактора газеты «Звезда» с направлением его на меньшую работу.

2. Провести опросом пленума КП(б)Б и членов ЦК КП(б)Б.

3. Вр. исп. обязанностей редактора газеты «Звезда» возложить на тов. ДЖЕЛЮКА» (5).

Обвинение выдвинуто серьезное. Что же контрреволюционного успел натворить новый редактор за столь короткий срок? Что скрывается за формулировкой о потере «революционной бдительности»? Вряд ли Николая Клеофасовича могли обвинить в «контрреволюционной деятельности». Скорее всего, он оказался не в курсе закулисной «машинной возни», которая велась в коллективе редакции до его назначения.

Бюро Сталинского райкома КП(б)Б Минска 13 июля 1936 г. принимает постановление «О состоянии парторганизации газеты “Звезда”», в котором как в зеркале отразилась вакханалия репрессий, развернутая в стране после убийства в Ленинграде С. М. Кирова. Поиск врагов советской власти и народа докатился до Беларуси. Начатый по инициативе И. В. Сталина, обретший форму массовой кампании, он стал предтечей кровавых репрессий 1937 г.

Исключенный из партийной номенклатуры журналист получает возможность трудиться в Институте языка и литературы Академии наук БССР в должности редактора русско-белорусского словаря и секретаря редакционного совета АН БССР.

Эта должность – 27-я в послужном списке Николая Клеофасовича – менее чем за 20-летний трудовой стаж. Но и на новом поприще не было покоя его душе: «Сярод навукоўцаў ішла скрытая і тайная вайна: выкрывалі адзін аднаго на сходах і ў друку, пісалі даносы, многія былі арыштаваны. У такіх страшэнных умовах ніхто не зможа пратрымацца», – вспоминал он (6).

В декабре 1937 г. Стернин неожиданно исключен партийной организацией академии из членов ВКП(б). Однако произошло чудо: в ответ на апелляцию старого, по партстажу, большевика – хотя ему всего 37 лет! – Сталинский райком КП(б)Б Минска признал обвинения местной парторганизации необоснованными и восстановил в партии. В воспоминаниях об этом периоде жизни Стернин писал: «10 января 1939 г. я исключался из партии Сталинским райкомом КП(б)Б г. Минска и – через 2 месяца – 16 марта 1938 г. этим же райкомом КП(б)Б был восстановлен в правах члена партии, как неправильно исключенный» (7).

Поскольку нам известна изуверская методика расправ НКВД над «врагами народа», можно предположить, что карательные органы просто играли с ним в «кошки-мышки». 11 июня 1938 г. его арестовали по ложным обвинениям, как он объяснял, «в результате клеветы врагов и подлых махинаций отдельных провокаторов и карьеристов, пролезших в органы НКВД».

Арест Стернина, так случилось, совпал по времени с воцарением в Белоруссии П. К. Пономаренко, возглавившего республиканскую партийную организацию. Новый руководитель принялся расчищать «авгиевы конюшни» белорусского НКВД. Однако прежде чем Стернин выберется из темницы на волю, пройдет долгих 13 месяцев.

Освобождение пришло лишь 11 июля 1939 г. В этот день в стенах Минской подследственной тюрьмы НКВД у него была взята подписка следующего содержания: «Я, Стернин Н. К., обязуюсь **никому и нигде** не говорить о том, что мне стало известно за время с 11 июня 1938 г. по 11 июля 1939 г. о работе органов НКВД. Мне известно, что за нарушение этого я буду отвечать по всем строгостям революционных законов, как **за разглашение государственных тайн**» (8).

Стернину ли бояться подобных угроз! Вскоре после обретения свободы он садится за письмо Пономаренко. После упоминания фамилии адресата, рука Николая Стернина выводит заглавие «Партия должна знать все». Послание бывшего заключенного Стернина первому секретарю ЦК КП(б)Б Пономаренко уместилось на 55 страницах. Пожалуй, это лучшее публицистическое произведение, когда-либо им созданное: «Нет сомнения, что этих подлых и хитрых врагов партии, которые хотели изнутри органов НКВД бороться против партии, уничтожать большевистские кадры, на деле помогать фашизму, постигла та же участь, которая постигла разгромленных и уничтоженных троцкистско-бухаринских и буржуазно-националистических мерзавцев» (9).

Николай Стернин пытается разобраться в причинах сложившейся ситуации, ответить на мучившие его вопросы: «В чем же дело? Почему понадо-

билась эта провокация и подлог? Кому и для чего нужен арест меня? В чем политический смысл моего ареста?».

Николай Клеофасович стремится раскрыть методы и приемы вредительской работы врагов, которые пытались «поставить себя выше партии и партийных органов под предлогом «особой специфичности» и «особой секретности» этой работы»: «За 13 месяцев, которые я находился под следствием в Минской тюрьме НКВД, я имел возможность на личном опыте изучить методы, которыми провокаторы, пролезшие в НКВД БССР, пытались создавать искусственных «врагов» и искусственные, дутые, на самом деле никогда не существовавшие «организации», обманывать партию и руководство НКВД, добиться осуждения под видом «врагов» честных большевиков, честных советских людей».

Н. К. Стернин первый раз вызывается на допрос 27 июня. В этот день следователь Вольфтруб предъявил ему обвинения по статьям 69 (вредительство), 70 (террор) и 76 (к-р. организация). Чекист заявил, что подследственный изобличается как активный участник контрреволюционной организации, «который вредительствовал в области народного образования». В ответ Стернин неожиданно рассмеялся и заявил, что в области народного образования «никогда в жизни не работал, а обвинение в нацифашизме смехотворно».

С течением времени следователи «повысили» Стернина до должности «руководителя нацифашистской организации в Академии наук БССР», и от уговоров приступили к пыткам: для получения нужных признаний применялись избиения – основной метод допроса: «Будем бить, пока не напишешь то, что нам надо», – вспоминал бывший редактор (10).

Возможно, Стернин так никогда и не узнал, что применение пыток к «врагам народа» санкционировал лично его партийный идол – И. В. Сталин.

Не можем не обратить внимания еще на один фрагмент исторического послания Стернина Пономаренко. Только что вышедший на свободу заключенный в своем послании подвергает резкой критике и самого шефа белорусского НКВД Цанаву, и его заместителя Решетникова. Избежать нового ареста Николаю Клеофасовичу помогло лишь то счастливое обстоятельство, что первый секретарь ЦК КП(б)Б, ознакомившись с письмом, не передал его критикуемым лицам.

После освобождения из темницы Николая Клеофасовича восстановили в партии, утвердили членом редколлегии журнала «Бальшавік Беларусі». Он ездил по стране, что подтверждает записка за подписью заместителя заведующего отделом пропаганды и агитации ЦК КП(б)Б Ривкина в управление Главмилиции БССР с просьбой «выдать пропуск для проезда в Вилейскую область с 4 марта 1941 г. по 13 марта 1941 г. тов. Стернину Н. К. согласно командировочного удостоверения».

Нам не удалось выяснить, к каким выводам и обобщениям приходил человек, хлебнувший сполна сталинской демократии, в ходе поездок по стра-

не. Жизненный путь искреннего большевика, отчаянно смелого человека, обладателя сильнейшей воли (вспомним у Маяковского – «гвозди бы делать из этих людей»), оборвался, по-видимому, в первые дни Великой Отечественной войны.

Попрежнему остается загадкой выписка из Протокола заседания Бюро ЦК КП(б)Б от 15 мая 1941 г. В документе всего две строчки: «Постановили: Освободить Стернина Н. К. из состава редакционной коллегии журнала «Большэвік Беларусі» (11). В графе «за» первой стоит жирная подпись П. К. Пономаренко.

Литература

1. НАРБ. Ф. 4 п, оп. 3, д. 215, л. 55.
2. НАРБ. Ф. 4 п, оп. 3, д. 215, л. 12.
3. НАРБ. Ф. 4 п, оп. 21, д. 762, л. 3.
4. Карніловіч Э.А. Імёны з небыцця. – Мінск, 2003.
5. НАРБ. Ф. 4 п, оп. 3, д. 351, л. 20.
6. Карніловіч Э.А. Імёны з небыцця. – Мінск, 2003.
7. НАРБ. Ф. 4 п, оп. 21, д. 2547, л. 5.
8. НАРБ. Ф. 4 п, оп. 21, д. 2547, л. 2.
9. НАРБ. Ф. 4 п, оп. 21, д. 2547, л. 3.
10. НАРБ. Ф. 4 п, оп. 21, д. 2547, л. 16.
11. НАРБ. ф. 4 п., оп. 3, д. 1191, л. 76.

Артем Галич

*Луганский национальный педагогический университет
имени Тараса Шевченко*

АССОЦИОНИМ В ПУБЛИЦИСТИКЕ Ю. АНДРУХОВИЧА

Ассоционим – это троп, в основе которого лежит переход имени нарицательного в имя собственное. Обычно он наделен глубоким имплицитным смыслом, ассоциативными связями, которые выходят далеко за пределы обычного значения слова. Ассоционим всегда выделяется в тексте написанием с большой буквы.

Художественное творчество известного украинского писателя Ю. Андруховича, а это пять романов, повести, рассказы, новеллы, стихотворения, свидетельствует о значительном количестве в них ассоционимов, которые раскрывают неограниченные возможности художественного слова, гибкость его образного строения, возможность создавать новые смыслы, иногда просто играть в слова. Постмодерное видение мира писателем позволяет ассоционимам приобретать черты абсурдности, ироничности, сатиричности. Эти же черты присущи и публицистике писателя, в частности представленной в

последней его книге «Дьявол прячется в сыре», состоящей из трех разделов: «Подсознательное», «Геополитика», «Настоящие истории одной Европы». Публицистические произведения Ю. Андруховича выделяет из среды других современных украинских публицистов парадоксальность мышления, динамичность развития мысли, лирический пафос, разрыв с традициями.

Особенно активно он использует ассоционимы в жанре эссе. В частности, в эссе «Роман с универсумом» употребляются ассоционимы Последние Телевизионные Новости, Балетный Спектакль, Кинокартина, Океан, Желтый Дьявол, Остальной Мир, Китайский Город, Шестая Часть Мира, Универсальный Дизайнер. В эссе «What Language Are You From: Украинский писатель между соблазнами временности» встречаются ассоционимы Первейшая Книга, Книга-Космос, Книга Бытия. В произведении «Орган, которым любят» встречаются ассоционимы Отец и Мать. В эссе «Shevchenko is Ok» Ю. Андрухович употребляет ассоционим Святая Гора, в эссе «Сверх слов, сверх молчания» – Книга, в эссе «Немного дальше, чем разрешает язык» – Поэт, Отец Нации. В эссе «Ангелы и демоны периферии» встречается ассоционим Большой Мир. В публицистическом произведении «Как рыбы в воде» имеют место ассоционимы Смерд Окончательный, Четыре Реки, эссе «Мальборг и крестоносцы» содержит ассоционимы Чудо, Знак, Рука Проведения, Наилучшая Музыка Мира, Гром Небесный, Небесный Крестовый Поход. В эссе «Место встречи Germaschka» встречаются ассоционимы Придел, Что-то Иное, Германские Врата. «Настоящая история одной Европы» содержит такие ассоционимы Сюрреалист, Руководство Проекта. В публицистическом произведении «Живокост сердцевидный» Ю. Андрухович использует ассоционимы Дорога В Горы, Эталонный Лесоруб, Центр Европы.

Анализ ассоционимов в публицистическом творчестве Ю. Андруховича, в частности в книге «Дьявол прячется в сыре» раскрывают неограниченные возможности писательского слова, его умение говорить о сложных вещах геополитики в Европе. Эти тропы разнообразны по образному строению, способности созидать новые смыслы, не исключая постмодерной игры в слова. Именно постмодерное видение мира писателем позволяет ассоционимам приобретать признаки абсурдности, ироничности и самоироничности, фрагментарности, снижению их эстетичной составляющей. Аллюзии, которые у реципиента навевают ассоционимы, усиливают интертекстуальность публицистики Ю. Андруховича, делают более выразительным подтекст его произведений, влияют на многозначность и неоднозначность их восприятия.

ЗМЕСТ

Уступ	3
Алег Слука Філасофія рэчаіснасці ў беларускай камунікацыі («Звязда», «Советская Белоруссия»)	4
Ганна Басава Беларускі «свет культуры» на старонках газеты «Звязда» і яго роля ў міжкультурнай камунікацыі	10
Інга Воюш Элемент «цуду» на старонках «Звязды» (на матэрыяле публікацый рубрыкі «Беларушчына» 2006–2007 гг.)	12
Сцяпан Говін Масавая работа на старонках «Звязды»: раней і цяпер	16
Ігорь Горский Женщина и общество. Новая проблематика «СБ»	19
Александр Градюшко Печатные СМИ Беларуси в условиях глобальной трансформации информационной среды	21
Александр Градюшко Редакторы молча уходят в историю... ..	27
Пётр Дарашчонак Творчая і арганізацыйна-гаспадарчая дзейнасць рэдакцыі «Звязды» ў 20-х – пач. 30-х гг. XX стагоддзя	29
Тацияна Дасева Максім Гарэцкі і «Звязда»	32
Пятро Жаўняровіч «Звязда» як эксперыментальная пляцоўка развіцця беларускай мовы	34
Наталля Зубчонак Летапіс ваеннай пары. «Звязда» 40-х гг. у даследаванні М. Е. Дастанкі	38
Віктар Іўчанкаў Грамадзянская сталасць «Звязды» і маўленчая парадыгма «СБ. Беларусь Сегодня»	40
Алесь Карлюкевич Творческий проект «В поисках утраченного» на страницах газеты «Советская Белоруссия» как опыт историко-краеведческой публицистики	44
Уладзімір Касько «Звязда» – «Чырвоная змена»: прыклад творчага супрацоўніцтва	45

Елена Кононова	
Общенациональное издание: концептуальность плюс качество	47
Виктор Корбут	
Белые полосы. Неизвестные эпизоды истории газеты «Советская Белоруссия» в 1941–1944 годах	49
Кацярына Купа	
«Звезда» 20-х гадоў: пачатак гісторыі	51
Светлана Лицкевич	
Короткие встречи. Рассказы старых сотрудников «СБ» о жизни редакции в послевоенные годы	54
Віталь Лукін	
Чытайце прэсу, журналісты	56
Анатоль Мяснікоў	
Навуковая праблематыка ў сучасных СМІ	58
Тацяна Падаляк	
Газета, якой народ паставіў помнікі	62
Вольга Самусевіч	
«Звезда» ў лагасферы нацыянальнай культуры	65
Аляксандр Свороб	
Новые приемы в оформлении современной газеты (на примере «Советской Белоруссии»)	67
Вячеслав Селеменев	
Редакторы газеты «Советская Белоруссия» в 1927–1941 гг.	68
Людмила Саенкова	
Вопросы искусства на страницах газеты «Советская Белоруссия»: медиакритический аспект	71
Людмила Селицкая	
«Это наша с тобой биография»: юбилейный проект «Советской Белоруссии» о судьбах ее главных редакторов	74
Юлія Хадневіч	
Экалагічная праблематыка ў газеце «Звезда»: вопыт супрацоўніцтва СМІ з навукова-даследчымі ўстановамі	77
Света Харитонова	
Дизайн газеты «Звезда»: традиции и новые приемы в оформлении	78
Татьяна Шоломицкая	
Земская печать о развитии народного здравоохранения	81
Виктор Шимолин	
Подвиг редактора Николая Стернина	83
Артем Галич	
Ассоционим в публицистике Ю. Андруховича	88

Навуковае выданне

МАТЭРЫЯЛЫ

**Рэспубліканскай навукова-практычнай канферэнцыі,
прысвечанай 90-годдзю газеты «Звязда»
і 80-годдзю газеты «Советская Белоруссия»**

Адказны за выпуск *П. Л. Дарашчонак*

Рэдактары: *І. Дз. Воюш, С. В. Говін*

Тэхнічны рэдактар *Н. А. Гулейчык*
Камп'ютэрная верстка *І. Л. Расюкевіч*

Падпісана да друку 28.12.2007 г. Фармат 60х80/16.

Папера афсетная. Гарнітура Таймс.

Ум. друк. арк. 5,7. Ул.-выд. арк. 6,0. Тыраж 100 экз.

Зварстана і надрукавана ў вучэбна-выдавецкай лабараторыі
факультэта журналістыкі Белдзяржуніверсітэта
220007, г. Мінск, вул. Маскоўская, 15.